

Challenges of Sustainable Development in Poland

Koncepcja zrównoważonego zagospodarowania terenu byłej kopalni "Saturn" w Czeladzi

Fundacja Sendzimira

Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

Uniwersytet Florydzki

Fundacja Partnerstwo dla Środowiska

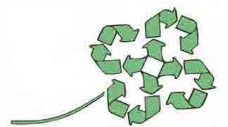
Centrum Rozwiązań Systemowych

6 -27 lipca 2008

Mogilany- Czeladź

BIOLOG.PL

Podziękowania!

W imieniu organizatorów i uczestników XI edycji kursu 'Challenges of Sustainable Development in Poland' chcielibyśmy bardzo serdecznie podziękować wszystkim osobom i organizacjom, które przyczyniły się do powstania niniejszego raportu.

W szczególności pragniemy podziękować Urzędowi Miasta Czeladź za zaproszenie i gościnę.

Nasz pobyt w Czeladzi nie byłby tak owocny bez wsparcia Pana Burmistrza Marka Mrozowskiego oraz organizacyjnej i merytorycznej pomocy ze strony pracowników Urzędu Miasta.

Dziękujemy również wszystkim tym, którzy znaleźli czas na podzielenie się z nami swoimi doświadczeniami, poglądami, refleksjami i pomysłami na zagospodarowanie terenów Saturna.

Uczestnicy kursu "ChoSD in Poland" Mogilany 2008 i autorzy Raportu:

1. Joanna Bąk
2. Tomasz Bergier
3. Marcin Cichy
4. Joanna Czarnocka
5. Magdalena Dziwisz
6. Marzena Jasiewicz
7. Tomasz Jeleński
8. Kowalik Kamil
9. Katarzyna Kamińska
10. Ewa Krawczyk
11. Marta Kula
12. Justyna Majek
13. Karolina Maliszewska
14. Anna Raczyńska
15. Emilia Skrzypek
16. Oryna Słobodzian - Ksenicz
17. Jakub Słomski
18. Sebastian Straube
19. Monika Styczek
20. Aneta Tabaczyńska
21. Grzegorz Tarnowski
22. Klara Tomaszek
23. Magdalena Więclawek
24. Magdalena Wojnarowska
25. Katarzyna Zajączkowska
26. Magdalena Zwolińska
27. Jadwiga Żurad

fot. na okładce: Magdalena Więclawek

Raport został wydrukowany na papierze z recyklingu

SPIS TREŚCI

1. Streszczenie	1
1.1. Summary.....	8
2. Wstęp.....	10
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ	13
3. Miasto Czeladź – charakterystyka	14
3.1. Historia miasta	14
3.2. Położenie geograficzne	15
3.3. Stan środowiska przyrodniczego.....	16
3.4. Demografia i przedsiębiorczość.....	16
3.5. Przemysł	18
3.6. Współpraca z zagranicą	19
3.7. Wizja rozwoju miasta	20
4. Krótka historia kopalni Saturn.....	24
Stan techniczny	26
Koncepcje zagospodarowania terenów	27
Znaczenie projektu	31
5. Wyniki spotkań z interesariuszami	32
5.1. Mieszkańcy	32
5.1.1. Czeladź.....	32
Zestawienie opinii mieszkańców zebranych w centrum Czeladzi	33
5.1.2. Piaski.....	35
Zestawienie opinii zebranych od mieszkańców dzielnicy Piaski	35
5.2. Działacze lokalni	37
5.2.1. Proboszcz	37
5.2.2. Machnik.....	38
Istnieje możliwość współpracy z Wydziałem Technicznym Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu i Wydziałem Farmacji Śląskiej Akademii Medycznej.	39
5.2.3. Fotograf Michalski.....	39
5.2.4. Zbigniew Szaleniec.....	40
5.3. Organizacje i stowarzyszenia.....	40
5.3.1. Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych	40
5.3.2. Izba tradycji (muzeum karbonu).....	41
5.3.3. Studenci aktywni - Czeladzkie stowarzyszenie „Rozwój Miasta”	42
5.3.4. Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP).....	43
5.4. Oświata	43
5.4.1. Kolegium Pracowników Społecznych	43
5.4.2. Biblioteka	45
5.5. Architekci.....	45
5.6. Eksperti techniczni i byli pracownicy kopalni „Saturn”	49
5.6.1. Zakład Odwadniania Kopalń i Rekultywacji Terenów Pokopalnianych	49
5.6.2. Górnśląska Agencja Przekształceń Przemysłowych S.A. (GAPP)	50
Przekształcenie „Saturna” w opinii GAPP	50
5.6.3. Śląski Konserwator Zabytków Katowice	52
5.6.4. Byli pracownicy kopalni	53
5.7. Urząd Miasta	55

6. Wspólna koncepcja – ujęcie tabelaryczne	60
7. Analiza SWOT	64
8. Rekomendacje poparte przykładami	67
8.1. Komunikacja społeczna – dialog, konsultacje społeczne, informowanie	67
Definicje	67
Błędy w komunikacji społecznej	70
Rekomendowane zasady prowadzenia konwersacji	72
Analiza procesów komunikacji społecznej w Czeladzi, rekomendacje	76
Podsumowanie	85
8.2. Partycypacyjny proces podejmowania decyzji	86
KROK PIERWSZY – INFORMACJA	89
KROK DRUGI – NAWIĄZANIE KONTAKTU Z MIESZKAŃCAMI	90
KROK TRZECI – SPOSÓB I METODY KOMUNIKACJI.....	90
KROK CZWARTY – USTALENIE RAM PROJEKTU	91
KROK PIĄTY – SELEKCJA I WYBÓR ZADAŃ	92
KROK SZÓSTY – OPRACOWANIE OSTATECZNEJ WERSJI PROJEKTU	92
PRZYKŁADY DOBREGO WYKORZYSTANIA PPD	93
8.3. Rozwój technologii, ekologia i polityka przestrzenna	96
PRZESTRZENIE PUBLICZNE	96
SCHEMAT STWORZENIA SYSTEMU PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	98
INFRASTRUKTURA	99
EKOLOGIA - ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	100
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I WALKA Z BEZROBOCIEM.....	102
PRZYKŁADY ADAPTACJI OBIEKTÓW POPRZEMYSŁOWYCH	104
Nowe Gliwice	105
Emscher Park, Niemcy	107
8.4. Finansowanie	110
DOSTĘPNE FUNDUSZE:	110
8.5. Inne Rekomendacje	119
Trzydniowe warsztaty pod tytułem: Saturn 2020	119
Etapy warsztatów:	119
BIBLIOGRAFIA	122

1. Streszczenie

Poniższy raport zawiera wyniki analiz grupy studentów kursu *Challenges of Sustainable Development in Poland 2008*. Zostały one przeprowadzone w celu zidentyfikowania czynników, wpływających na rewitalizację terenów byłej kopalni „Saturn” w gminie Czeladź.

Podjęto następujące działania:

- Zapoznanie się z istniejącymi pomysłami i koncepcjami;
- Przeprowadzenie wywiadów ze społecznością lokalną;
- Przeanalizowanie pojawiających się koncepcji pod kątem zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- Zidentyfikowanie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla przedsięwzięć rewitalizacyjnych na badanym obszarze;
- Zasugerowanie możliwych rozwiązań w oparciu o studia dobrych przypadków oraz własne doświadczenia;
- Propozycje procesów, które mogą doprowadzić do opracowania optymalnego planu i projektów rewitalizacji obszaru kopalni „Saturn”.

W wyniku analiz, zidentyfikowano cechy obszaru byłej kopalni, które stanowią jego mocne i słabe strony w kontekście planowanej rewitalizacji. Do aspektów pozytywnych należą m.in.: zabytkowy charakter obiektów, korzystna lokalizacja, wyjątkowo korzystna struktura własności oraz zaangażowanie aktywistów i artystów, zaś cechy o charakterze negatywnym to m.in. zły stan budynków, braki w dokumentacji technicznej oraz brak koordynatora procesu rewitalizacji.

Analizie wewnętrznej przeciwstawiono czynniki zewnętrzne, które mogą mieć wpływ na procesy rozwojowe w przyszłości. Do najistotniejszych należy niski stopień zaangażowania i partycypacji społecznej mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta. Zewnętrzne

czynniki pozytywne, które należy wziąć pod uwagę, to przede wszystkim: możliwość pozyskania środków unijnych, renesans tradycji górniczych oraz rozpoczęty proces rewitalizacji miasta.

Opracowanie zamyka zestawienie sugestii, przykładów oraz studiów dobrych przypadków, które mogą być wykorzystane przy tworzeniu strategii i planu zagospodarowania terenów kopani „Saturn” oraz projektów cząstkowych. Informacje i opinie zostały podzielone na cztery bloki tematyczne, traktujące o aspektach technicznych i finansowych oraz problemach społecznej komunikacji i partycypacji w procesach decyzyjnych.

1.1. Summary

The following report contains results of analyzes conducted by participants of the course *Challenges of Sustainable Development in Poland 2008*. They were performed in order to identify factors, which may influence the process of revitalizing former mining area “Saturn” in Czeladź municipality.

Actions that were undertaken include:

- Reviewing of existing ideas and projects;
- Conducting interviews with local community;
- Examining conceptions in respect to their sustainability;
- Identifying strengths, weaknesses, opportunities and threats for the project;
- Suggesting solutions based on case studies and personal experience;
- Creating processes, which will result in developing an arrangement plan for post mining areas.

An analysis was conducted allowed to identify features of the site and buildings of the former “Saturn” mining company, and these were used as “strengths and weaknesses” in examining the possible revitalization of this area. Positive aspects include, among others: historic buildings, a good location as well as interest on the part of artists and activists in local area. The weaknesses cover generally technical issues: the bad condition of the buildings, incomplete documentation, and the lack of a coordinator for the revitalization process.

Internal factors were compared to external ones, which may occur at some stage of the project and influence its development. Among the most important ones are low participation of citizens in decision making processes for the city. Opportunities that should be taken into consideration include: finding European Unions' funds, a renaissance of mining traditions, and completing the process of city revitalization.

The final part of the report contains suggestions, examples and case studies, which can be used for creating the strategy and special development plan for "Saturn" areas. They were divided into four major parts, which cover technical, financial, participatory decision making and public communication aspects.

2. Wstęp

Raport „Zrównoważone zagospodarowanie terenów pokopalnianych w Czeladzi”, który mamy przyjemność przekazać w Państwa ręce został stworzony przez uczestników XI edycji organizowanego przez Fundację Sendzimira kursu „Challenges of Sustainable Development in Poland”.

Misją Fundacji Sendzimira jest inicjowanie i wspieranie projektów edukacyjnych, badawczych i praktycznych mających na celu poprawę kondycji polskiego środowiska i rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Fundacja stara się pomagać lokalnym społecznościom w osiąganiu integracji i rozwijaniu zdolności do sprawnego współdziałania. Fundacja propaguje i wspiera inicjatywy lokalne i ogólnopolskie, których celem jest polepszenie jakości życia ludzi z zachowaniem równowagi przyrodniczej i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych. Najważniejszą inicjatywą edukacyjną Fundacji jest coroczny trzytygodniowy kurs „Challenges of Sustainable Development in Poland”, organizowany od 1998 roku.

W 2008 roku w dniach 6 – 27 lipca, odbyła się XI edycja kursu, w której wzięła udział grupa 22 studentów, członków organizacji pozarządowych i młodych naukowców. Jednym z działań zrealizowanych przez kursantów był projekt dotyczący zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności. Stanowił on część cyklicznego projektu „Teoria i praktyka zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności”, w ramach którego corocznie studenci kursu starają się przeprowadzić analizę optymalnych warunków dla wdrożenia idei zrównoważonego rozwoju w wybranej społeczności lokalnej i na potrzeby rozwiązania konkretnego problemu.

Projekt został zrealizowany w Czeladzi we współpracy z władzami miasta. Celem przedsięwzięcia była próba odpowiedzi na pytanie: jak w zrównoważony sposób (przyjazny dla środowiska, ekonomicznie uzasadniony, satysfakcjonujący mieszkańców i innych użytkowników) zagospodarować tereny przemysłowe (zamknięta kopalnia „Saturn”) w Czeladzi.

W celu opracowania i zarekomendowania spójnej i zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju koncepcji zagospodarowania terenów pokopalnianych zrealizowano następujące działania:

- Wywiad i zebranie istniejących pomysłów, koncepcji i potrzeb od wszystkich grup społecznych (interesariuszy),
- Analiza sytuacji w Czeladzi w kontekście zagospodarowania Saturna (analiza SWOT)
- Zaproponowanie własnych pomysłów i koncepcji w oparciu o wiedzę uzyskaną na kursie, doświadczenia własne, studia dobrych przykładów w zakresie:
 - komunikacji i konsultacji społecznych,
 - partycypacyjnego procesu podejmowania decyzji
 - możliwych rozwiązań technicznych
 - możliwości uzyskania dofinansowania

W rezultacie wykonanej pracy zebrano istniejące pomysły i koncepcje zagospodarowania terenów przemysłowych oraz rozpoznano potrzeby i oczekiwania społeczne w tym zakresie. Poszczególne elementy szeroko zakrojonej analizy sytuacji wokół problemu rewitalizacji terenu nieczynnej kopalni „Saturn” zostały zebrane i przeanalizowane w celu stworzenia spójnego raportu do którego lektury serdecznie zapraszamy.

Rozdział pierwszy zawiera ogólny opis miasta: jego historię, położenie geograficzne, infrastrukturę techniczną, istniejący przemysł, strategię rozwoju, miasta partnerskie i aspekty środowiskowe. Kolejny rozdział poświęcony został kopalni „Saturn” opisując jej historię, stan techniczny, istniejące koncepcje zagospodarowania oraz znaczenie obiektu dla miasta. Rozdział trzeci prezentuje wyniki spotkań z interesariuszami i przedstawia pomysły poszczególnych grup społecznych na zagospodarowanie terenów starej kopalni. Następny rozdział zbiera te opinie i prezentuje je w postaci tabelarycznej. Rozdział piąty zawiera analizę SWOT sytuacji w Czeladzi w kontekście zagospodarowania Saturna. Analiza ta składa się z czterech kluczowych kwestii dla rozwoju każdego miasta, czyli mocnych i słabych stron oraz możliwości i zagrożeń. Najważniejszy szósty rozdział skupia się na rozwiązaniu problemu, przedstawia rekomendacje poparte dobrymi przykładami z kraju i ze świata. Zarysowuje idee partycypacyjnego procesu

podejmowania decyzji, który opiera się na dialogu wewnątrz społeczeństwa, komunikacji społecznej i skutecznym informowaniu. Rozdział ten zawiera też porady techniczne i finansowe, prezentując dostępne fundusze i możliwość sfinansowania zaproponowanych rozwiązań ze środków krajowych, europejskich i innych.

Mamy nadzieję że niniejsza publikacja będzie źródłem cennych informacji i wskazówek, jak w sposób zgodny z zasadami rozwoju zrównoważonego przeprowadzić rewitalizację terenów „Saturna”.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Rozwój zrównoważony został zdefiniowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych jako rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia, bez pozbawiania możliwości przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich potrzeb ('Nasza wspólna przyszłość' Raport Brundtland). Rozwój zrównoważony oparty jest na trzech głównych filarach, którymi są społeczeństwo, środowisko i gospodarka. Dla jego wdrożenia niezbędne jest wytyczenie celów realnych pod względem ekonomicznym, społecznie pożądanym i uwzględniających ochronę środowiska naturalnego i kulturowego. Jedynie w sytuacji, kiedy wszystkie te warunki zostaną spełnione możemy mówić o rozwoju zrównoważonym.

Aby zapewnić dokładność oraz adekwatność działań i narzędzi, którymi należy się posłużyć wdrażając założenia rozwoju zrównoważonego na danym terenie, należy wziąć pod uwagę szeroki wachlarz czynników kształtujących charakter tego terenu.

3. Miasto Czeladź – charakterystyka

CZELADŹ – MIASTO OTWARTE NA OTOCZENIE, SKOMUNIKOWANE
Z GŁÓWNYMI OŚRODKAMI GOSPODARCZYMI REGIONU, STAWIAJĄCE NA DALSZY
ROZWOJ HANDLU I USŁUG, DROBNA WYTWORCZOŚĆ I PRZETWORSTWO, A TAKŻE
WYKORZYSTUJĄCE SWOJE POŁOŻENIE NA CELE ROZWOJU. MIASTO STANOWIĄCE
CZĘŚĆ AGLOMERACJI KATOWICKIEJ, OFERUJĄCE MIESZKAŃCOM
BEZPIECZEŃSTWO I WYSOKĄ JAKOŚĆ ŻYCIA. MIASTO PROMUJĄCE SWOJE WALORY
NA ZEWNĄTRZ.

3.1. Historia miasta

Pierwsza znana historykom wzmianka o Czeladzi - najstarszym mieście Zagłębia oraz jednym z najstarszych miast Polski - pochodzi z 1228 r.

Podstawą ekonomiczną rozwoju miasta było przede wszystkim dobrze rozwinięte rzemiosło. Od XVII wieku rozwój miasta został zahamowany, a zniszczenia dokonane podczas potopu szwedzkiego odczuwane były aż do końca XVIII wieku. W 1792 r. Król Stanisław August nadał Czeladzi rangę wolnego miasta Rzeczypospolitej.

Podobnie, jak w przypadku innych miast regionu, oblicze i charakter Czeladzi zmieniło odkrycie i eksploatacja złóż węgla kamiennego. Rozwój górnictwa nastąpił w II połowie XIX wieku. W okresie tym powstały dwie kopalnie „Czeladź” (dz. Piaski) i „Saturn”. Od połowy XX wieku w

mieście intensywnie kształtowała się infrastruktura kulturalna, usługowa i handlowa, w oparciu, o którą dokonuje się obecnie zmiana profilu gospodarczego miasta. Teren miasta jest silnie zurbanizowany i przekształcony, głównie w wyniku wieloletniej działalności przemysłowej.

3.2. Położenie geograficzne

Administracyjnie Czeladź jest gminą miejską powiatu będzińskiego, leży w północno-wschodniej części województwa śląskiego, w obszarze miast składających się na **Aglomerację Katowicką (Górnośląski Okręg Przemysłowy - GOP)**. Miasto sąsiaduje od północnego-wschodu z Będzinem, od południowego-wschodu z Sosnowcem, od południa z Katowicami, a od zachodu i północnego-zachodu z Siemianowicami Śląskimi. Atutem miasta jest dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna, która w połączeniu z lokalizacją Czeladzi w centrum GOP stanowi duży potencjał dla rozwoju miasta. Ze względu na unikalną wartość średniowiecznego układu urbanistycznego i zabytków architektury przemysłowej, liczne walory krajobrazowo-przyrodnicze, a także dobrą dostępność komunikacyjną, miasto może stanowić atrakcję turystyczno-krajobrazową w skali regionu. Przez miasto przebiegają dwie drogi krajowe o dużym natężeniu ruchu:

- [_____](#) DK1 (E75) - Katowice-Warszawa,
- DK4 (E40) - Kraków-Wrocław.

Pod względem geomorfologicznym miasto usytuowane jest w centralnej części Płaskowyżu Bytomsko-Katowickiego, należącego do Wyżyny Śląskiej. Jego centrum położone jest w dolinie rzeki Brynicy, pozostała część miasta znajduje się w obrębie Wyżu Czeladzi. Miasto leży na wysokości 260-305 metrów n.p.m. (średnio 270-280), około 20 metrów poniżej maksymalnych kulminacji płaskowyżu usytuowanych na jego północnych i wschodnich peryferiach. Deniwelacje obszaru wynoszą około 30-40 metrów, a jego rzeźba ma charakter falistej powierzchni, rozciętej południkowo doliną Brynicy o szerokości dochodzącej do 2 km.

3.3. Stan środowiska przyrodniczego

Klimat Płaskowyżu Bytomsko-Katowickiego charakteryzuje się dużą zmiennością i aktywnością atmosferyczną wpływającą na jakość powietrza atmosferycznego, gdyż przeważające kierunki wiatrów z kierunków SW, W i NW przenoszą zanieczyszczenia gazowe z centralnej części GOP.

Pozaklasowa jakość wód powierzchniowych płynących przez teren Miasta Czeladź jest związana głównie z wysokim stężeniem substancji biogenych oraz z przekroczonymi stężeniami metali ciężkich – szczególnie cynku.

Znajdujące się w gminie zbiorniki wód podziemnych narażone są na zanieczyszczenia pochodzące z powierzchni terenu. Średnia i niska jakość wód podziemnych spowodowana jest głównie wysokimi stężeniami żelaza, manganu, strontu oraz podwyższoną twardością. Składniki te mogą migrować do wód w utworach triasowych poprzez infiltrację zanieczyszczonych wód powierzchniowych oraz wód z wyższych poziomów wodonośnych.

Degradacja terenów w gminie Czeladź związana jest z działalnością górniczą, a głównymi przyczynami degradacji są: odkrywkowa eksploatacja piasków, składowanie odpadów, osiadanie terenów na skutek podziemnej eksploatacji węgla kamiennego.

3.4. Demografia i przedsiębiorczość

Powierzchnia miasta wynosi ok. 1640 ha, a liczba mieszkańców wynosi ok. 34200 (dane z 2006 r.). Czeladź jest najgęściej zaludnioną miejscowością powiatu będzińskiego, zaludnienie wynosi 2087 os./km² (powiat będziński: 442,4; województwo śląskie: 392,9 os./km²). Dominującą grupą według klasyfikacji grup wiekowych w mieście jest ludność w wieku produkcyjnym (66,1%), odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym jest na zbliżonym poziomie jak w wieku poprodukcyjnym (odpowiednio 17,2% i 16,4%). Przyrost naturalny w mieście Czeladź wynosi -3,3 na 1000 osób (powiat będziński -4,6 na 1000 osób woj. śląskie -5,0 na 1000 osób), saldo migracji na 1000 osób wynosi -3,2 (w powiecie będzińskim -0,7; w woj. śląskim -2,1).

Ujemne saldo migracji = różnica między napływem (imigracja), a odpływem (emigracja) ludności z obszaru w określonym czasie – obserwowane na przestrzeni lat spowodowane jest ogólnopolskimi trendami, przede wszystkim ujemnym przyrostem naturalnym oraz sytuacją restrukturyzacji (przekształcania) górnictwa i jest naturalnym procesem demograficznym w województwie.

W Czeladzi na koniec roku 2006 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 2384 osoby, w tym 1385 kobiet. Od 2003 roku obserwowany jest sukcesywny spadek liczby bezrobotnych, co jest zjawiskiem korzystnym. Głównymi przyczynami bezrobocia są:

- skutki restrukturyzacji górnictwa i hutnictwa,
- wprowadzane reformy społeczne (m.in. służba zdrowia, oświata),
- wchodzenie w wiek produkcyjny wyżu demograficznego,
- niewystarczające tempo przyrostu liczby nowych miejsc pracy.

Uwzględniając wiek osób bezrobotnych, najliczniejszą grupę stanowią osoby pomiędzy 25 a 50 rokiem życia (1463 osoby). W grupie wiekowej powyżej 50 roku życia zarejestrowanych jest 542 osoby, natomiast w grupie do 25 roku życia - 379 osób.

Najwyższy odsetek bezrobotnych odnotowuje się w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym (1161 osób), zasadniczym zawodowym (869 osób) oraz policealnym i średnim zawodowym (715 osób). Ilość osób bezrobotnych w grupie z wykształceniem wyższym oraz średnim ogólnokształcącym jest na podobnym poziomie i wynosi odpowiednio 137 i 160.

Gmina Czeladź prowadzi konkretne działania na rzecz przeciwdziałania bezrobociu, m.in. rozwija współpracę z samorządem powiatowym, Powiatowym Urzędem Pracy, organizacjami i stowarzyszeniami. Urząd Miasta Czeladzi współpracuje ze Stowarzyszeniem Pomocy Rodzinie „Jestem z Tobą”.

Poziom przedsiębiorczości społeczności lokalnej mierzony liczbą firm na 1000 mieszkańców wynosi

95,6 i jest wyższy od notowanego w regionie, gdzie kształtuje się na poziomie 88,3. Poziom wskaźnika wykazuje szczególnie wysoką dynamikę w ciągu ostatnich lat. Od roku 1995 do końca 2004 roku wskaźnik ten wzrósł o 37,5%.

3.5. Przemysł

Do niedawna dominującą na terenie Czeladzi gałęzią przemysłu było wydobywanie węgla kamiennego. Kopalnia „Saturn” została zlikwidowana w 1995 roku i w chwili obecnej pod terenami Czeladzi nie jest prowadzona eksploatacja górnicza. Likwidację skutków zakończonej eksploatacji prowadzi Spółka Restrukturyzacji Kopalń Oddział w Sosnowcu.

Likwidacja kopalni „Saturn” pociągnęła za sobą istotne zmiany w strukturze zatrudnienia. Największy udział w zatrudnieniu ma sektor handlu i usług, napraw i obsługi ludności. Jedynie część podmiotów gospodarczych, zarejestrowanych w Urzędzie, prowadzi działalność produkcyjną (poza wyrobami szklanymi, ceramiką i tworzywami sztucznymi, także w dziedzinie przetwórstwa i produkcji żywności).

Największym pracodawcą instytucjonalnym w mieście jest Gmina Czeladź wraz z jednostkami organizacyjnymi: ZBK, ZIK, MOPS, MOSiR, MBP, OI „Senior” oraz placówki oświatowe, gdzie znalazło zatrudnienie 910 osób.

W chwili obecnej największymi pod względem zatrudnienia zakładami są:

- Centrum Handlowe M1 (zatrudnionych 1200 osób),
- OKFENS Sp. z o.o. (zatrudnionych 337 osób),
- Centralny Zakład Odwadniania Kopalń (zatrudnionych 200 osób),
- Cerkolor (zatrudnionych 160 osób),

- Przedsiębiorstwo Usług Pasażerskich (zatrudnionych 126 osób),
- Curyło (zatrudnionych 114 osób),
- Czeladzka Spółdzielnia Mieszkaniowa (zatrudnionych 90 osób),
- VETRO Polska z o.o. (zatrudnionych 85 osób)

Na koniec maja 2007 roku na terenie miasta Czeladź zarejestrowanych w REGON było 3340 podmiotów gospodarczych. Pozytywnym trendem jest systematyczny wzrost liczby podmiotów na przestrzeni lat 1995 - 2007.

3.6. Współpraca z zagranicą

Miasto Czeladź nawiązuje współpracę z następującymi miastami partnerskimi:

- Auby,
- Żydaczów,
- Viesite
- Varpalota.

Przybliżone odległości z Czeladzi do miast partnerskich:

- Auby (Francja) - 1350 km
- Żydaczów (Ukraina) - 490 km

- Viesite (Łotwa) - 940 km
- Varpalota (Węgry) - 591 km

Współpraca partnerska opiera się głównie na kulturalno-sportowej wymianie młodzieży. Ponad trzydziestoletnia współpraca z miastem Auby polega głównie na wymianie młodzieży, delegacji samorządowców, strażaków, sportowców, a także mieszkańców. Współpraca z Żydaczowem polega na wzajemnej wymianie doświadczeń w dziedzinie kulturalnej, jak i samorządowej.

3.7. Wizja rozwoju miasta

Wizja rozwoju miasta zakłada ukierunkowanie jego rozwoju na centrum Aglomeracji.

Istnieje realna szansa wykorzystania procesów deaglomeracji dla rozwoju jego bezpośredniego zaplecza i centrum. Rozrzedzenie centrów miast sąsiednich i ucieczka dzisiejszych mieszkańców Katowic, Będzina, Chorzowa czy Sosnowca na obrzeża Aglomeracji jest realną szansą dla Czeladzi, zwłaszcza, jeśli brać pod uwagę różnicę cen nieruchomości i stawek czynszów. W tym sensie dobra komunikacja, drożny układ obwodowy, zainwestowanie infrastrukturalne oraz przyjazne zagospodarowanie przestrzenne strefy śródmiejskiej, tworzą warunki dla dalszego rozwoju miasta.

Czeladź, jako najstarsze miasto Zagłębia i jedno z najstarszych w regionie, jest miastem o dużym skupieniu tradycji historycznych oraz wartości kulturowych. Ich właściwa rewaloryzacja i utrzymanie jest jednym z istotnych czynników aktywizujących rozwój miasta, nadanie mu rangi ośrodka turystycznego, nie bez wpływu na wzmocnienie sektora usług.

W wyniku prac warsztatowych Zespołu ds. Strategii (Panel ds. Zarządzania Miastem) przeprowadzono analizę SWOT tego obszaru i czynników wpływających na jakość życia, stan środowiska w mieście, jego wizerunek i odbiór na zewnątrz, kwestie gospodarowania mieniem i przestrzenią publiczną oraz kształtowania funkcji i jakości usług publicznych.

Wynikiem analizy było określenie kierunków - celów strategicznych w analizowanym obszarze. Do najważniejszych z nich należą:

- rewitalizacja starej zabudowy mieszkaniowej,
- stworzenie stref aktywności gospodarczej i miejsc pracy,
- poprawa stanu środowiska na terenie miasta,
- porządkowanie gospodarki przestrzennej, w tym zakończenie prac związanych z uchwaleniem planu zagospodarowania przestrzennego i planów miejscowych,
- rozwój obszaru centralnego miasta, rewitalizacja rynku z planem zagospodarowania kamieniczek na cele kawiarniane z wykorzystaniem ogródków jordanowskich,
- poprawa komunikacji z innymi miastami, zwiększenie mobilności,
- waloryzacja terenów zielonych i korytarza rzeki Brynicy wraz z przylegającą przestrzenią infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, zwłaszcza ścieżkami rowerowymi,
- rozwój współpracy z partnerami zagranicznymi i innymi jednostkami samorządu,
- wzmocniona promocja miasta, w tym również służąca wypromowaniu tzw. produktu lokalnego („różnić się pięknie”).

Czeladzki Produkt Lokalny, jako dobry pomysł promocji miasta.

Miasto Czeladź posiada oryginalny Produkt Lokalny właściwy tylko i wyłącznie dla niego. Na produkt składają się miód - w czterech odmianach, świeca wykonana z naturalnego wosku pszczelego oraz czeladzka czekoladka.

Głównym elementem Produktu Lokalnego jest miód pochodzący z pasiek Zagłębiowskiego Związku Pszczelarskiego z siedzibą w Czeladzi. Występuje w czterech odmianach: akacjowy, wielokwiatowy, rzepakowy oraz lipowy. Każdy z miodów posiada opis swoich właściwości. Znajduje

się na nim również potwierdzenie, że miód ten został wykonany dla Miasta Czeladź jako Produkt Lokalny z pasiek znajdujących się w Zagłębiu. Oczywiście miód znajduje się w oryginalnych, wykonanych specjalnie na potrzeby miasta słoiczkach.

Kolejnym elementem jest świeca wykonana z naturalnego wosku pszczelego. Na jej powierzchni ręcznie wyrzeźbiono herb miasta. Jej dodatkowym walorem jest zapach, jaki wydziela się przy paleniu. Również świece powstają z wosku pochodzącego z zagłębiowskich pasiek.

Ostatnim elementem uzupełniającym Produkt jest czeladzka czekoladka, z herbem na opakowaniu oraz herbem wytłoczonym na jej powierzchni.

4. Krótka historia kopalni Saturn

Kopalnia powstała w roku 1885 jako pierwsza w Zagłębiu Dąbrowskim, a w 1887r. rozpoczęto pierwsze wydobywanie węgla. Pierwszym właścicielem był Hugon von Hohenlohe zu Oehringen, który w roku 1899 odsprzedał swe przedsiębiorstwo łódzkiemu Towarzystwu Górnictwo-Przemysłowemu

„Saturn”. Towarzystwo należało do rodziny powszechnie znanego przemysłowca Karola Wilhelma Scheiblera oraz Alfreda Biedermanna, Juliana Heinzla, Juliana Kunitzera, Edwarda Herbsta i Stanisława Reichera z Sosnowca. Było jednym z największych przedsiębiorstw na przełomie XIX i XX wieku w Zagłębiu Dąbrowskim. Pierwszym dyrektorem Saturna był współtwórca polskiego przemysłu górniczego inż. Hieronim Kondratowicz. Wskutek eksplozji prochu strzelniczego 31 maja 1902 roku w kopalni wybuchł pożar. Aby opanować ogień częściowo zatopiono kopalnię, a w następstwie wstrzymano produkcję na cztery miesiące. Katastrofa dała impuls do wzmożonych inwestycji. W zasadzie większość zachowanych przemysłowych obiektów pokopalnianych pochodzi z okresu tuż po eksplozji.

Wysoka rentowność kopalni przed pierwszą wojną światową, zyski od kilkuset tysięcy do dwóch milionów złotych rocznie, pobudziły rozwój i rozbudowę przedsiębiorstwa. Ustawicznie modernizowano kopalnię. W 1912 ruszył podziemny przewóz elektryczny, który niebawem stanowił aż 75 procent zainstalowanej mocy. Towarzystwo Saturn budowało kolonie mieszkaniowe, odznaczające się wysokim standardem, dla robotników, dozoru technicznego i urzędników. Powstał również Klub Urzędniczy, Dom Ludowy a także rozległy system parkowy zaprojektowany przez wybitnego polskiego architekta Stefana Celichowskiego. W 1913 roku w kopalni było zatrudnionych ponad 2.200 pracowników.

Sierpień 1914 roku przerwał rozwój kopalni. Wojska niemieckie, które zajęły Zagłębie Dąbrowskie, zaczęły niszczyć i dewastować miejscowe kopalnie. W 1918 roku Towarzystwo „Saturn” ponownie wznowiło działalność. Proces modernizacji nie przebiegał już tak sprawnie jak na początku stulecia. Dopiero powrót koniunktury światowej ożywił skłonność do inwestowania. Pogłębiono szyb do 320 metrów i powoli wprowadzano wozy żelazne. Powstał

taśmowy transport oraz obiekt obróbki mechanicznej węgla.

W 1939 roku nadzór nad kopalnią przejął niemiecki zarząd komisaryczny. Masowo wywożono polskich robotników do Niemiec zastępując ich jeńcami wojennymi. Natomiast stanowiska kierownicze przypadły kadrze niemieckiej, która prowadziła gospodarkę rabunkową. W 1945 roku wojska niemieckie wycofując się zniszczyły maszyny i urządzenia odpowiadające za pracę w kopalni, jednak już 7 lutego wyruszył pierwszy pociąg z urobkiem.

Czasy powojenne to kolejny etap dla Saturna. Nowa nazwa kopalni- „Czerwona Gwardia”, zaczęła funkcjonować od 1950 roku.

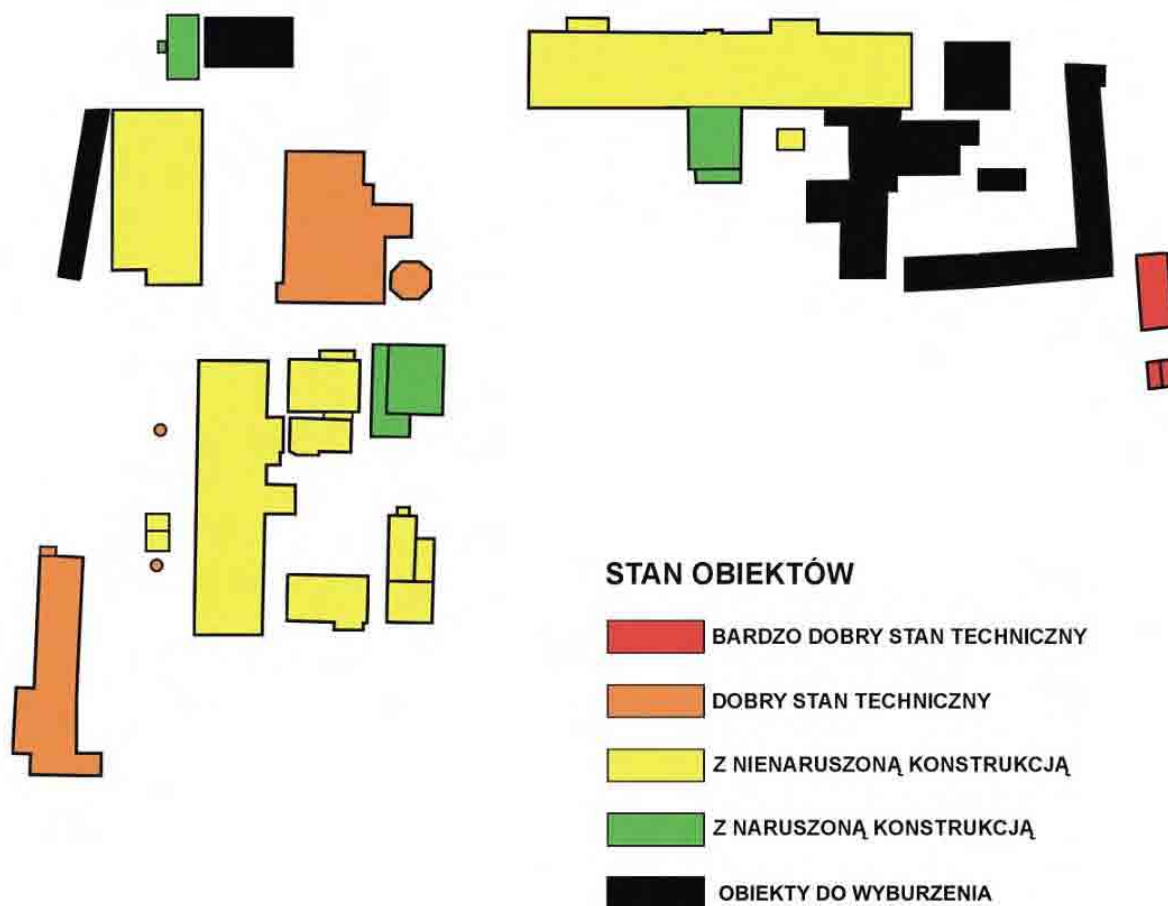
W latach siedemdziesiątych ponownie zmodernizowano zakład. Zasoby węgla były jednak na wyczerpaniu, a całe wydobycie stawało się coraz mniej rentowne. Podjęto wówczas decyzje o sięgnięciu do pokładu 800m. Wydrążono nowe szyby (N1 i N2), wykonano całe osprzętowanie i przygotowano ścianę do eksploatacji. Pomimo poniesienia wielkich nakładów wydobycie nie ruszyło.

Decyzją Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 5 października 1992 roku Kopalnię Węgla Kamiennego Saturn postawiono w stan likwidacji. Nie pomogły protesty załogi, ani nawet próby zmiany profilu. Ostatni wagon z węglem wyjechał na powierzchnię w grudniu 1996 roku. Czeladź utraciła największy zakład przemysłowy, który przez ponad 100 lat był źródłem dobrobytu miasta i jego mieszkańców, który tworzył historię i wzbogacał jego tradycję. 19 września 2003 Burmistrz Czeladzi Marek Mrozowski kupił zrujnowany kompleks od Spółki Restrukturyzacji Kopalń za kwotę ponad 5 mln zł. Od tej pory Saturn należy do gminy Czeladź.

Stan techniczny

Niektóre budynki mimo, iż nie znajdują się na liście konserwatora zabytków, są cenne. Budynek rozdzielni elektrycznej (obecna galeria) to perełka architektury przemysłowej z końca XIX w.. Znajduje się on w dobrym stanie technicznym. Dodatkowym atutem są zachowane w jej wnętrzu dawne maszyny. Przy wejściu do kopalni niegdyś stała wieża zegarowa przylegająca do budynku Cechowni. Obecnie jest odnowiona bez zegarów.

Cechownia ma nienaruszoną konstrukcję, tak samo jak budynek Kotłowni, Maszynowni Szybu I i II oraz Szyb I. Tylko Szyb II ma naruszoną konstrukcję. By przywrócić dawny charakter kompleksu należałoby zburzyć powstałe w latach siedemdziesiątych dobudówki.

Koncepcje zagospodarowania terenów

Do tej pory powstał bardzo szeroki wachlarz propozycji wykorzystania terenów byłej Kopalni Saturn. Wysoka liczba istniejących koncepcji świadczy o tym, że istnieje potrzeba zagospodarowania tych terenów. Bogate koncepcje zagospodarowania świadczą o tym że w miejscu kryje się ogromny potencjał zastosowania dalszych twórczych rozwiązań pokrywających się z potrzebami wszystkich interesariuszy.

PRZEGLĄD KONCEPCJI ZAGOSPODAROWANIA OBIEKTÓW BYŁEJ KOPALNI SATURN

AUTOR KONCEPCJA

W obiektach Przewidziano:

budynek Elektrowni: muzeum techniki i sala wystawowa,

budynek Maszyny Wyciągowej: muzeum techniki,

budynki warsztatowe: centrum handlowe i restauracja,

budynek Ciepłowni: multikino.

Dodatkowo:

Zbigniew
Koziański

salę widowiskowo-sportową z boiskiem o wymiarach 36x12m,

„miasteczko wodne” z różnorodnym programem (m.in. basen pływacki 50x25 m, basen rekreacyjny itd.)

lodowisko otwarte z zadaniem przewidziane do użytkowania w okresie letnim jako rolkowisko, bądź miejsce imprez i koncertów.

Przewidziano tereny zieleni parkowej, dwa kompleksy parkingów oraz odpowiedni układ dróg.

Zabudowa:

Budynki przeznaczono pod część naukowo - badawczą i dydaktyczną

uniwersytetu. Gmach główny uniwersytetu - w jego skład weszła zaadaptowana część istniejąca (znajdowała się tutaj administracja, sala zborna, szatnie i łaźnie kopalniane).

Krzysztof
Pawelczyk

Budynki przeznaczone pod domy studenckie, zabudowa projektowana przeznaczona była pod mieszkalnictwo zbiorowe (domy studenckie).
Budynki przeznaczone pod małe usługi.

Zieleń: zieleń niska,

Kopalni Rozrywki, rekreacji, kultury, nauki oraz usług;

Agata Wójcik

Opierała się na stworzeniu pasa zieleni, połączonego z głównym dziedzińcem, wzdłuż którego miały być stworzone kolejne place, galerie sztuki oraz pomniki maszyn górniczych.

Koncepcja:

- Budynek Cechowni - strefa reprezentacyjna (wejściowa), kasy, gastronomia, informacja, handel, kiosk. W sali zbornej zaplanowano szatnie obsługujące baseny zlokalizowane w nowoprojektowanych budynkach. Część administracyjną przewidziano w skrzydle zachodnim. Na piętrze zlokalizowano przychodnię lekarską, gabinety rehabilitacyjne oraz zaplecze noclegowe.

Wydział
Architektury
Politechniki
Śląskiej

- Nowoprojektowane obiekty - połączone z szatnią (Cechownia) szklanym pasażem. Zgodnie z założeniami do niego miały dochodzić poszczególne pomieszczenia Aquaparku.
- Elektrownia - salon gier (flipery, symulatory jazdy, automaty z monitorami, automaty do gier karcianych, automaty do gier pieniężnych).
- Warsztat Mechaniczny - kręgielnia.

- Maszynownie Szybów I i II - gastronomia.

I Koncepcja:

Kompleks oświatowo-kulturalny, w skład którego wchodziłyby: szkoła rzemiosł, „Fabryka Sztuki”, galeria sztuki industrialnej oraz powstanie osiedla mieszkaniowego o niskiej intensywności zabudowy, swoistego „miasta-ogrodu”.

Wydział
Architektury
Politechniki
Śląskiej

- Adaptacja budynku Cechowni na cele Wyższej Szkoły Zawodowej o trzech kierunkach nauczania ,

- Budynek Elektrowni - galeria z salą multimedialną,

MAT-

Machlowski
Then

- & ▸ Zagospodarowanie terenu działki pod zabudowę sportowo- rekreacyjną i gospodarczą wraz z infrastrukturą towarzyszącą w postaci przestrzeni publicznej (forum), placów, dróg wewnętrznych i miejsc parkingowych,

- Funkcja wiodąca to funkcja typ dydaktycznego,

- Funkcja uzupełniająca to funkcja rekreacyjno-sportowa. Lokalizację tej funkcji proponuje się w strefie cichej działki, jako kontynuację enklaw zieleni najbliższego otoczenia terenu byłej kopalni. Część południowa terenu, z uwagi na jej ukształtowanie, przeznaczono głównie na rekreację czynną (ścieżki rowerowe, tory do jazdy na rolkach górskich) W części północnej zaproponowano rekreację bierną (spacer, wypoczynek).

- Poddanie ekspozycji budynków o szczególnych wartościach historycznych, architektonicznych i posiadających zabytkowe wyposażenie (funkcja muzealna, ekspozycja).

Marzena
Sieradzka

- Nowa komunikacja wewnętrzna zespołu
- Główny dojazd zaproponowany od północy i wschodu działki.

Źródło: Joanna Bąk, 2008, „Saturn- kopalnia kultury i nauki”, praca dyplomowa.

Znaczenie projektu

Zrewitalizowana kopalnia miałaby potencjał aby stać się centrum życia kulturalnego i edukacyjnego oraz kuźnią talentów. Gdyby w kompleksie zaistniał inkubator przedsiębiorczości powstałyby sprzyjające warunki do pobudzenia ducha przedsiębiorczości oraz sposobność wyrwania się z marazmu bezrobocia. Pomysłowe i wartościowe zagospodarowanie terenów kopalni Saturn obudziłoby uspiomy potencjał Czeladzi oraz jego mieszkańców a powszechna dostępność podniosłaby konkurencyjność miejscowości w otaczającej ją aglomeracji. Mogłoby to również wpłynąć na poprawę wizerunku miasta. W pełni wykorzystany potencjał dialogu społecznego, który kryje się w procesie zagospodarowania terenów przyczyniłby się też do wzmocnienia więzi pomiędzy władzami miasta i grupami społecznymi. Możliwość świadomej partycypacji wprowadziłaby nową jakość do rozwoju miasta zwiększając aktywną rolę mieszkańców w procesie przekształcania terenów pokopalnianych. Tolerancyjne uszanowanie oraz uznanie potrzeb mieszkańców stanowiłoby też ważną funkcję stymulacji procesu identyfikowania się z tym miejscem jak i aktywnym zaangażowaniem w rozwój przemysłowego terenu. Saturn stałby się świadomą częścią życia Czeladzian.

5. Wyniki spotkań z interesariuszami

5. 1. Mieszkańcy

5.1.1. Czeladź

Mieszkańcy miasta to pierwsza z grup interesariuszy projektu zagospodarowania terenu po byłej kopalni, której opinie zostaną przytoczone w raporcie. Mieszkańcy miasta stanowią niejednorodną, zróżnicowaną grupę społeczną, prezentującą najszerszy zakres propozycji zagospodarowania terenu po byłej kopalni.

Poszczególni respondenci zostali wybrani sytuacyjnie – bezpośrednio rozmowy na temat, przyszłości terenu po kopalni „Saturn” przeprowadzono z mieszkańcami centrum miasta oraz mieszkańcami dzielnicy Piaski w piątek 11 lipca w godz. 10.00 - 15.00. W sumie ankietowano 91 osób z centrum Czeladzi, z tej grupy 20 osób odmówiło wyrażenia swojej opinii. W dzielnicy Piaski rozmawiano z 25 osobami.

W grupie 71 osób z centrum Czeladzi, które podzieliły się swoimi pomysłami i opiniami znajdowało się 47 kobiet i 24 mężczyzn, w tym 36 osób poniżej 30 r. ż., 34 osoby pomiędzy 30 a 60 r. ż. i 2 osoby powyżej 60 r. ż. Każda z osób mogła podać nieograniczoną liczbę propozycji. Zebrane od tych grup informacje, zostały opracowane pod kątem działalności, jaka zdaniem mieszkańców jest najbardziej potrzebna lokalnej społeczności i postrzegana jako atrakcyjna, a mogłaby być prowadzona na zrewitalizowanym terenie po kopalni „Saturn”. Opracowujący zebrane informacje nie zauważyli zaistnienia związków czy korelacji między wiekiem respondentów, a podawanymi propozycjami (obserwacje takie, nie miałyby zresztą naukowych konsekwencji, ze względu na niereprezentatywność badania).

Osoby spotkane w dzielnicy Piaski zostały opisane jako oddzielna grupa respondentów – jako studium przypadku opisane ze względu na grupy wiekowe.

Zestawienie opinii mieszkańców zebranych w centrum Czeladzi

„Saturn” dla większości mieszkańców jest obiektem dobrze znanym, związanym z ich przeszłością i przeszłością całej społeczności lokalnej. Pięciu rozmówców zaproponowało powrót do pierwotnej działalności kopalni. Reszta spotkanych Czeladzian pozytywnie odnosiła się do pomysłu innego zagospodarowania terenu po dawnej kopalni. Część respondentów, niekojarzących omawianego obiektu i terenu, odmówiła dalszej rozmowy.

Najczęściej pojawiającymi się głosami zebranymi w centrum Czeladzi były pomysły związane z zagospodarowaniem obszaru na tereny rekreacyjno-sportowe (54 propozycje) oraz kulturalne (28 propozycji).

W kontekście możliwości stworzenia obiektów i wykreowania przestrzeni **rekreacyjno-sportowej**, rozmówcy najczęściej wspominali o braku możliwości korzystania z basenu całorocznego – propozycję wybudowania takiego obiektu zgłosiło 10 osób.

Z wypowiedzi mieszkańców wynikało również, iż stworzenie ścieżek rowerowych i joggingowych spotkałoby się z dużym poparciem mieszkańców – 8 osób. Ponadto, Czeladzianie szczególnie podkreślali potrzebę istnienia przestrzeni publicznych: parków i placów zabaw – 16 głosów. Wśród innych ciekawych propozycji wykorzystania terenu i budynków po kopalni „Saturn” pojawiły się ponadto: stadnina koni i całoroczne korty tenisowe (ze szkołąką tenisa), lodowisko, siłownia oraz specjalny wybieg dla psów.

Rozmówcy w swoich wypowiedziach na tematy **kulturalne**, zwracali uwagę na potrzebę stworzenia w mieście centrum kulturalnego ze szczególnym wskazaniem na uruchomienie kina, które odpowiadałoby potrzebom mieszkańców Czeladzi, tzn. znajdowałoby się niedaleko miejsca zamieszkania i prezentowałoby w miarę bieżący repertuar, nie zaniedbując jednocześnie bardziej wymagających odbiorców. Niektóre mówiące o kinie osoby zaznaczyły, iż ich potrzeby spełniłoby już dwu-salowe, kameralne kino.

Wśród innych konkretnych propozycji (22 głosy) związanych z kulturą dominowały pomysły na stworzenie przestrzeni, w której mogłyby być przeprowadzane rozmaite wydarzenia artystyczne, np. przedstawienia teatralne (3 głosy), występy zespołów muzycznych i folklorystycznych (3 głosy) a także organizowane warsztaty muzyczne i plastyczne (2 głosy).

Ponadto zagadnieniem, które często powracało w rozmowach, była kwestia imprez kulturalnych. Część spotkanych osób odniosła wrażenie, iż dotychczas organizowane wydarzenia kulturalne miały charakter elitarny i nie były skierowane do szerszego grona odbiorców.

W kategorii pomysłów związanych z **rozrywką**, mieszkańcy wskazywali ogólnie na potrzebę stworzenia pubów, barów, kawiarni (7 głosów), centrum rozrywki (3 głosy), oraz dyskoteki (3 głosy). Z pojedynczych wskazań wymienić można również: kafejkę internetową, wesole miasteczko, kręgielnię, tor kartingowy, sex-shop.

Zapytani o możliwości wykorzystania budynków i terenów pokopalnianych, mieszkańcy wskazywali również potrzebę uzupełnienia w mieście niedoborów takich **usług** jak: usługi publiczne: ośrodek zdrowia, ośrodek rehabilitacji czy usługi komercyjne jak: spa, hotel/motel. Jedna z mieszkanki wspomniała również, iż problemem dla wielu starszych ludzi jest brak oddziałów urzędu skarbowego, Telekomunikacji Polskiej i Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń w pobliżu miejsca ich zamieszkania, dlatego chętnie widziałyby takie jednostki na omawianym terenie.

Wśród podawanych przez mieszkańców propozycji pojawił się również pomysł hotelu dla zwierząt, sklepu z bronią, marketu (choć z drugiej strony często zastrzegano, iż w tej przestrzeni nie należy zakładać tego typu działalności) czy wykorzystania istniejących kubatur na stworzenie loftów.

Mieszkańcy pytani o problemy miasta, które najbardziej wydają się im palące, nie umieli takowych określić. Na pytanie, którymi grupami społecznymi szczególnie powinno zainteresować się miasto najczęściej odpowiadano wymieniając **młodzież i ludzi starszych**. Młodzież, co często podkreślano w rozmowach, a szczególnie wyraźne zaznaczyło to 5 rozmówców, potrzebuje miejsca na aktywność fizyczną różnego rodzaju, która pozwoliłaby im, kolokwialnie rzecz ujmując, „wyszaleć się”, kreatywnie zużytkować swoją energię, a nie byłyby to rozrywki w stylu pójścia na dyskotekę czy do pubu. Mieszkańcy wymieniali w tym kontekście takie aktywności jak: gry i rozrywki sportowe, w tym gra w piłkę, karting, skateboarding.

Dla ludzi starszych natomiast brak jest miejsc, w których mogliby spędzić wolny czas uczestnicząc w kulturze bezpośrednio czy pośrednio (warsztaty, wizyta w kinie, teatrze, kawiarni) - padały głosy, że osobom w takim wieku pozostaje jedynie wizyta w parku i siedzenie na ławce.

5.1..2. Piaski

Zestawienie opinii zebranych od mieszkańców dzielnicy Piaski

Badaniem zostali objęci mieszkańcy Czeladzi z dzielnicy Piaski, zlokalizowanej w południowej części miasta. Przebadaną grupę stanowiło 25 osób. Mieszkańcy Piasków chętnie udzielali odpowiedzi na wszystkie pytania, nikt nie odmówił udzielenia wywiadu.

Wśród mieszkańców istnieje przekonanie, że aktualnie Piaski spełniają funkcję sypialną. Podkreślają także występowanie typowego dla górniczych osiedli wysokiego poziomu bezrobocia oraz problemów z tym związanych. Należy zaznaczyć, iż aktualnie mieszkańcy dzielnicy Piaski nie czują silnej integracji z mieszkańcami miasta Czeladź. Swoją dzielnicę w rozmowach często nazywając wsią. Zwracają uwagę, że często władze lokalne pomijają ich w działaniach na rzecz miasta, przez co czują się gorsi.

W przeprowadzonych wywiadach często powracali do przeszłości sprzed zamknięcia kopalni, podkreślając, że wtedy „żyło się lepiej”, więcej mieszkańców miało pracę. Według nich najważniejszym celem rewitalizacji terenów pokopalnianych jest stworzenie licznych miejsc pracy, a także poprawa wynagrodzeń, przez co można zatrzymać proces starzenia się miasta, związany z migracją ludzi młodych. Tworzenie dodatkowych ośrodków edukacyjnych rodzi obawę, iż będą one mniej atrakcyjne i nie wygrają z silną konkurencją pobliskich Uniwersytetów o wypracowanej renomie. W Czeladzi, według respondentów, występuje brak miejsc kulturowo-rekreacyjnych, przez co miasto nie jest atrakcyjne dla jego mieszkańców.

Spotkana młodzież (3 chłopców, 2 dziewczyny) w ogóle nie interesuje się terenami po byłej kopalni Saturn, nie słyszała o planach rewitalizacji tego terenu, co więcej, nie wie o istniejącej od 3 lat galerii „Elektrownia” mieszczącej się na terenie Saturna. Nigdy nie dotarły do nich informacje o odbywających w „Elektrowni” wystawach i innych wydarzeniach kulturalnych. Przebadana grupa to uczniowie szkół średnich, którzy nie myślą o rozpoczęciu studiów po zakończeniu edukacji w szkole średniej. Raczej nie interesuje ich mająca powstać na terenie Saturna Wyższa Szkoła Zawodowa, chociaż niektórzy nie wykluczają podjęcia studiów w Czeladzi w przypadku ciekawej dla nich oferty kształcenia. Żeby teren Saturna był dla nich atrakcyjny chętnie widzieliby tam zespół rekreacyjno-rozrywkowy – kino, basen, dyskoteka, klub

muzyczny, kregielnia, ścianka wspinaczkowa, siłownia. Wymienione propozycje są spowodowane brakiem istnienia wg rozmówców ciekawej propozycji na spędzenie wolnego czasu w mieście. Dojazd do Saturna nie stanowi dla nich problemu, gdyby powstała ciekawa oferta spędzenia wolnego czasu, nie mieliby żadnych oporów, aby przyjeżdżać na teren kopalni, chętnie widzieliby również możliwość bezpiecznego dojazdu rowerem z dzielnicy Piaski do Saturna – propozycja ścieżki dla rowerów.

Dla mieszkańców Piasków, w wieku średnim (10 osób od około 30 do około 60 r. ż.), poza stworzeniem Uniwersytetu III wieku, istotna jest również budowa centrum kulturalno-rekreacyjnego, obejmującego ośrodki sportowe, takie jak basen, czy boiska. Ważnym elementem jest również budowa ścieżki rowerowej łączącej dzielnicę Piaski z terenami pokopalnianymi „Saturna”. Mieszkańcy podkreślili również potrzebę stworzenia parku doświadczeń dla dzieci. Wśród osób w tym wieku istnieje silna potrzeba stworzenia licznych miejsc pracy, poprawy wynagrodzenia. Spotkani mieszkańcy nie wyrazili poparcia dla idei stworzenia lokalnej filii Uniwersytetu, gdyż uważają, iż zbyt mało jest w Czeladzi młodych, ambitnych osób. Mieszkańcy Piasków zwracają uwagę, iż młodzież, pomimo dostępu do Internetu w publicznej bibliotece, nie wykazuje zainteresowania rozwojem intelektualnym. Większość z nich woli spędzać wolny czas „pijąc piwo pod blokiem”.

Wśród przebadanych 10 osób starszych (po 61 r. ż) istnieje silne przekonanie o potrzebie stworzenia na terenach pokopalnianych „Saturna” Uniwersytetu III wieku, na którym prowadzone zajęcia obejmowałyby kursy od obsługi telefonu komórkowego, Internetu, poprzez naukę języków obcych, po odczyty, zwłaszcza o tematyce medycznej, a także organizowanie wieczorków tanecznych. Badani podkreślili, iż w dobie narastającego procesu starzenia się społeczeństwa, ważne jest zapewnienie osobom starszym godnej i w pełni satysfakcjonującej starości. Coraz większa ilość seniorów chce po przejściu na emeryturę nadal aktywnie i twórczo spędzać wolny czas. Instytucje państwowe nie przygotowują seniorów do przejścia z okresu pełnej aktywności zawodowej do okresu emerytalnego. Badani zaznaczyli, że najbliższy Uniwersytet tego typu, istnieje w Sosnowcu, dlatego otworzenie takiego ośrodka w Czeladzi znacznie ułatwiłoby uczestnictwo w organizowanych zajęciach. Odnotowano duże poparcie ze strony badanych, skierowane było na stworzenie centrum kultury, muzeum, wystaw, a także spokojnych miejsc rekreacyjnych, do których mogliby przychodzić z wnukami. Mieszkańcy wysunęli także postulat dotyczący ułatwienia im transportu do terenów pokopalnianych, np. poprzez uruchomienie dodatkowej linii komunikacji miejskiej.

Istotnym elementem rozmowy okazał się także problem miejskiej służby zdrowia. Mieszkańcy podkreślali, iż największym problemem jest długie oczekiwanie na termin wizyty, a także rozrzucone ośrodki leczniczych, proponując stworzenie kompleksowego centrum medycznego na terenach „Saturna”. Należy pamiętać, że starsi mieszkańcy Piasków, stanowią większą część lokalnego społeczeństwa. Podczas prowadzonych rozmów, badani często podkreślali, iż gmina Czeladzi była najbogatszą gminą regionu. W mieszkańcach nadal mocne jest przekonanie o dużym potencjale tego miasta. Obawiają się jednak, że lokalne władze nie doprowadzą do pełnego rozwoju miasta.

5.2. Działacze lokalni

5.2.1. Proboszcz

W rozmowie telefonicznej, przeprowadzonej w dniu 11 lipca Proboszcz parafii Św. Stanisława B.M. Jarosław Wolski stawia nacisk na rolę tradycji i kultury wyższej. Zaproponował, aby teren pokopalniany zagospodarować na centrum kulturalne powiązane z tradycją chrześcijańską. Według proboszcza, w takim centrum powinna zostać przedstawiona przede wszystkim rola tradycji, w tym tych chrześcijańskich, związanych z kopalnią (np. tradycje związane z kultem św. Barbary) oraz związane z regionem Zagłębia. Jednocześnie proboszcz zaznaczył, iż teren oraz budynki, dzięki swemu postindustrialnemu charakterowi są idealnym miejscem dla nowoczesnych przedsięwzięć kulturalnych, czy stworzenia loftów.

Aby zachować w pamięci najmłodszych tradycje związane z istnieniem kopalni, duchowny zaproponował, aby zachowany szyb wykorzystać jako element interaktywnego muzeum.

Duchowny zaznaczył, że przy projektowaniu nowego miejsca należy zwrócić szczególną uwagę na potrzeby mieszkańców z dwóch grup wiekowych: młodzieży powyżej lat 18 oraz ludzi starszych. W opinii proboszcza młodzież jako grupa zatraciła wartości wyższe i w mieście potrzebne jest miejsce oferujące alternatywne, w stosunku do dostępnych rozrywek, propozycje spędzania wolnego czasu, dzięki którym można by te wartości wśród młodzieży odbudować. Natomiast ludzie starsi są dużą grupą, dla której aktualnie nie ma wielu propozycji spędzania wolnego czasu.

5.2.2. Machnik

Zygmunt Machnik - szef Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK) w Rudzie Śląskiej; były burmistrz miasta Czeladź; vice wojewoda śląski w latach 1995-1997,

Ze względu na duży procent bezrobotnych oraz emerytowanych górników zamieszkujących Miasto Czeladź, społeczeństwu potrzebne jest Centrum Edukacyjne. Zarząd ma obowiązek zainteresowania się ludźmi pozbawionymi pracy. Problemem Śląska jest przywiązywanie zbyt dużej wagi do kultury i wartości środowiska górników. Stwarza to byłym górnikom duże trudności w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości. Centrum miałoby pomóc emerytowanym górnikom, ich żonom, oraz ludziom zmuszonym do przewartościowania swojego dotychczasowego życia. Edukacja mogłaby być odpowiedzią na problemy takie jak: wykluczenie społeczne osób powyżej 50 roku życia oraz kobiet powyżej 40 roku życia, brak pielęgniarek, chroniczne bezrobocie. Tego typu problemy społeczne przyczyniają się do powstawania patologii. Oferta edukacyjna pełniłaby funkcję zapobiegawczą.

Centrum Edukacyjne - miałyby się składać z:

- rozbudowanego Kolegium Pracowników Socjalnych, kształcących specjalistów zapobiegających wykluczeniu społecznemu. Byłoby ono skierowane do ludzi chcących się przekwalifikować oraz młodzieży po maturze. Jego oferta obejmowałaby kształcenie pielęgniarek, rehabilitantów, pracowników socjalnych, opiekunów środowiskowych, oraz wiele innych możliwych specjalności.
- Uniwersytetu Trzeciego Wieku; zgodnie z tym, co mówi raport ONZ, w Polsce poświęca się zbyt mało uwagi emerytom i rencistom. Wykorzystywanie ich potencjału i pomaganie im w odnajdywaniu celu w dalszym życiu miałyby korzystny wpływ na strukturę społeczeństwa. UTW miałyby „zbierać ludzi z ławek, sprzed telewizorów, i z przychodni lekarskich”. Prowadzące aktywny tryb życia starsze osoby przyczyniają się do integracji rodziny, a ich aktywność i duża ilość wolnego czasu ma korzystny wpływ na prawidłowy rozwój młodzieży. UTW zdejmują także z jednostek służby zdrowia funkcje świetlicy, a tym samym pomagają zmniejszyć związane z tym koszty.

Miasto miałoby być administratorem Centrum Edukacyjnego. Edukację nadzorowałyby różne jednostki, m.in. stowarzyszenia. Rozbudowane Kolegium byłoby autonomiczne od Urzędu Miasta, ale utrzymywane przez miasto. Centrum Edukacyjne zajęłoby łaźnię i cechownię, natomiast elektrownia pełniłaby nadal swoją obecną funkcję.

Reszta terenów byłej Kopalni Saturn, czyli 5 ha i bezużyteczne budynki, należałoby przeznaczyć na rozwijanie przedsiębiorczości (najlepiej w ramach GAP-u). Swoje miejsce znalazłoby tam centrum nowych technologii i informatyki. Ta część nie miałaby podlegać UM, lecz byłaby oddana w ręce uczelni, bądź prywatnych jednostek badawczych. Miejsce to stanowiłoby element sieci inkubatorów innowacji w regionie. Zdaniem pana Machnika, tego typu instytucje są miastu potrzebne, gdyż rynek lokalny zdominowany jest głównie przez przemysł budowlany, a tego typu nowe technologie przyczyniłyby się do zrównoważonego rozwoju Czeladzi.

Istnieje możliwość współpracy z Wydziałem Technicznym Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu i Wydziałem Farmacji Śląskiej Akademii Medycznej.

5.2.3. Fotograf Michalski

Rozmowa na temat przyszłości kopalni została przeprowadzona także z jednym z liderów Stowarzyszenia – panem Stanisławem Michalskim. Według jego wizji, jednostka ma być docelowo polskim i europejskim centrum kulturalnym, niezwiązanym bezpośrednio z miastem.

Propozycją pana Michalskiego jest utworzenie szeroko pojętego „Centrum Fotografii i Sztuki Współczesnej” na terenie byłej kopalni Saturn, a dokładniej w budynkach byłej elektrowni i warsztatów mechanicznych. Miejsce przeznaczone do spotkań młodych artystów w wieku do 35 lat, a teren byłej kopalni miałby charakter czysto kulturalny. Głównym powodem do realizacji projektu proponowanego przez pana Michalskiego są ograniczenia czasowe i powierzchniowe obecnej przestrzeni wystawowej miasta (godziny otwarcia NOT-u). Centrum miałoby być skierowane na działalność regionalną (okręg województwa śląskiego) i ogólnoeuropejską. Działalność centrum opierałaby się na wymianie młodych artystów pomiędzy krajami Unii Europejskiej. Obiekt miałby być podzielony na przestrzeń wystawową (galeria audiowizualna mieszcząca się w dawnej elektrowni) oraz część warsztatową, przeznaczoną na indywidualne

warsztaty artystów. Ponadto budynki kopalni miałyby być miejscem spotkań i integracji młodych artystów z Polski i Europy. Aby umożliwić lepszą wymianę kulturową, propozycją pana Michalskiego jest również utworzenie motelu oraz miejsc konferencyjnych dla uczestników.

Centrum w perspektywie Czeladzi, jest skierowane do ludzi młodych, aktywnych, zainteresowanych sztuką wysoką. Projekt nadałby Czeladzi prestiż i rozgłos, lecz główna idea projektu nie jest silnie i bezpośrednio skorelowana z potrzebami mieszkańców Czeladzi i okolic, ale skierowana jest do elit. Projekt nie ma charakteru komercyjnego i prawdopodobnie miałby być utrzymywany ze środków publicznych.

5.2.4. Zbigniew Szaleniec

Dnia 11.07.2008 r. przeprowadzono krótką rozmowę z Senatorem RP Zbigniewem Szaleńcem na temat problemów z jakimi zwracają się do Biura Senatorskiego mieszkańcy Czeladzi. Z rozmowy wyniknęło, iż Czeladzianie wyrażają chęć rozwijania swojej kultury lokalnej. Wykazywali oni chęć stworzenia miejsca, w którym mogliby prezentować się czeladzcy artyści. Scena miałaby służyć nie tylko miejscowym artystom, ale również „przyjezdnym zespołom”.

5.3. Organizacje i stowarzyszenia

5.3.1. Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych

Przedstawicielką stowarzyszenia, która przedstawiła nam pomysł rozwoju obszaru kopalni była vice prezes - Wiesława Konopelska, prowadząca również od trzech lat galerię „Elektrownia” mieszczącą się w budynku byłej elektrowni Kopalni „Saturn”.

Na terenach pokopalnianych pani Konopelska dostrzega znakomitą szansę na rozszerzenie działalności istniejącej Galerii „Elektrownia”. Stworzenie miejsca, gdzie artyści tworzyliby i prezentowaliby swoje dzieła, prowadzili warsztaty i głosili prelekcje. Dodatkowo utworzenie wielowymiarowego, ogólnodostępnego centrum kultury, które swym zasięgiem objęłoby całe Zagłębie. Centrum przystosowane było by do prowadzenia odczytów i prelekcji, prób i ćwiczeń dla teatrów, zespołów muzycznych. Odbywałyby się tam również zajęcia artystyczne, taneczne, i

sportowe. Kompleks składałby się z wielofunkcyjnych, dobrze wyposażonych sal i posiadałby bazę hotelowo – gastronomiczną, dzięki czemu mógłby być uznany za obiekt niezależny. Centrum powinno mieć charakter nie tylko kulturalny, ale także biznesowy i rozrywkowy, co spowoduje, że przynajmniej część kosztów miasta zostałaby pokryta z pieniędzy zarobionych przez ośrodek. Docelowo SIK zamierza zagospodarować większą część istniejących budynków oraz planuje dalszą rozbudowę infrastruktury.

5.3.2 Izba tradycji (muzeum karbonu)

Izba Tradycji jest organizacją założoną 5 lat temu w Czeladzi. Od dwóch lat działa ona w strukturach Miejskiej Biblioteki Publicznej. Organizacja ta zajmuje się zbieraniem informacji, dokumentów oraz wszelkich eksponatów związanych z historią miasta oraz jego mieszkańców, celem organizacji jest stworzenie w obiektach byłej kopalni Saturn muzeum miasta i jego okolic.

Organizacja jest w posiadaniu części eksponatów oraz dokumentacji dotyczących kopalni. Izba Tradycji jest zainteresowana budynkiem elektrowni, ze względu na najlepszy stan techniczny i bardzo dobrze zachowany park maszynowy z przełomu wieków XIX-XX (m.in. generator "Wanda"). Przedstawiciel Izby Tradycji - pani Szaleniec uważa, iż budynek elektrowni nadaje się na muzeum, ponieważ obiekt był od chwili zamknięcia objęty ochroną, a pozostałości kopalni Saturn są najlepiej zachowanym obiektem tego typu w całym regionie. Muzeum miałoby zajmować cały budynek elektrowni, wliczając jego piwnice, w których przewidziana jest stała ekspozycja geologiczna, pokazująca geologiczny proces tworzenia się węgla, oraz rekonstrukcja fragmentu chodnika wyrobiska, jako że, zdaniem pani Szaleniec, istnieje możliwość, że w przyszłości na Śląsku nie będą funkcjonować żadne kopalnie i tego typu chodnik przybliżyłby przyszłym pokoleniom pracę na kopalni. Dodatkową działalnością byłaby urozmaicona oferta interesujących pokazów multimedialnych. Izba Tradycji bierze pod uwagę możliwość współpracy z istniejącą już w elektrowni galerią gdyż, zdaniem pani Szaleniec, olbrzymie płótna bardzo dobrze się prezentują w budynku elektrowni i jest to jedyne miejsce w Czeladzi gdzie duży format da się prezentować publiczności. Muzeum byłoby przeznaczone dla wszystkich grup wiekowych i obejmowałoby zarówno wystawy stałe (wystawa geologiczna w podziemiach), jak i czasowe. Czeladź, jako najstarsze miasto regionu Zagłębia, od 25 lat ma w planach stworzenie na swoim terenie muzeum i budynki kopalni zdają się być do tego idealnym miejscem. Pani Szaleniec

obawia się, że wykorzystanie budynku elektrowni do innych celów mogłoby się wiązać z usunięciem istniejących tam ogromnych maszyn.

Muzeum miałoby podlegać miastu i być finansowane z budżetu miasta. Mając status muzeum, można ubiegać się o dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i zasobów Unii Europejskiej. Wstęp na teren muzeum, zgodnie z ustawą - z wyłączeniem jednego dnia roboczego, byłby płatny (nie byłaby to duża kwota, jako że mieszkańcy Czeladzi nie są ludźmi zamożnymi).

Muzeum pełniłoby funkcje edukacyjne i byłoby także miejscem spotkań ludności Czeladzi i okolic. Istniałaby możliwość zorganizowania warsztatów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży oraz karczmy piwnej – miejsca biesiad zarówno byłych górników, jak i osób spoza tego kręgu.

Jako że muzeum nie jest dochodową instytucją, pani Szaleniec widzi możliwość utworzenia w pozostałych budynkach inwestycji przynoszących miastu dochody.

5.3.3. Studenci aktywni - Czeladzkie stowarzyszenie „Rozwój Miasta”

Organizacja składa się w dużej mierze z ludzi młodych, zajmujących się aktywnie rozwojem sportu i kultury młodzieżowej. Działalność polega na aktywnym propagowaniu inicjatyw sportowych oraz organizacji koncertów i dyskotek dla młodzieży czeladzkiej.

Przedstawiciele stowarzyszenia uważają Czeladź za miasto, które zwiększa swój potencjał i cały czas się rozwija. Jednak dostrzegają oni także potrzebę jego dalszego rozwoju. Zwracają uwagę na brak miejsc w Czeladzi, gdzie młodzież mogłaby wypocząć oraz zrelaksować się. Głównym problemem, na który zwracają uwagę jest brak infrastruktury sportowej, takiej jak hala sportowa, korty tenisowe i pełnowymiarowe boiska, które niekoniecznie muszą się znajdować na terenach pokopalnianych. Uwaga tych osób skierowana jest głównie na nowe budynki. Nie mają oni natomiast konkretnych pomysłów na wykorzystanie zabudowań znajdujących się na terenie Saturna. Ich pomysły na zagospodarowanie pomieszczeń byłej kopalni ograniczają się do wygospodarowania miejsca na dyskoteki i koncerty oraz stworzenie miejsca gdzie początkujące zespoły mogłyby prowadzić próby muzyczne.

Stworzenie takiej bazy jest uważane za niezbędne dla młodzieży i według przedstawicieli stowarzyszenia powinno odpowiedzieć na potrzeby czeladzkiej młodzieży, pozwalając młodzieży na spędzanie wolnego czasu w Czeladzi, a nie w sąsiednich aglomeracjach.

5.3.4. Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP)

ZHP w Czeladzi prowadzi bardzo aktywną działalność wychowawczo-edukacyjną dzieci oraz wspiera aktywną działalność osób starszych. Jedną z najaktywniejszych postaci jest podharcemistrz Jerzy Krzemień, który przedstawił swoją opinię na temat rozwoju miasta oraz możliwości dalszego rozwoju.

Podharcemistrz zwrócił uwagę na bardzo dobrą współpracę z organami samorządowymi oraz innymi przedstawicielami lokalnej społeczności. Pomiędzy licznymi przykładami współpracy podkreślał liczne możliwości rozwoju i różnorodne potrzeby miasta. Priorytetem jest budowa i rozwój jednostek kulturalnych, w szczególności kin i miejsc spotkań. Mimo dużej ilości imprez okolicznościowych w mieście nie ma miejsca, gdzie można organizować imprezy kulturalne przez cały rok. Ponadto brakuje w mieście sal konferencyjnych, które pozwoliłyby na spotkania większej ilości mieszkańców. Drugim ważnym elementem jest bardzo wysoka aktywność emerytów, którzy aktywnie i chętnie uczestniczą w różnego rodzaju warsztatach i kołach zainteresowań, dlatego też istnieje możliwość dużego zainteresowania uniwersytetem III wieku.

Budowa ośrodków kulturalnych pozwoli na rozwój młodzieży i zwiększy aktywność mieszkańców Czeladzi. Ponadto rozwój świetlic i miejsc spotkań może pomóc we wzroście aktywności mieszkańców miasta.

5.4. Oświata

5.4.1. Kolegium Pracowników Społecznych

Kolegium Pracowników Służb Społecznych kształci pracowników socjalnych o specjalizacji I stopnia. Nauka trwa sześć semestrów. Absolwenci Kolegium po otrzymaniu dyplomu uzyskania tytułu zawodowego mogą ubiegać się o dyplom licencjata na Uniwersytecie Śląskim na zasadach określonych przez Uniwersytet. Po zdaniu egzaminu licencjackiego absolwenci mogą ubiegać się o przyjęcie na studia uzupełniające magisterskie na kierunku socjologia – specjalność: praca socjalna.

Rozmówczyniami były trzy kobiety pracujące w administracji Kolegium. Mimo, że nie wszystkie są mieszkankami Czeladzi, to znają historię kopalni i słyszały o planach zagospodarowania terenów „Saturna”. Wiedzą o planach umiejscowienia w budynkach dawnej kopalni Wyższej Szkoły Zawodowej mającej wkrótce powstać w Czeladzi, natomiast nie mają wiedzy dotyczącej kierunków kształcenia oferowanych przez nowopowstałą uczelnię. Z rozmów pracowników z kandydatami do Kolegium wynika zainteresowanie kierunkami takimi jak np. pielęgniarstwo, a także wprowadzeniem dodatkowej oferty: specjalności związanych z socjologią. Pracownicy podkreślają zasadność wprowadzenia kierunku turystyka i rekreacja, argumentując to walorami historycznymi miasta i regionu oraz pobliskimi osobliwościami przyrodniczymi (np. Pustynia Błędowska). Pracownicy sugerowali również powstanie na terenie „Saturna”: uniwersytetu trzeciego wieku, parków edukacyjnych dla dzieci i nastolatków, a także centrum rekreacyjno-kulturalnego, w którego skład wchodziłyby basen, kino, siłownia, aerobik, kluby zainteresowań dla dzieci i młodzieży.

W trakcie realizowania projektu przeprowadzono rozmowę z pracownikami obsługi technicznej Kolegium Pracowników Służb Społecznych (mieszkańcem Czeladzi oraz kobietą mieszkającą w dzielnicy Piaski).

Według nich przy tworzeniu planów restrukturyzacji byłej kopalni należy wziąć pod uwagę wszystkie grupy wiekowe Czeladzian. Na terenach byłej kopalni należy, według nich, stworzyć Uniwersytet III wieku, spokojne miejsca spotkań dla osób w średnim wieku (klubo-kawiarnię, z możliwością zorganizowania zabawy tanecznej), a także centrum edukacyjno – rozrywkowe dla młodszych mieszkańców miasta. Wskazują oni na konieczność rozwijania kultury popularnej. Uważają, że ze względu na niski odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród mieszkańców Czeladzi kultura wysoka nie cieszyłaby się tak dużą popularnością. Według rozmówców z pewnością często odwiedzane byłyby kluby oferujące muzykę taneczną i salki koncertowe.

5.4.2. Biblioteka

Pomysły restrukturyzacji kopalni zostały przedstawione przez pracowników Główniej Biblioteki Miejskiej w Czeladzi. Podczas spotkania z uczestnikami kursu swoje opinie wyraziły dwie pracowniczki biblioteki, mieszkanki Czeladzi.

Wskazały one na konieczność utworzenia klubów zainteresowań organizujących zajęcia dla dzieci i młodzieży. Biblioteka, ze względu na ograniczone możliwości lokalowe, nie jest w stanie zapewnić dzieciom zajęć i zabaw ruchowych. Zajęcia te powinny łączyć funkcje rekreacyjne i edukacyjne. Młodzież przejawia duże zainteresowanie książkami popularnonaukowymi; świadczy to o konieczności poszerzenia oferty edukacyjnej o zajęcia pozalekcyjne. Kształcić chcą się również ludzie starsi. Osoby z tej grupy wiekowej zainteresowane są zwłaszcza tematyką zdrowotną, psychologią i obsługą komputerów. Według pracowniczek biblioteki dla osób w wieku emerytalnym należałoby otworzyć Uniwersytet III wieku.

5.5. Architekci

Spotkanie z grupą architektów zorganizowano w celu otrzymania szczegółowych informacji na temat stanu technicznego istniejącej infrastruktury, walorów architektonicznych i historycznych, oraz możliwości rewitalizacji terenu kopalni „Saturn”. Próbowano uzyskać informacje dotyczące następujących zagadnień: rodzaj funkcji, jakie pełnić miałby ten obszar, istniejące przeciwwskazania techniczne, infrastrukturalne lub architektoniczne, możliwości umiejscowienia danego rodzaju inwestycji, oraz stan istniejących budynków. Pytano również o stosunek do istniejących planów rewitalizacji oraz o własne koncepcje.

Poniżej zaprezentowano główne idee wylaniające się z każdej z przeprowadzonych rozmów, natomiast skonkludowane stanowisko grupy rozmówców oraz wyciągnięte wnioski zaprezentowano na końcu.

Mgr inż. arch. Ryszard Dobiega, pracownik Zakładu Budynków Komunalnych (ZBK) oraz techniczny koordynator projektu Elektrowni, z Czeladzią związany jest od dawna na płaszczyźnie zawodowej i prywatnej.

Dominującą koncepcją, która wyłoniła się z rozmowy, jest funkcja edukacyjna (wyższa szkoła z zapleczem, zlokalizowana w Cechowni), która do tej pory była jedną z głównych opcji rozpatrywanych przez Urząd Miasta. Ze względu na specyfikę działania jednostek edukacyjnych, konieczne byłoby stworzenie także zaplecza kulturalno-rozrywkowego, które zapewniłoby ciągłość funkcjonowania obiektów i przestrzeni publicznej w godzinach wieczornych oraz w dniach wolnych od zajęć, kiedy uczelnia będzie zamknięta. Mógłby to być np. klub z muzyką na żywo lub kręgielnia. Prawdopodobnie społeczność lokalna chętnie uczestniczyłaby w kursach i warsztatach organizowanych w salach wykładowych. Dzięki temu, wieczorami teren „Saturna” również tętniłby życiem.

Przed przystąpieniem do fazy projektowania, konieczne jest stworzenie dokumentacji technicznej wszystkich budynków. Z oryginalny projektów zachowały się tylko rysunki Kotłowni. Do tej pory zinwentaryzowane zostały budynki Elektrowni i Cechowni. W pierwszym z nich znajduje się galeria sztuki współczesnej i, na obecnym etapie planowania, zakłada się, że funkcja ta nie zostanie zmieniona. W przylegającym do Elektrowni „ośmioboku” znajdować się ma kawiarnia. Renowacja tego obiektu będzie jednak czasochłonna, ze względu na zły stan techniczny. Decyzją burmistrza i konserwatora zabytków, metoda renowacji polegająca na rozebraniu i odbudowie obiektu, nie może zostać zastosowana wobec zabudowań kopalni. W związku z tym nawet budynki w bardzo złym stanie technicznym będą restaurowane bez drastycznej ingerencji w ich strukturę. Pan Dobiega zwrócił uwagę, iż rozwiązanie to przyczyni się do znacznego wydłużenia czasu i zwiększenia środków potrzebnych na zrealizowanie projektu.

Dr inż. arch. Romuald Malina jest właścicielem Autorskiej Pracowni Architektury w Będzinie oraz adiunktem w Zakładzie Planowania Przestrzennego Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej. W marcu 2008 roku, jako wybitny specjalista architekt, został zaproszony do udziału w warsztatach „Zagospodarowania terenu po byłej kopalni Saturn”, na których zapoznał się szczegółowo z wyglądem i stanem technicznym budynków przemysłowych gminy Czeladź.

Według rozmówcy możliwe są dwa rozwiązania. Pierwszym z nich jest utworzenie wielofunkcyjnego kompleksu, bez funkcji dominującej. Wybudowanie równocześnie bazy

hotelowo-gastronomicznej, biurowej i rozrywkowej zmniejszyłoby ewentualne straty w razie niepowodzenia którejs z inwestycji. Zagospodarowanie terenu przez kilku mniejszych inwestorów byłoby również łatwiejsze do zrealizowania niż poszukiwanie jednego inwestora strategicznego, koniecznego przy planowaniu obiektu wielkości wodnego parku rozrywki lub centrum handlowego. Dodatkowym atutem kompleksu wielofunkcyjnego jest możliwość rozłożenia całego procesu rewitalizacji w czasie. Ponieważ inwestorzy pojawialiby się stopniowo, gmina miałaby możliwość uzupełnienia dokumentacji konkretnych budynków i miałaby czas na przeanalizowanie każdego projektu z osobna. Pan Malina podkreślał, iż zabudowania, oraz cały teren kopalni „Saturn”, są unikatowe w skali regionu i gmina nie może pozwolić sobie na pochopne decyzje w ich sprawie.

Drugą, zupełnie odrębną koncepcją jest stworzenie na całym terenie „Saturna” hal wystawienniczo-targowych wraz z obsługą imprez towarzyszących (m.in. sala konferencyjna, baza noclegowa i gastronomia). Obiekt tego typu nie byłby unikatowy w skali regionu, jednak mógłby obsługiwać mniejszych wystawców, dla których targi w dużych miastach są nieosiągalne. Za tą koncepcją przemawia również odpowiednia kubatura istniejących budynków (przede wszystkim Cechowni). W razie potrzeby, kolejne budynki mogłyby powstać na terenach niezabudowanych.

Mgr. inż. arch. Agnieszka Czachowska jest architektem pracowni „Architektura i Budownictwo A. Nurek A. Czachowska s.c.”. W 2007 roku była jedną z osób pracujących nad projektem zagospodarowania budynków Cechowni i Elektrowni wykonywanego na zlecenie Urzędu Miasta. Jako przedstawiciel firmy, wzięła udział w warsztatach na temat „Zagospodarowania terenu po byłej kopalni Saturn”, podczas których zaprezentowała uczestnikom opracowaną koncepcję.

Wedle niej, ze względu na industrialny i historyczny charakter budynków kopalni oraz duże znaczenie dla kultury miasta, korzystne byłoby ulokowanie tam funkcji edukacyjnych, ze wskazaniem na sztuki plastyczne, rzemiosło, kulturę i ochronę zabytków. Mogłyby to być również nauki społeczne lub kierunki inżynierskie związane z ochroną środowiska. Włączenie społeczności lokalnej w funkcjonowanie obszaru „Saturna” mogłoby się odbyć przez stworzenie interaktywnego muzeum dla najmłodszych, skansenu oraz Uniwersytetu III wieku (koncepcja edukacji przez całe życie – „life long education”). Pani Czachowska zwróciła uwagę na fakt, iż w budynkach konieczne będzie zbudowanie nowej instalacji wodno-kanalizacyjnych oraz elektrycznej. Stwarza to duże możliwości dla zastosowania

technologii energooszczędnych oraz odnawialnych źródeł energii. Ich użycie nie tylko zmniejszy koszty utrzymania, ale także zwiększy prestiż i atrakcyjność inwestycji.

Konieczność gruntownej przebudowy sal Cechowni stwarza z kolei nowe możliwości architektoniczne. Poprzez zainstalowanie systemu przesuwanych ścian, duże pomieszczenia mogłyby pełnić równocześnie wiele funkcji. W zależności od potrzeby mogłyby to być sale konferencyjne i wystawiennicze, pracownie artystyczne, czy miejsca spotkań lokalnych klubów.

Architekci, z którymi przeprowadzono rozmowy, byli zgodni w kwestii znaczenia kulturowego i historycznego budynków zlokalizowanych na terenie byłej kopalni „Saturn”. W związku z tym sugerują zaadaptowanie ich w sposób, który podkreśliłby ich ponadregionalne znaczenie. Około 50% budynków znajdujących się na terenie kopalni jest w bardzo złym stanie technicznym. Wiele z nich grozi zawaleniem, dlatego architekci proponują ich rozebranie a następnie, na podstawie dokumentacji, odbudowanie, z wykorzystaniem jak największej ilości materiałów oryginalnych. Odrestaurowanie budynków bez ich uprzedniego rozebrania będzie zdecydowanie bardziej pracochłonne i kapitałochłonne. Koncepcja ta nie zyskała jednak aprobaty konserwatora zabytków.

Wieloletnie doświadczenie rozmówców każe założyć, iż przeciętny inwestor, nastawiony wyłącznie na korzyści ekonomiczne, nie wybierze tej lokalizacji ze względu na wysokie koszty przebudowy. Inwestycje, takie jak wodny park rozrywki, kino wielosalowe lub hipermarket, których lokalizacja jest zazwyczaj szczegółowo planowana z dużym wyprzedzeniem, zostaną zlokalizowane na nowych, niezagospodarowanych terenach, umożliwiających większą dowolność przy tworzeniu projektu architektonicznego.

Z drugiej strony, duże pomieszczenia historycznych budynków sprawdziłyby się, jako sale wykładowe, konferencyjne lub wystawowe. Układ przestrzenny, różnorodna struktura i kubatura, sprzyjają rozmieszczeniu różnych funkcji, czy to na potrzeby uczelni, centrum edukacyjnego, rozrywkowego, biurowego, czy targów wystawienniczych.

Wszyscy architekci byli zgodni, iż renowacja istniejących budynków nie powinna ingerować w ich oryginalny, industrialny charakter. Równocześnie, nowe zabudowania na terenie kopalni mogą, a nawet powinny odzwierciedlać współczesne trendy architektoniczne.

5.6. Eksperti techniczni i byli pracownicy kopalni „Saturn”

5.6.1. Zakład Odwadniania Kopalń i Rekultywacji Terenów Pokopalnianych

Przedmiotem działalności spółki jest prowadzenie likwidacji kopalń, które zakończyły już wydobywanie, zagospodarowanie oraz tworzenie na bazie ich majątku nowych miejsc pracy.

Zakład zajmuje się dbaniem o utrzymanie bezpiecznego poziomu wód w dawnych wyrobiskach kopalni „Saturn”. Sytuacja geologiczna i tektoniczna tych obszarów jest stabilna i nie ma przeciwwskazań do realizacji tam jakiegokolwiek budowli naziemnej, również budowle częściowo znajdujące się poniżej poziomu gruntu (np. basen) są możliwe do zrealizowania.

W Centralnym Zakładzie Odwadniania Kopalń zatrudnionych jest wielu byłych pracowników kopalni „Saturn”. Wśród nich pan Jerzy Rebeta, były radny Czeladzi, który udzielił informacji o oczekiwaniach byłych górników wobec zagospodarowania terenu „Saturna”. Górnikom niegdyś związanym zawodowo z kopalnią bardzo zależy na rewitalizacji miejsca, z którym czują również więź emocjonalną. Podkreślają, iż najbardziej zależy im na zachowaniu charakteru miejsca w aspekcie architektonicznym. W mieście zauważają brak kulturalnej rozrywki jak również miejsca edukacji. Propozycja stworzenia muzeum górnictwa jest przez nich mocno popierana, gdyż istnieje już Stowarzyszenie Miłośników Czeladzi, a wielu górników posiada w prywatnych zbiorach eksponaty, które mogłyby zostać wykorzystane. Pomysł tym bardziej rokuszący powodzenie, iż byli górnicy próbują organizować pewne ekspozycje, np. zorganizowano wystawę zdjęć w Klubie pod Filarami. Zwrócono uwagę na brak miejsca prób dla orkiestry górniczej, której występy mogłyby stać się dodatkową atrakcją w muzeum.

Byli pracownicy kopalni „Saturn” chętnie widzieliby w jej budynkach jednostkę edukacyjną, ale proponują szkołę wyższą twierdząc, iż ilość szkolnictwa średniego na terenie miasta i gminy jest wystarczająca, natomiast brakuje kadry technicznej po studiach wyższych. Zasugerowano również, iż teren ten ma duży potencjał marketingowy gdyż odbywają się w jego okolicach lub bezpośrednio na jego terenie imprezy artystyczne i sportowe, jak np. działalność galerii sztuki współczesnej „Elektrownia” czy biegi przelajowe, których trasa biegnie również przez teren pokopalniany. W przypadku realizacji jakiegokolwiek inwestycji sygnalizują problem komunikacyjny w mieście ze szczególnym uwzględnieniem okolic kopalni. Byli górnicy pracujący obecnie w Centralnym Zakładzie Odwadniania Kopalń są zwolennikami każdej inwestycji mającej na celu

skuteczne zaktywizowanie młodzieży i w efekcie pomagającej w zatrzymaniu młodych ludzi w mieście.

5.6.2. Górnośląska Agencja Przekształceń Przemysłowych S.A. (GAPP)

W rozmowie wzięły udział przedstawicielki GAPP:

- p. dr inż. Joanna Machnik Słomka, Dyrektor Regionalnego Centrum Innowacji i Transferu Technologii
- p. Beata Piróg, Koordynator ds. koordynator projektu Utworzenie Śląskiego Centrum Naukowo-Technologicznego Przemysłu Lotniczego
- p. Magdalena Dziurska, Starszy specjalista ds. koordynowania projektów finansowanych z funduszy europejskich

GAPP (www.gapp.pl) jest spółką akcyjną, powstałą w 1994 r., wspierającą działania administracji rządowej w zakresie promocji i aktywizacji województwa śląskiego. Celem działania spółki jest usprawnienie przemian strukturalno-własnościowych poprzez usługi doradcze, transfer wiedzy naukowej do biznesu i przemysłu oraz rozwój terenów poprzemysłowych. GAPP koordynuje współpracę pomiędzy partnerami biznesowymi, akademickimi i z sektora publicznego, a także pomaga we wdrażaniu innowacji oraz ubieganiu się o różnego rodzaju dotacje (m.in. Unii Europejskiej i krajowe) i pożyczki. Organizowane są targi branżowe, umożliwiające nawiązywanie kontaktów biznesowych, również o zakresie międzynarodowym. Agencja realizuje wiele projektów wspierających rozwój przedsiębiorczości. W regionie działają dwa parki przemysłowe (w Bytomiu i w Żorach) oraz technologiczny inkubator przedsiębiorczości (w Rybniku)..

Przekształcenie „Saturna” w opinii GAPP

Przedstawiciele GAPP dostrzegają znaczny potencjał w obiektach byłej kopalni „Saturn”, której tereny można efektywnie zagospodarować, łącząc różne funkcje i jednocześnie odpowiadając na rozmaite potrzeby miejscowej ludności. Wskaźniki przedsiębiorczości w Czeladzi są wyższe niż średnie z całego województwa, a także w ramach regionalnej strategii rozwoju miasto planuje

szczególną aktywność w sektorach handlu i usług. Przedstawiciele GAPP wymienili szereg atutów, jakimi dysponuje Czeladź, rzutując na atrakcyjność byłej kopalni „Saturn” dla inwestorów, mianowicie: dużo zielonych terenów, zwłaszcza parków; stosunkowo niewysokie ceny gruntów; dobra współpraca z sąsiednimi miastami; dobre skomunikowanie z resztą aglomeracji; rekultywowane obszary; mobilność i różnorodność ludności.

Zdaniem GAPP ze względów społeczno-ekonomicznych korzystnym rozwiązaniem byłoby utworzenie w istniejących zabytkowych budynkach centrum naukowo–biznesowo-kulturalnego. Istotną byłaby szeroka promocja owego centrum, w celu pozyskania krajowych i zagranicznych inwestorów, których zaangażowanie pomogłoby w gospodarczo-społecznym rozwoju Czeladzi. Pokopalniane budynki i wyposażenie kopalni „Saturn” mogłyby stać się istotnym celem turystyki poprzemysłowej (postindustrialnej), która obecnie znacznie zyskuje na popularności, przyciągając inwestycje i przyczyniając się do lokalnego rozwoju ekonomicznego, np. w Dortmundzie (w Zagłębiu Ruhry) lub Gliwicach. Muzeum techniki górniczej powinno być nowoczesne, a dzięki temu atrakcyjne dla młodych ludzi. Wiąże się to z wprowadzeniem elementów interaktywnych i multimedialnych. Dodatkowo, część przestrzeni warto by udostępnić lokalnej szkole zawodowej, co dałoby miejscowej młodzieży nową możliwość rozwoju, bez konieczności opuszczania rodzinnych stron. Centrum na terenie byłej kopalni dałoby też szansę na stworzenie w Czeladzi teatru i kina, których brak jest odczuwany przez mieszkańców miasta, a które dobrze komponowałyby się z istniejącą już galerią sztuki współczesnej „Elektrownia”.

Ciekawą opcją jest również utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, należącego do sieci specjalizującej się w technologiach informatycznych. Warto rozważyć wybudowanie na gruntach „Saturna” nowych obiektów, w których mogłyby znaleźć siedzibę rozmaite organizacje, np. firmy należące do inkubatora przedsiębiorczości lub stanowiące część parku przemysłowego.

Ponadto wokół centrum powstałaby sieć punktów usługowych, pełniących szereg funkcji dodatkowych, np. rozrywkowych, gastronomicznych, generujących wiele nowych miejsc pracy dla lokalnej społeczności. Dobrym pomysłem byłoby także nawiązanie współpracy z regionalnymi liderami biznesu, np. z centrum handlowym M1, aby zainteresować ich klientów ofertą „Saturna” i ewentualnie podjąć wspólne inicjatywy promocyjne lub inwestycyjne.

Firmy działające na terenie Saturna mogłyby włączyć się w działalność Klubu Czystego Biznesu oraz Eurocentrum, korzystając z energii odnawialnych lub uczestnicząc w ich produkcji. Dotacje

pozyskane w ramach programu Unii Europejskiej umożliwiłyby rozwinięcie pro-ekologicznej infrastruktury miejskiej, łączącej przedmiotowy obszar z mniej aktywnymi dzielnicami.

Planując wykorzystanie obszaru byłej kopalni, zwłaszcza udostępnienie części pomieszczeń i działek przedsiębiorcom, warto zwrócić uwagę na specjalizację klastrów rozwijających się w regionie, czyli na turystykę, przemysł medyczny oraz transport szynowy. Ponadto na Śląsku rozwija się współpraca naukowo-badawcza w dosyć niszowej dziedzinie lotnictwa lekkiego.

GAPP podkreśla, że przedsiębiorcy są skłonni zainwestować w remont budynków, o ile zapewni się im podstawowe środowisko ich działalności: grunty i media.

Niewątpliwie istotnym elementem przyszłego rozwoju Czeladzi będzie projekt Park&Ride, pozytywnie wpływający na logistykę i atrakcyjność miasta. Perspektywicznie można rozważyć utworzenie w Czeladzi specjalnej strefy ekonomicznej.

5.6.3. Śląski Konserwator Zabytków Katowice

Rozmowa została przeprowadzona z pracownikiem Działu Zabytków Techniki Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach panem Szewczykiem.

Kompleks budynków po kopalni "Saturn" jest jedynym tak dobrze zachowanym obiektem pod względem stanu technicznego i wyposażenia w sprzęt wydobywczy na terenie Zagłębia, co czyni go wyjątkowo cennym zabytkiem techniki. Niektóre urządzenia, jak choćby generator "Wanda", są jedynymi zachowanymi w skali Zagłębia, a nawet całego kraju. Pochodzą z różnych okresów i dzięki nim pomocą można prześledzić rozwój technologii w Zagłębiu.

Pod względem architektonicznym budynki są znakomitym przykładem typowej zabudowy kopalnianej regionu. Niespotykanym faktem jest jednak to, że zachowały się w pierwotnym kształcie, z niewielkimi przebudowaniami. Ewenementem jest wieża wyciągowa, która zawiera się w bryle budynku. Na uwagę zasługuje również dworek przy ulicy Dehnelów, w którym mieszkał dyrektor kopalni, znajdujący się nieopodal zabudowań "Saturna" (dzisiaj w rękach prywatnych).

W nowej adaptacji obiektów należy zachować ich pierwotny charakter oraz wyraźnie rozróżnić budynki nowe od starych. Przy pracach konieczna będzie współpraca z konserwatorem, mimo iż

obiekty nie figurują w rejestrze zabytków. Oczywiście jednak jest to, że są one ważnymi relikami historii. Brak wpisu do rejestru rozszerza możliwości zmian, pod warunkiem, że odbędą się bez uszczerbku dla architektury i urządzeń. Problemy natury technicznej mogą budzić dwa zachowane kominy. Aby je uratować, należy w przyszłości wzmocnić ich konstrukcję lub obniżyć wysokość. Prawdopodobnie budynek maszynowni powinien pozostać w stanie bezpiecznej ruiny, gdyż wszelkie prace renowacyjne zatraciłyby jego charakter. Wnętrza pozostałych budynków można adaptować w dowolny sposób, który zachowa ich wyposażenie. Istnieje możliwość pokazania zachowanych eksponatów na świeżym powietrzu pod zadaszeniem, na terenie kopalni.

Konserwator uważa, że dla dobra budynków adaptacja na funkcję społeczną jest lepszym rozwiązaniem niż funkcja komercyjna.

5.6.4. Byli pracownicy kopalni

Rozmowa została przeprowadzona z byłym pracownikiem kopalni "Saturn", dzisiaj szefem ochrony na terenie pokopalnianym, mgr inż. Janem Olczykiem.

Pan Jan oprowadza po kopalni pasjonatów starych budowli i innych zainteresowanych. Darzy to miejsce wielkim sentymentem. Cieszy się, że miasto odkupiło obiekt, bo ma nadzieję na przywrócenie dawnej świetności. Wszystkich odwiedzających obdarowuje folderami i ulotkami, m.in. na temat wystaw i eventów w Galerii "Elektrownia". Gorąco popiera działalność galerii i uważa, że warto byłoby w przyszłości rozszerzyć tę formę działalności. Na terenie kopalni znajdują się miejsca na prowadzenie plenerów, małego hotelu i innych działań artystyczno-dydaktycznych. Jednak pan Jan zgadza się na każdą adaptację, która podniosłaby budynki z ruiny. Uważa również, że późniejsze dobudówki do pierwotnych budynków, które znajdują się np. w budynku warsztatu mechanicznego, należy usunąć, gdyż szpecą oryginalną koncepcję.

Druga rozmowa z byłym pracownikiem kopalni "Saturn" została przeprowadzona z pracującym obecnie w charakterze funkcjonariusza Straży Miejskiej w Czeladzi, panem Romanem Piekoszewskim.

Panu Romanowi podobał się projekt zagospodarowania terenów pokopalnianych, jaki ukazał się w lokalnej gazecie. Uważa, że najlepiej byłoby stworzyć na tym terenie miejsce "nieprymitywnej rozrywki", gdzie młodzież z Czeladzi mogłaby spędzać wolne chwile. Uważa również, że

powinno tam znaleźć się miejsce na próby dla pokopalnianej orkiestry, ponieważ w tej chwili nie posiada odpowiedniej sali do ćwiczeń.

5.7. Urząd Miasta

Podczas spotkania w **Urzędzie Miasta z Burmistrzem Czeladzi, oraz pracownikami Wydziałów: Rozwoju Miasta, Promocji Miasta, Polityki Społecznej oraz Spraw Obywatelskich** dyskutowano o możliwościach zagospodarowania przemysłowych terenów Kopalni „Saturn” (dokładniej opisanych w punkcie 4).

Do wglądu zostały przedstawione następujące dokumenty: Raport Ochrony Środowiska; Raport Gospodarowania Odpadami; Strategia Rozwoju Miasta; Mapa Aktywności Organizacji Pozarządowych Działających na Terenie Gminy Czeladź; jak również dokumenty dotyczące Waloryzacji Przyrodniczej, Analizy Wody. Zaprezentowano również ankiety wypełnione w 2006 roku przez gimnazjalistów, które nie zostały wzięte pod uwagę w ramach tworzenia planu zagospodarowania terenu Kopalni „Saturn”.

Nie wszyscy rozmówcy mieli sprecyzowane plany dotyczące przyszłości kopalni. Pracownicy przedstawili sytuację zagospodarowania terenów Saturna według swoich kompetencji i zakresu odpowiedzialności.

Pracownik Wydziału Polityki Społecznej poinformował o działalności stowarzyszeń na terenie miasta, ich liczebności oraz otrzymywanych przez nie dotacjach, jak i o roli Gminy w finansowaniu i organizowaniu imprez dla Czeladzi i zajęć dodatkowych dla ich mieszkańców (n.p. obozy dla młodzieży).

Pracownik Wydziału Promocji Miasta poinformował o wydawaniu lokalnej gazety Echo Czeladzi, której nakład wynosi 6000 egzemplarzy na 34000 mieszkańców. Gazeta ta jest bezpłatna i dostępna w wielu miejscach na terenie miasta Czeladź. Używa się jej między innymi do komunikowania spraw związanych z Saturnem. Obecnie działania promocyjne z ramienia WPM ograniczają się do promowania na przykładzie istniejącej już Galerii Elektrownia przemysłowych terenów kopalni Saturn, zwracając uwagę na potencjalną atrakcyjność tego obszaru.. Po osiągnięciu ostatecznej wizji zagospodarowania Saturna można by rozpocząć kampanie promującą zrewitalizowany teren.

Pracownicy Wydziału Rozwoju Miasta zaproponowali swoją koncepcję zagospodarowania terenu kopalni. W budynku A chętnie widzieliby salę konferencyjną. Obecnie nie ma tego typu obiektu w okolicy. Sala konferencyjna zostałaby wyposażona w sprzęt multimedialny o najwyższym standardzie (wedle decyzji inwestora). Budynek miałby na siebie zarabiać (musiałby być czynny codziennie). Na całym terenie „Saturna” znajdowałyby się również punkty bezprzewodowego dostępu do internetu. Na terenie „Saturna” powstałby również inkubator przedsiębiorczości, w którym miejsce znalazłoby dla siebie firmy zajmujące się tematyką innowacyjnych technologii, internetu, czy rzemiosłem artystycznym.

Burmistrz również chętnie widziałby na terenie Saturna centrum konferencyjne na 250 osób, które wykorzystywane mogłoby być również jako siedziba szkoły która mogłaby tam powstać (dotyczące tego decyzje znajdują się w gestii Urzędu Marszałkowskiego). Ponadto, dostrzega możliwość wdzierżawienia poszczególnych budynków firmom do adaptacji warunkowej firmom (które podjęłyby się remontu nieruchomości we własnym zakresie).

Haldy pokopalniane są zrekultywowane z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkalną, co mogłoby służyć jako zabezpieczenie kredytu na realizację rewitalizacji Saturna (z możliwością zatrzymania inwestycji w jej trakcie). Właścicielem kompleksu byłaby spółka należąca w całości do Gminy Czeladź.

Oprócz konkretnych pomysłów zagospodarowania udało się zdobyć wiele informacji, które dają szerszy pogląd na całe miasto Czeladź.

Na pytanie odnośnie powodów niezrealizowania koncepcji usłyszano odpowiedź, że realizacja zależy od źródeł finansowych, którymi Miasto nie dysponuje. Sama inwentaryzacja budynków została wyceniona na kwotę czterech milionów złotych. Dla Miasta stanowiłoby to bardzo duże obciążenie finansowe, dlatego też Urząd szuka sposobów pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Spośród wielu zadań gminy rewitalizacja „Saturna” jest drugim po rewitalizacji Starego Rynku priorytetem planu rozwoju miasta. Z powodu ograniczeń finansowych są to dwa szczególne programy, które wymagają indywidualnego podejścia.

Następnie przedstawione zostały możliwości zagospodarowania obiektów na terenie kopalni. Budynekom A i B przypisano konkretne przeznaczenie, odnośnie pozostałych budynków i całego obszaru nie podjęto dotychczas ostatecznej decyzji. W budynku A według jednej z pracownic ma

powstać Uniwersytet Trzeciego Wieku, a w budynku B - hotel. Według kolejnego pracownika w budynku A ma powstać centrum konferencyjne z salą multimedialną i centrum kształcenia. Jedną z opcji jest zagospodarowanie budynku F jako hostel. Monumentalne rzeźby wykonane przez artystów zaproszonych do galerii umieszczone na całym terenie stanowiłyby atrakcję turystyczną. Przybudówki powinny być wyburzone ze względu na zły stan techniczny. Inkubator przedsiębiorczości ma powstać w nowo wybudowanym budynku na wolnym terenie, pod którym mogłyby zostać umieszczone miejsca do parkingu. Uzależnienie miasta od Aglomeracji było często podkreślane w dyskusji na temat zagospodarowania terenu.

Przy zaprezentowanych koncepcjach urzędnicy podkreślali, że nie narażają się na konflikt społeczny. Z punktu widzenia Urzędu Miasta istnieje poparcie wobec zaprezentowanych koncepcji przez społeczeństwo. Jednakże nie ma do tej pory formalnego dokumentu, który potwierdziłby akceptację i głos społeczeństwa, ich wyobrażenia związane z „Saturnem”.

W 2005 roku z inicjatywy Urzędu Miasta odbyła się konferencja na temat przyszłości „Saturna” mająca na celu określenie znaczenia kopalni, jak również zwrócenie uwagi potencjalnych inwestorów. Zaproszeni zostali przedstawiciele różnych środowisk m.in. towarzystwa związane z historią i architekturą: Wojewódzki Konserwator, Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Architekci z Politechniki Śląskiej.

Przedstawiciele Urzędu Miasta w dalszym ciągu poszukują dobrej koncepcji zagospodarowania pokopalnianych terenów, analizując pomysły wykorzystywane w innych kopalniach. Przykłady francuskich i polskich kopalni miały jednak inną specyfikę. Były to w dużej mierze obiekty z czynną częścią podziemną, a w przypadku „Saturna” szyby zostały całkowicie zasypane. W rozważaniach o zagospodarowaniu brane są pod uwagę tylko budowle nadziemne.

Do tej pory inicjatywy pojawiające się w „Saturnie” były wynikiem działalności lokalnych aktywistów. Zdaniem pracowników Urzędu, oficjalnie istnieje wiele stowarzyszeń, jednakże niewiele jest tak aktywnych, jak stowarzyszenie, które było motorem rozwoju galerii. Założyciel galerii jest aktywistą, który wyklada w szkole plastycznej ASP w Katowicach.

Do tej pory nie ma miejskiego domu kultury, aczkolwiek funkcje edukacyjne oraz aktywizacja ludzi w wieku produkcyjnym są jak najbardziej wspierane. Poruszając temat ekologii, dowiedziano się, że na dzień dzisiejszy nie ma przekroczeń oraz negatywnych wpływów na środowisko

związanych z wykorzystywaniem terenów pokopalnianych, jak również, że brana jest pod uwagę możliwość wykorzystania wód geotermalnych, n.p. do ogrzewania mieszkań. Przy pytaniu o rolę inwestorów podkreślono, że gdyby znalazł się inwestor, który chciałby wykorzystać część terenu, byłby to temat do przedyskutowania. Nie jest brana pod uwagę sprzedaż wszystkich obiektów, będących własnością miasta. Rozważana jest możliwość stworzenia spółki zarządzającej terenami, która mogłaby powstać po inwentaryzacji. W przypadku zewnętrznej inwestycji funkcje skomercjalizowane stanowiłyby główną rolę, z pominięciem funkcji społecznej, przy czym potrzeby ekonomiczne i oczekiwania społeczne powinny być tożsame. Podano też przykład firmy zainteresowanej budową basenu. Po przeprowadzeniu badań okazało się, że nie byłoby to przedsięwzięciem opłacalnym ze względu na konkurencję istniejących basenów w obrębie Aglomeracji.

Miasto Czeladź dysponuje rocznym budżetem wynoszącym 90 mln PLN, przy czym sam koszt wybudowania basenu wyniosłby 45 mln PLN.

Urząd Miasta wyjątkowo zaakceptował deficytowe działanie galerii, ze względu na jej wysoką wartość społeczno-kulturową.

Podczas spotkania z pracownikiem Urzędu Miasta z Wydziału Polityki Społecznej rozmawiano między innymi o działających stowarzyszeniach oraz udzielanych im dotacjach.

Środki finansowe przyznawane są z podziałem na trzy tematyczne bloki:

- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- przeciwdziałanie patologiom społecznym,
- ochrona dóbr tradycji i kultury lokalnej.

Dowiedziano się też, że stowarzyszenia zainteresowane są współpracą przy zagospodarowywaniu „Saturna” oraz mają wiele pomysłów.

Przedstawiciel Wydziału Promocji Miasta poinformował, że promocja terenów „Satruna” mogłaby ruszyć po stworzeniu ostatecznej koncepcji oraz wizji dla postindustrialnych terenów.

Dotychczas tereny promowane są jako atrakcja turystyczna ze względu na architektoniczny i przemysłowy charakter „Saturna”. Urzenik Wydziału zaproponował powstanie koncepcji zagospodarowania zawierającej w sobie już istniejące propozycje.

W miesięczniku „Echo Czeladzi”, zamieszczane są informacje dotyczące Kopalni „Saturn”.

Zdaniem Burmistrza najlepszym rozwiązaniem na zagospodarowanie terenów jest spójna wizja wszelkich do tej pory proponowanych koncepcji.

W głównym budynku zaproponował założenie szkoły i dwóch sal konferencyjnych, jedną audytoryjną, a drugą płaską, która miałaby funkcjonować także jako sala bankietowa. Takie rozwiązanie zaspokajałoby potrzeby szkoły, jak również samego Miasta. Budynki, w których mieszczą się warsztaty, elektrownia czy ciepłownia, należy przeznaczyć na cele wystawowe oraz muzealne, generalnie kulturę, sztukę i ewentualnie zaplecze dla szkoły. Gdyby powstałaby szkoła dla rzemieślników, rzemiosła artystycznego oraz sztuki użytkowej, czyli Designu, to hale funkcjonowałyby jako warsztaty. Inkubator przedsiębiorczości czy park technologiczny jest jedną z inicjatyw, popieranych przez Burmistrza.

Podczas rozmowy wspomniano iż sukces zagospodarowania terenów pokopalnianych zależy od infrastruktury drogowej z Katowicami. Dostęp do drogi nr 94 sprawi też że Czeladź będzie na obrzeżu Aglomeracji, co będzie miało pozytywny wpływ na dalszy rozwój miasta.

6. Wspólna koncepcja – ujęcie tabelaryczne

W celu uporządkowania zebranych propozycji oraz wyłonienia tych z nich, które cieszą się poparciem największej części partnerów społecznych, zamieszczono zestawienie tabelaryczne.

Interesariusze, z którymi przeprowadzono rozmowy byli zgodni w kwestii rozszerzenia oferty kulturalnej i edukacyjnej miasta Czeladź (m.in. utworzenia muzeum, Uniwersytetu III wieku czy galerii).

Inną zidentyfikowaną potrzebą jest wprowadzenie, funkcji rekreacyjnej i usługowej (kina teatru czy pomieszczeń sportowych). Bardzo ważnym czynnikiem zapewniającym rentowność przedsięwzięcia, który zauważają interesariusze jest wprowadzenie na teren byłej kopalni elementu biznesowego.

	Kultura/ Edukacja	Rekreacja/ Wolna przestrzeń	Rozrywka	Biznes/ Usługi	Grupa docelowa
MIESZKAŃCY					
CZELADŹ	muzeum górnictwa, wyższa szkoła, kino, klub filmowy, warsztaty plastyczne, centrum kulturalne, zespoły folklorystyczne, klub muzyczny, warsztaty muzyczne, szkoła muzyczna, dom kultury, galerie, kultura dla dorosłych, klub młodzieżowy, centrum wystaw	zielen, ogródki, basen kryty, park, wybieg dla psów, ścieżki rowerowe, lodowisko, korty tenisowe, całoroczne, balon, boisko, plac zabaw, wolny teren pod budownictwo, obiekt sportowy całoroczny, fontanna, zjeżdźalnia, ławki, ścieżki do joggingu, konie, para	dyskoteka, centrum rozrywki, plac zabaw, atrakcje dla dzieci, sala zabaw dla dzieci, park rozrywki, wesole miasteczko, tor katingowy, kręgielnia, niewielkie SPA	rehabilitacja, ośrodek zdrowia, pub, hotel, motel, oddział urzędu skarbowego, tp, PZU, hotel dla zwierząt, opalnia, szkółka tenisowa, lofty, knajpy, cementownia, akademiki, cafe internetowe, sexshop, sklep z bronią, bar, market, osiedle domków jednorodzin	coś dla młodzieży i dla najstarszych
PIASKI	Uniwersytet Trzeciego Wieku-konieczność zorganizowania transportu dla zainteresowanych jego ofertą mieszkańców Piasków; Wyższa Szkoła Zawodowa (z uwzględnieniem kierunków m.in. turystyka, pielęgniarstwo); muzea, wystawy, kino, teatr, park doświadczeń (na p	spokojne miejsce spotkań, basen, korty, kręgielnia, ścianka wspinaczkowa, boiska, siłownia, ścieżka rowerowa	dyskoteka, klub muzyczny	kompleksowe centrum zdrowia, inkubator przedsiębiorczości, stworzenie miejsc pracy dla mieszkańców miasta	ludzie starsi, ze względu, że stanowią większą część mieszkańców dzielnicy
DZIAŁACZE LOKALNI					
PROBOSZCZ	nowoczesne przedsięwzięcie kulturowe, przykładowy szyb dla dzieci, sala tradycji chrześcijańskich związanych z kopalnia i regionem			lofty	
MACHNIK	uniwersytet III wieku				przeznaczone dla ludzi starszych, którzy chcą spędzać wolny czas
FOTOGRAF MICHALSKI	centrum foografii artystycznej, galeria, warsztaty, pracownie artystyczne				przeznaczone dla młodych uzdolnionych artystów z europy, którzy mają nie więcej niż 35 lat
ZBIGNIEW SZALENIEC	centrum kultury lokalnej				artyści i turyści
ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA					
STOWARZYSZENIE INICJATYW KULTURALNYCH	galeria sztuki, warsztaty artystyczne, zajęcia teatralne, artystyczne, taneczne	powierzchnie sportowe	kompleksowo wyposażone sale	restauracje/kawiarnie, kompleks biznesowy wraz z centrum konferencyjnym	przekrój społeczeństwa, mają to być zarówno mieszkańcy Czeladzi i okolic jak i przyjezdni
IZBA TRADYCJI (MUZEUM KARBONU)	multimedialne muzeum górnictwa, może współistnieć z galerią sztuki				wszyscy zainteresowani historią regionu, wycieczki szkolne, turyści
STUDNECI AKTYWNI	sale prób młodych zespołów	hala sportowa, boiska, korty tenisowe	sala koncertowa, dyskoteki		młodzież gimnazjalna i ponadgimnazjalna, przeznaczone głównie dla osób młodych
ZHP	świątlice dla młodzieży	boiska	kino, teatr		grupą docelową jest głównie młodzież i osoby starsze - mieszkańcy Czeladzi i okolic

OSWIATA						
KOLEGIUM PRACOWNIKÓW SPOŁECZNYCH	Filia Uniwersytetu (kierunek turystyka i rekreacja); kółko zainteresowań dla dzieci; Uniwersytet Trzeciego Wieku		siłownia, aerobik			młodzież
BIBLIOTEKA	Uniwersytet Trzeciego Wieku; kino; teatr; koła zainteresowań dla dzieci; filia Uniwersytetu z uwzględnieniem kierunków: psychologia, socjologia, pielęgniarstwo, park doświadczeń dla dzieci, wystawy, muzea		kręgielnia, boiska do tenisa, siatkówki, piłki nożnej, ścieżki rowerowe, ścianka wspinaczkowa, park linowy		klub muzyczny, miejsce prób dla zespołów muzycznych; klub taneczny dla starszych; spokojna klubo-kawiarnia	dzieci i młodzież
ARCHITEKCI						
MGR INŻ. RYSZARD DOBIEGA ZBK W CZELADZI	dowolna funkcja edukacyjna połączona z życiem kulturalnym wieczorami, warsztaty				kręgle, bilard, kino	młodzież i seniorzy
ROMUALD MALINA AUTORSKA PRACOWNIA ARCHITEKTURY BĘDZIN	sala konferencyjna, małe kino			rozrywka jako funkcja pomocnicza	przestrzeń targowa i wystawowe, hotel, produkcja - nowe technologie, biura, restauracja	
AGNIESZKA CZACHOWSKA ARCHITEKT PRACOWNI MAT - MACHŁOWSKI & THEN	filia wyższej uczelni, szkoła rzemiosła, pracownie artystów, centrum alternatywnych technologii, centrum rekultywacji, centrum konferencyjne		klub, pub, kawiarnia		biura, domy studenckie	młodzież, studenci, mieszkańcy Czeladzi

EKSPERCI TECHNICZNI I BYLI PRACOWNICY KOPALNI						
CENTRALNY ZAKŁAD ODWADNIANIA KOPALNI	muzeum górnictwa, sala prób dla orkiestry górniczej, szkoła wyższa (najlepiej kierunku techniczne/zawodowe)			kulturalna rozrywka		młodzież
GÓRNOŚLĄSKA AGENCJA PRZEKSZTAŁCEN PRZEDSIĘBIORSTW S.A.	centrum naukowo-biznesowo-kulturalne, inkubator przedsiębiorczości, interaktywne muzeum techniki górniczej, lokalna szkoła zawodowa, teatr, istniejąca galeria sztuki "Elektrownia"	turystyka przemysłowa		kino	centrum naukowo-biznesowo-kulturalne, inkubator przedsiębiorczości, turystyka przemysłowa, park przemysłowy, punkty usługowe	ogół mieszkańców/ lokalni przedsiębiorcy
ŚLĄSKI WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTEKÓW W KATOWICACH	funkcja niekomercyjna - np. interaktywne muzeum techniki górniczej					ogół mieszkańców
BYLI PRACOWNICY KOPALNI	galerie sztuki (wraz z już istniejącą "Elektrownią"), teatr, muzeum zabytków techniki	przestrzeń dla byłych pracowników, sala prób dla orkiestry		rozrywka "na dobrym poziomie"		młodzież/ byli pracownicy/ orkiestra kopalni Saturn
URZĄD MIASTA						
BURMISTRZ	szkoła rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, warsztaty, dwie sale konferencyjne, muzeum, galeria, inkubator przedsiębiorczości lub park technologiczny			sala bankietowa zamiennie z salą konferencyjną		młodzież, studenci, mieszkańcy Czeladzi, artyści
WYDZIAŁ PROMOCJI MIASTA	funkcja szkolno - dydaktyczna	fukncja sportowa		centrum rozrywki	małe centrum handlowe	wszystkie grupy wiekowe
WYDZIAŁ ROZWOJU MIASTA	sala konferencyjna, punkt internetu bezprzewodowego					
WYDZIAŁ SPRAW OBYWATELSKICH						
WYDZIAŁ POLITYKI SPOŁECZNEJ						

7. Analiza SWOT

SWOT jest to metoda analityczna, służąca do porządkowania i segregowania informacji, w celu zobrazowania wyników badań oraz lepszej ich analizy. Stanowi proste i wygodne narzędzie, służące do zidentyfikowania mocnych i słabych stron analizowanego przedsięwzięcia, a następnie do określenia potencjalnych szans i zagrożeń, które mogą mieć wpływ na powodzenie przedsięwzięcia w przyszłości. Dane do analizy podzielone są na cztery kategorie:

- **S** (strengths) - **mocne strony** – wszystko to, co stanowi atut analizowanego przedmiotu badań.
- **W** (weaknesses) - **słabe strony** – wszystko to, co stanowi słabość analizowanego przedmiotu badań.
- **O** (opportunities) - **szanse** – wszystko to, co może wspomóc mocne strony i zapewnić sukces.
- **T** (threats) - **zagrożenia** - wszystko to, co może zaszkodzić projektowanemu przedsięwzięciu.

Analiza SWOT dla obszaru „Saturna” przeprowadzona została na podstawie rozmów z interesariuszami oraz badań udostępnionych materiałów. Podczas wizyty w Czeladzi przeprowadzono rozmowy z mieszkańcami oraz pracownikami różnych instytucji, bezpośrednio lub pośrednio związanych z kopalnią m. in.:

- Urzędu Miasta
- Kolegium Pracowników Społecznych
- Stowarzyszenia Inicjatyw Kulturalnych

- Czeladzkiej Izby Tradycji
- Rodów Czeladzkich
- ZHP Czeladź

Po przeanalizowaniu rozmów, dokumentacji oraz obserwacji własnych wyodrębniono mocne i słabe strony obszaru badań.

Mocnymi stronami nazwano najistotniejsze atuty terenu i substancji byłej kopalni Saturn, np. dogodną lokalizację, czy zabytkowy charakter obiektu, które kreują pozytywny wizerunek i stwarzają odpowiednie warunki do rewitalizacji miejsca i włączenia go w struktury miasta.

Opozycję stanowią **słabe strony**, będące przeszkodą w realizacji powyższego celu. Słabości to czynniki wewnętrzne mogące utrudnić rozwój gospodarczy, kulturalny czy społeczny albo wręcz przeszkodzić w realizacji przedsięwzięcia.

Szanse to pozytywne czynniki zewnętrzne. Dotyczą obszaru całego miasta, oraz regionu i potencjalnie wspierają mocne strony analizowanego obszaru, przez co sprzyjają procesom rewitalizacyjnym.

Zagrożenia to negatywne czynniki zewnętrzne, które w zestawieniu ze słabościami, mogą uniemożliwić rewitalizację miejsca, a nawet zagrozić rozwojowi całego miasta.

Zestawienie powyższych zależności pozwoli w skondensowanej formie przedstawić najważniejsze cechy obszaru badań w szerszym kontekście przestrzennym, społecznym, środowiskowym i gospodarczym. Kolejnym krokiem będzie opracowanie optymalnej strategii działań. Optymalna strategia powinna opierać się na mocnych stronach, wykorzystywać szanse i unikać realizacji zagrożeń.

Należy podkreślić, że wszystkie cztery kategorie SWOT opisywane są wyłącznie pod kątem celu, jakim jest rewitalizacja terenów „Saturna”, zatem przytoczone argumenty mogą nie dotyczyć innych obszarów i innych aspektów rozwoju miasta.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystna lokalizacja. • Unikatowy i zabytkowy charakter zabudowań. • Obecność „Saturna” na szlaku zabytków techniki oraz opieka Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. • Korzystne warunki geologiczne, możliwość realizacji dowolnego typu zabudowy. • Uregulowana własność terenów „Saturna” (własność gminy Czeladź). • Zaangażowanie artystów i aktywistów na terenie kopalni (Galeria Elektrownia). 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan obiektów kubaturowych i sieciowych. • Brak pełnej dokumentacji technicznej. • Brak kompleksowych analiz środowiska. • Brak zarezerwowanych środków niezbędnych do zabezpieczenia obiektów i rewitalizacji obszaru. • Brak koordynatora procesu rewitalizacji kopalni.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskania środków unijnych. • Istniejąca i rozwijająca się sieć transportowa. • Renesans tradycji górniczych. • Długa historia miasta (promocja Czeladzi, jako miasta historycznego). • Rozpoczęty proces rewitalizacji miasta. • Zaangażowanie społeczności lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak spójnego planu zagospodarowania terenów pokopalnianych i obszarów ościennych. • Brak potencjalnych inwestorów (oprócz UM Czeladź). • Niedostateczna partycypacja mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta. • Brak dogodnych połączeń pieszo-rowerowych i niedostateczny rozwój transportu publicznego. • Zależność strategii inwestycyjnych od czynników politycznych. • Brak zaangażowania ze strony mieszkańców Piasków.

8. Rekomendacje poparte przykładami

8.1. Komunikacja społeczna – dialog, konsultacje społeczne, informowanie

Definicje

Konsultacje społeczne, dialog i informowanie społeczeństwa lub poszczególnych grup interesariuszy, czyli stron zainteresowanych efektem podejmowanych przez władzę publiczną działań, to jedne z podstawowych zdań, które w dużym stopniu decydują o powodzeniu każdej zmiany, zarówno w biznesie, jak i w społecznościach lokalnych. Można je także traktować jako niezbędne narzędzia wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji.

Zasadniczym i ostatecznym celem narzędzi komunikowania się jest doprowadzenie do partycypacji ludności w procesach demokratycznych, jej aktywnego udziału w programowaniu, decyzjach oraz odpowiedzialności i finansowaniuⁱ. Wybór narzędzia zależy od konkretnej sytuacji.

- **Informowanie** społeczności oznacza wszelkie działania podjęte przez jakąś instytucję użyteczności publicznej w celu upowszechnienia informacji wśród ludności lub grup ludzi poza obrębem tej instytucjiⁱⁱⁱ.

W przypadku potrzeby poznania opinii danej zbiorowości na temat stworzonej już propozycji, organizuje się **konsultacje społeczne**, których wynik nie jest jednak wiążący dla władzⁱⁱⁱ.

- **Konsultacje społeczne** są procesem, w którym przedstawiciele organów administracji (każdego szczebla: od lokalnych po centralne) przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych (ich zmiany lub uchwalania nowych), inwestycji, lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Konsultacje nie ograniczają się tylko do przedstawienia tych planów, ale także zobowiązują do wysłuchania opinii na ich temat, modyfikowania i informowania o ostatecznej decyzji. Konsultacje społeczne to sposób uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji i osób,

których w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki proponowanych przez administrację działań^{iv}.

- Po **dialog społeczny** sięga się w momentach, gdy debaty wymaga sprawa, w której „żaden interes nie jest z mocy prawa ważniejszy od innych”, czyli partnerzy rozmów są, przynajmniej z założenia, równi a różnice zdań niwelowane są w wyniku wzajemnych ustępstw^v.

Cele komunikacji społecznej

Proces komunikowania się ze społecznością, którego elementami są wymienione powyżej narzędzia, służy „uzgodnieniu przez wszystkich uczestników tego procesu wspólnego i tożsamego rozumienia sytuacji lub stanu”^{vi}. A zatem celami pośrednimi konsultacji społecznych, dialogu i informowania mogą być:

- Poznanie potrzeb danej społeczności i jej wizji działania;
- Poznanie obaw partnerów społecznych związanych z realizacją danego działania;
- Rozwianie obaw partnerów społecznych związanych z inwestycją;
- Rozpowszechnianie określonej wiedzy;
- Uniknięcie konfliktów i protestów wynikających z niewiedzy partnerów społecznych o procesie;
- Weryfikacja zgodności wizji decydentów z potrzebami i wizją społeczności;
- Zaangażowanie społeczeństwa w przebieg jakiegoś procesu;
- Doskonalenie procesu poprzez współpracę z różnymi grupami interesów;
- Zapewnienie przejrzystości procesu i zaufania do jego potrzeby i skuteczności;

- Pozytywna zmiana nastawienia do realizatora przedsięwzięcia (np. władz publicznych, przedsiębiorców);

Brak włączenia celu komunikowania się w strategię podejmowania działań czy decyzji przez władzę publiczną może obrócić się przeciwko tym ostatnim.

Konsultacje społeczne podnoszone są coraz częściej do rangi prawnie wymaganych elementów danego działania (tak jest chociażby w przypadku podejmowania decyzji mogących oddziaływać na środowisko^{vii}, sporządzania dokumentów planowania przestrzennego^{viii}, przygotowywania ustaw^{ix}). Brak konsultacji społecznych może spowodować nieważność podjętego przedsięwzięcia.

Jednak oprócz aspektu wymagań prawnych, komunikowanie się władzy, również lokalnej, ze społeczeństwem, w wielu krajach i miastach jest stosowane jako dobra praktyka. Brak konsultacji lub jej niska jakość, bezpośrednio przekłada się na obniżenie jakości zmian.

Błędy w komunikacji społecznej

Najpoważniejsze błędy wpływające na jakość konsultacji, to:^x

- Niewykorzystywanie konsultacji jako źródła informacji o problemie, ryzyku związanym z wprowadzeniem danego aktu prawnego i o poziomie jego akceptowalności;
- Konsultowanie na bardzo późnym etapie prac – tzn. dopiero na etapie gotowego projektu (wszelkiego rodzaju dokumentów, też strategicznych)
- Zbyt krótki czas na zajęcie stanowiska;
- Brak informacji o wynikach konsultacji;
- Wąski krąg konsultowanych podmiotów (niereprezentatywność wyników) – ograniczanie się tylko do pewnych grup.

Uczestnicy procesu, zarówno ze strony rządowej jak i pozarządowej, często nie rozumieją roli, jaką konsultacje mogą odgrywać w procesie formułowania polityki i prawa.

Na polecenie Rady Europejskiej, w 2001 r. powstał raport grupy Mandelkerna, w którym przedstawiono 6 rekomendacji w zakresie procesu konsultacji:^{xi}

1. Konsultacje powinny być przejrzyste i wszystkie podmioty, na które akt prawny będzie miał wpływ i/lub wszystkie zainteresowane strony powinny zostać zaangażowane w proces konsultacji najwcześniej jak to możliwe,
2. Dodatkowo lub zamiast tradycyjnego sposobu konsultacji, proponowany akt prawny powinien być dostępny w Internecie z możliwością przesyłania komentarzy drogą elektroniczną,
3. Należy zapewnić jawność komentarzy i opinii zgłoszonych przez konsultowane grupy (poza przypadkami tajemnicy handlowej),

4. Komentarze i/lub ich streszczenia zgłoszone przez zainteresowane strony powinny być przekazane do organów ustawodawczych tak szybko jak to możliwe, aby mogły one uwzględnić poglądy i oceny przedstawione przez zainteresowane strony; Ten materiał powinien odgrywać ważną rolę w procesie stanowienia prawa,
5. Należy określić minimalny czas trwania procesu konsultacji,
6. Czas trwania konsultacji powinien być dostosowany zarówno do kwestii podlegających dyskusji jak i do liczby oraz zróżnicowania zainteresowanych stron.

Komisja Europejska, w komunikacie „W kierunku wzmocnionej kultury konsultacji i dialogu – ogólne zasady i minimalne standardy konsultacji z zainteresowanymi stronami“, zdefiniowała minimalne standardy konsultacji^{xii}. I tak, zestaw minimalnych standardów konsultacji wg Komisji Europejskiej to^{xiii}:

1. Zapewnienie, by każdy z uczestników konsultacji otrzymał wszystkie niezbędne informacje dotyczące propozycji aktu prawnego,
2. Objęcie konsultacjami wszystkich grup docelowych,
3. Prowadzenie konsultacji za pośrednictwem środków komunikacji dostosowanych do celów konsultacji i oczekiwań ich uczestników,
4. zapewnienie wystarczającego czasu na to, by umożliwić uczestnictwo w konsultacjach (minimum 8 tygodni dla konsultacji pisemnych, powiadomienie o spotkaniach konsultacyjnych na co najmniej 20 dni przed terminem spotkania),
5. Potwierdzenie otrzymania odpowiedzi,
6. Publikacja raportu opisującego wyniki konsultacji oraz sposobu ich wykorzystania w trakcie dokonywania oceny skutków regulacji

Na podstawie powyższych, różnorodnych źródeł, autorzy raportu zebrali:

Rekomendowane zasady prowadzenia konwersacji

1. Czas organizowania konsultacji:

Konsultacje należy rozpoczynać jak najwcześniej, nie tylko na etapie gotowego aktu prawnego/rozwiązania. Dobre konsultacje prowadzone są w ciągu całego procesu stanowienia prawa – od formułowania polityki do jej przyjęcia i wdrażania.

2. Gwarancja uczestnictwa w procesie konsultacji wszystkich zainteresowanych podmiotów:

Konsultacje należy prowadzić z wszystkimi grupami społecznymi, na które dane działanie może oddziaływać. Błędem jest ograniczenie konsultacji do arbitralnie wybranego kręgu interesariuszy.

Dobrą praktykę może stanowić casus opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Bieruń^{xiv}. Jednym z tematów tego dokumentu jest **rewitalizacja obszarów przemysłowych**, której podstawowym celem ma być zmiana dotychczasowych funkcji i adaptacja terenów oraz znajdujących się tam obiektów. Już we wstępie zaznaczono, że sprawna realizacja programu rewitalizacji (przezwyciężenie istniejących trudności wewnętrznych, właściwego wykorzystania pomocy zewnętrznej) wymaga uruchomienia lokalnego potencjału, pomysłowości i przedsiębiorczości, zarówno ze strony osób prawnych, przedsiębiorców jak i mieszkańców miasta. Dlatego też, w przygotowanie Programu zaangażowani byli przedstawiciele wszystkich sektorów z terenu gminy; podmioty, które chcą i będą korzystać ze środków strukturalnych, m.in. przedstawiciele największych zakładów pracy z terenu gminy, przedstawiciele wspólnot mieszkaniowych oraz partnerzy zrzeszeni w Bieguńsko-Lędzińskiej Izbie Przemysłowo-Handlowej. Jedną z części Programu Rewitalizacji Gminy Bieruń stanowi rozdział poświęcony sposobom komunikacji społecznej, gdzie przeczytać możemy m.in., iż Informowanie ma wyjaśnić mieszkańcom korzyści płynące z procesu rewitalizacji, w zamian za ewentualne, tymczasowe zakłócenie normalnego rytmu życia i określony wysiłek, także finansowy [...] a komunikacja społeczna ma zapewnić: dostęp do informacji na temat celów i problemów rewitalizacji, pobudzić do wyrażania własnych opinii, nawiązać porozumienie pomiędzy partnerami procesu rewitalizacji, a zespołem zadaniowym.

3. Podmioty uczestniczące w konsultacjach:

Według „Zasad dialogu społecznego”^{xxv} najważniejsze grupy i instytucje, które zazwyczaj zapraszane są do procesu konsultacji to: organizacje pracodawców, samorząd gospodarczy, społeczno-zawodowe organizacje rolników, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe — stowarzyszenia i fundacje. Nie należy także pomijać partii i grup politycznych, mediów, czy indywidualnych przedsiębiorców, a nawet instytucji międzynarodowych aktywnych w danym obszarze. W grupie interesariuszy powinny znaleźć się również instytucje administracji publicznej. W wielu przypadkach będą one zainteresowane zarówno przebiegiem, jak i rezultatami konsultacji. Jeszcze inną grupę podmiotów stanowią te, które w proces konsultacji wnoszą zewnętrzny, ekspercki punkt widzenia. Są to np. uniwersytety, instytuty badawczo-rozwojowe, czy think-tanki. Procesem konsultacji mogą być też zainteresowane indywidualne osoby, które ze względu na doświadczenie życiowe lub zawodowe chcą wyrazić swój pogląd.

4. W przypadku dużej grupy społecznej należy zadbać o odpowiednią jej reprezentację.

5. Sposoby zbierania informacji: ankiety, spotkania bezpośrednie, warsztaty, referendum (związane ze stosunkowo wysokimi kosztami i obwarowane prawnie).

Dobłą praktyką jest przeprowadzenie konsultacji społecznych w formie warsztatów. W Koninie podstawą do wypracowania Strategii^{xvi} były konsultacje społeczne przeprowadzone w formie warsztatów przeprowadzonych przy udziale przedstawicieli: władz samorządowych, urzędu pracy, branży turystycznej oraz ekspertów i lokalnych liderów społecznych i gospodarczych oraz bezrobotnych. W uzasadnieniu tej taktyki czytamy, iż fakt konsultacji stwarza ogromną szansę akceptacji społecznej i przychylnego klimatu wokół realizacji programu, co jest nie tylko warunkiem jego powodzenia, ale również budowania szerszej pojętej integracji społecznej.

Warsztaty w Koninie przeprowadzono zgodnie ze znaną i uznaną w Unii Europejskiej metodą ZOPP (Planowania Strategicznego Zorientowanego na Cel). Istotą metody jest założenie, że informacje i wiedza potrzebne do opracowania strategii lub programów istnieją w lokalnym środowisku, ale poszczególne jej elementy są nieskoordynowane i nieuporządkowane oraz rozproszone w różnych instytucjach, organizacjach i u poszczególnych lokalnych ekspertów. Merytoryczną rolę w wypracowywaniu strategii/programów lokalnych odgrywają lokalni liderzy, włączeni do zespołu planującego na podstawie ich reprezentatywności, posiadanego

doświadczenia oraz wiedzy w określonym zakresie. Warsztaty prowadzone są przez moderatora – osobę z zewnątrz, która kieruje dyskusją porządkuje i strukturalizuje wypowiedzi, oraz utrwała wyniki dyskusji. Dochodzenie do wyników przez zespół planujący osiągnięte jest drogą powszechnej zgody. Stąd też w wypadku nieuniknionych rozbieżności (uwzględnianie których jest silną stroną tej metody) musi być zawarty consensus na taki a nie inny zapis – przez wszystkich członków zespołu. Oznacza to, iż osiągnięcie porozumienia metodą głosowania jest niewłaściwe i niedopuszczalne w tej metodzie.

6. Sposoby prowadzenia konsultacji i forma konsultowanych dokumentów:

Konsultacje mogą być prowadzone w formie pisemnej i sformalizowanej, jak np. Zielone i Białe Księgi, mogą być też prowadzone za pomocą Internetu oraz przy użyciu testów panelowych. Mogą być także prowadzone w formie nieformalnych spotkań zainteresowanych stron, grup roboczych, komisji eksperckich oraz spotkań z przedstawicielami grup interesu. Zgodnie z badaniami^{xvii}, ustosunkowywanie się do konsultowanych dokumentów drogą e-mailową stanowi najbardziej pożądaną formę uczestniczenia w konsultacjach. Takiego zdania jest prawie połowa ankietowanych (49%). Na drugim miejscu znalazło się listowne otrzymywanie dokumentów (25 %). Pozostałe sposoby konsultowania – tj. konferencje, bezpośrednie spotkania, ankiety internetowe, są zdaniem ankietowanych mniej wygodne.

7. Zagwarantowanie odpowiednio długiego okresu czasu na zgłaszanie opinii.

8. Informacja zwrotna

Uczestnicy konsultacji powinni zostać poinformowani o jej wynikach. Otrzymywanie informacji zwrotnych o wynikach konsultacji nie jest zjawiskiem powszechnym – wiadomości takie otrzymała mniej niż połowa ankietowanych w w/w badaniu.

9. Ważne, aby rozpropagować konsultacje – np. poprzez obwieszczenia. Często potencjalnym zainteresowanym brak wiedzy na temat możliwości wzięcia udziału w konsultacjach.

10. Ważne, aby konsultacje nie były jedynie formalnością i nie były postrzegane przez administrację jako uciążliwość, ale by były postrzegane jako źródło informacji.

11. Szukając nowych form zasięgnięcia opinii zainteresowanych stron, należy przeanalizować, na jakie ograniczenia napotyka dotychczasowy model zasięgnięcia opinii zainteresowanych podmiotów.

Powyżej przedstawiony został w formie rekomendacji pewien idealny model przebiegu i elementów składowych procesu komunikacji i dialogu społecznego. Rekomendacje te zawierają zestawienie reguł i zasad, które w opinii autorów raportu są niezbędne, aby dialog ze społeczeństwem stał się dialogiem rzeczywistym a nie formalnością. Niezmiernie istotne jest zatem dla każdej władzy publicznej zastosowanie wszystkich warunków i reguł podanych w powyższych rekomendacjach.

W trakcie przygotowywania raportu jego autorzy mieli możliwość weryfikacji, czy i w jaki sposób dotychczas przebiegał proces komunikowania się władz miasta z mieszkańcami Czeladzi na temat projektów zagospodarowania terenów po kopalni Saturn.

Analiza procesów komunikacji społecznej w Czeladzi, rekomendacje

1. Strona internetowa www.czeladz.pl

Na stronie internetowej Czeladzi umieszczane są różnego rodzaju informacje o tym, co dzieje się w mieście.

W roku 2007, stronę odwiedzało co miesiąc średnio 1 587 stałych użytkowników^{xviii} (4,6% ludności miasta) oraz około 6 066 gości (około 18% ludności). Statystyki wskazują średnio 13 885 wszystkich wizyt miesięcznie w roku 2007 oraz 16 514 od stycznia do czerwca 2008.

2007				
lp	data	wpłytkowce	przebiegający	całk.
1	Styczeń	7 020	1 204	5 656
2	Luty	6 272	1 248	5 024
3	Marzec	6 338	1 394	5 139
4	Kwiecień	6 948	1 465	5 483
5	Maj	7 587	1 722	6 165
6	Czerwiec	6 707	1 484	5 273
7	Lipiec	6 802	1 337	5 465
8	Sierpień	7 172	1 437	5 735
9	Wrzesień	6 909	1 503	5 406
10	Październik	7 776	1 603	6 173
11	Listopad	7 131	1 441	5 690
12	Grudzień	7 453	1 587	6 066

2007		
lp	data	wizyty
1	Styczeń	13 268
2	Luty	11 633
3	Marzec	12 499
4	Kwiecień	12 396
5	Maj	14 413
6	Czerwiec	12 283
7	Lipiec	12 130
8	Sierpień	12 968
9	Wrzesień	13 038
10	Październik	14 445
11	Listopad	13 352
12	Grudzień	13 885

2008		
lp	data	wizyty
1	Styczeń	15 793
2	Luty	14 596
3	Marzec	16 172
4	Kwiecień	19 046
5	Maj	18 394
6	Czerwiec	15 084
7	Lipiec	7 836
8	Sierpień	-
9	Wrzesień	-
10	Październik	-
11	Listopad	-
12	Grudzień	-

Na stronie znajduje się m.in. 17 artykułów dotyczących planów zagospodarowania terenów po kopalni „Saturn”, opublikowanych w okresie od kwietnia 2007 roku do sierpnia 2008 roku. Zamieszczone są tam wyczerpujące informacje na temat projektu oraz stadium przygotowania do realizacji (pierwsza datowana jest na na 3 lipca 2007 roku). Jednak, wszystkie artykuły mają charakter wyłącznie informacyjny, nie konsultacyjny, czy dialogiczny, a dwa z nich opisują proces konsultacji społecznych (dwóch warsztatów z udziałem części partnerów społecznych).

Saturn znówu ożyje

28.07.2007

Jeszcze w tym roku ruszą prace projektowe związane z rewitalizacją kopalni Saturn. W tym roku na ten cel przeznaczono 600 tys. zł. W pierwszej kolejności projekty powstaną dla budynków cechowni i elektrowni.

Prace rewitalizacyjne rozpoczęte w tym roku mają być finansowane ze środków budżetu państwa.

Elektrownia będzie spełniać funkcję siedziby galerii miejskiej. Cechownia siedzibą szkoły wyższej. W tym celu planowane są prace remontowe i modernizacyjne.

Elektrownia miejsce niezwykłe

19.07.2007

Przypominamy, że przez całe wakacje czynna jest Miejska Galeria Sztuki Elektrownia. Do końca lipca w postprzemysłowych wnętrzach odbywa się wystawa Dancing Silesia. Na przełomie sierpnia i września pojawi się nowa wystawa - Praca Roku 2006. Elektrownia jest miejscem unikatowym w skali całego regionu.

Elektrownia - to jeden z nielicznych obiektów, będący świadkiem "złotego wieku" kopalni "Saturn", zbudowanej w XIX wieku przez księcia Hugo von Hohenlohe, a doprowadzonej do świetności przez łódzkich fabrykantów, "królów bawełny": Karola von Scheiblera i Alfreda Biedermanna, twórców Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego "Saturn".

Zasadniczy cel programu to odnowienie i modernizacja pozostałości po kopalni węgla i stworzenie w tym miejscu swoistej wizytówki i chluby dla miasta górniczego.

Dziś elektrownia wygląda tak, jakby dopiero chwilę temu stanęły maszyny, jakby dopiero co odeszli stąd robotnicy... Za murami z czerwonej cegły, za wielkimi oknami, wpuszczającymi poprzez kasztanowce sploty światła, zatrzymał się czas. Ogromne koło zamachowe z wybitą datą "1903" wprawiające w ruch maszyny, potężne ogniwa łańcucha uzupelnionego kroczącej wzdłuż ścian suwnicy, pulpit sterowniczy z polyskującymi zegarami, gigantyczne urządzenia produkujące prąd - oto wnętrze tej z pozoru uspokojonej hali. Po ponad stu latach prawie nic się nie zmieniło. To miejsce magiczne. Owiane aurą przemysłowej potęgi Europy przełomu XIX i XX wieku, tak bliskie, bo stanowiące fragment reymontowskiej Ziemi Obiecanej...

Warsztaty w sprawie Saturna

10.07.2008

W dniach 10 i 11 lipca w Czeladzi odbywać się będą warsztaty w sprawie przyszłości terenów po byłej kopalni Saturn. Warsztaty odbędą się w ramach kursu „Challenges of Sustainable Development in Poland”.

W dniu dzisiejszym uczestnicy kursu poznali wstępne zagadnienia związane z kopalnią Saturn, przedstawiono im historię oraz stan obecny. Dodatkowo przekazano wiedzę nt. stanu technicznego budynków oraz dotychczasowe koncepcje zagospodarowania. Następnie udali się aby sami obejrzeć teren kopalni.

Następnie podzielił się na grupy i w dniu jutrzejszym będą zbierać głosy poszczególnych środowisk, tak aby w rezultacie wypracować stanowisko odpowiadające potrzebom wszystkich interesariuszy. Ostatnim etapem będzie przygotowanie spójnej koncepcji.

W roku 2007, w miastach o liczbie mieszkańców poniżej 100 tys. około 54,8% populacji posiadało dostęp do komputera^{xix}. W skali całego kraju, średnio 41% gospodarstw posiada dostęp do Internetu. Dla Czeladzi oznaczałoby to około 19 tysięcy mieszkańców posiadających komputer oraz poniżej 14 tysięcy osób mających dostęp do Internetu. Zatem, ze strony internetowej miasta korzysta co miesiąc około 55% osób posiadających w swych gospodarstwach domowych Internet, z czego 11% robi to więcej niż raz. Ma to swoje konsekwencje również w skuteczności rozpowszechniania informacji na temat planów zagospodarowania kopalni „Saturn” – za pomocą źródeł elektronicznych docierają one do 22% mieszkańców Czeladzi.

Mimo rosnącej ilości odwiedzin strony, miejski portal Czeladzi potrzebuje **bardziej zdecydowanej promocji**.

Jednym z rozwiązań może być uruchomienie zakładek z interesującymi daną grupę wiekową zawartością. Strona warszawskiego urzędu miasta (<http://www.um.warszawa.pl/>) otworzyła specjalny warszawski portal dla dzieci i młodziej młodzieży (<http://www.dziecieca.warszawa.pl/index.php>), na której dostępne są gry i zabawy (również odwołujące się do motywów Warsa i Sawy, czyli tradycji miasta) czy też teksty do nauki języka angielskiego.

Zachęcać do większej liczby odwiedzin na oficjalnym portalu Czeladzi można również poprzez zgromadzenie ciekawych odnośników do stron internetowych takich inicjatyw społecznych, jak forum, blog miejski (podobny do www.krakoff.info) czy lokalne radio internetowe (w powstaniu którego urząd mógłby partycypować, zdobywając tym samym kolejny środek komunikowania się ze społeczeństwem. Stworzenie specjalnych zakładek dla inwestorów, osób niepełnosprawnych czy dziennikarzy, zamieszczenie interaktywnego planu miasta tak, sprawi, że korzystanie ze strony stanie się dla mieszkańców i innych partnerów społecznych wygodną alternatywą dla innych przydatnych stron internetowych „codziennego użytku”. Taką zasadę przyjęli m.in. twórcy portalu internetowego <http://www.krakow.pl/>.

Kolejną propozycją jest organizowanie konkursów, które prowadzone byłyby na stronie www.czeladz.pl. Dzięki temu zabiegowi, w trakcie np. organizowania konkursu na najlepsze hasło promujące projekt rewitalizacji terenu po kopalni, można zdobywać inne przydatne dane

marketingowe, jak również informacje na temat poparcia dla danej koncepcji zagospodarowania tej przestrzeni.

2. Forum Moja Czeladź www.forum.czeladz.org.pl

Kolejnym sposobem komunikacji między władzami miasta a społecznością lokalną jest forum internetowe, założone z inicjatywy mieszkańców. Na forum, wśród 356 zarejestrowanych osób, aktywnie udzielają się również pracownicy Urzędu Miasta i innych władz. Na forum znajduje się 13 399 postów pogrupowanych w 832 tematy^{xx}. Wśród nich tylko jeden opisuje działania zmierzające do zagospodarowania terenów pokopalnianych umieszczony 12 lipca 2008, nie przez władze lokalne, odwiedzony 67 razy, pozostawiony bez komentarza.

The screenshot shows the 'Forum Moja Czeladź' website interface. At the top, there are navigation links for 'Najlepsza strona Czeladzi' and 'Portal Zagłębia Dąbrowskiego'. The main header includes the forum title and logo. Below the header, there are utility links like 'FAQ', 'Szukaj', 'Użytkownicy', 'Główny', 'Profil', 'Nie masz wiadomości', and 'Wyloguj'. A status bar indicates the last visit and current time. The main content area is divided into two sections: 'Administracja' and 'Miasto Czeladź', each with a table of forum topics.

Administracja		Tematy	Posty	Ostatni post
	Pytania do administratora i uwagi do admina Moderatorzy: Robert Zachy, bankier, SzalanskiP	16	175	11 Lipiec 2008, 08:42 bankier
	Informacje dla użytkowników zanim rozpocznesz przeczytaj Moderatorzy: SzalanskiP, Robert Zachy, bankier	14	136	23 Czerwiec 2008, 21:44 Marcin Boruta
Miasto Czeladź		Tematy	Posty	Ostatni post
	Wydarzenia i fakty co nowego w mieście Moderatorzy: SzalanskiP, Robert Zachy, bankier	143	2575	Dzisiaj 14:26 Apollonia
	Władze o tych, którzy miastem rządzą i rządzić będą Moderatorzy: SzalanskiP, Robert Zachy, bankier	123	3097	Dzisiaj 16:03 szalanski
	Sport, rekreacja i edukacja aktywna strona życia w mieście Moderatorzy: SzalanskiP, Robert Zachy, bankier	63	842	Dzisiaj 13:01 Sergiusz Katus
	Kultura i rozrywka gdzie można wyjść odpocząć lub się zabiwić Moderatorzy: SzalanskiP, Robert Zachy, bankier	80	1155	Dzisiaj 10:50 adminica

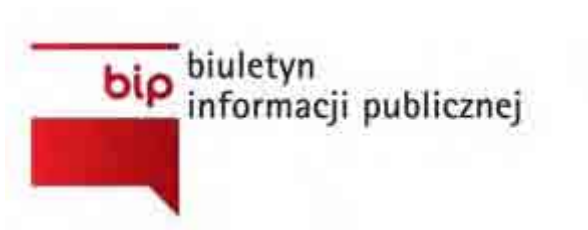
3. Biuletyn Informacji Publicznej

Biuletyn Informacji Publicznej (BIP) ma charakter wyłącznie informacyjny. Głównym zadaniem BIP, jest udostępnianie:

- adresów stron BIP podmiotów zobowiązanych do prowadzenia Biuletynu,

- podstawowych danych teleadresowych tych podmiotów oraz informacji o redaktorach stron podmiotowych BIP.

Zawartość Biuletynu Informacji Publicznej dotycząca Czeladzi pokrywa się z informacjami znajdującymi się na oficjalnej stronie miasta (www.czeladz.pl)

4. Spotkania Burmistrza z mieszkańcami, warsztaty.

W przeciągu roku odbywa się około dwóch spotkań Burmistrza z mieszkańcami w różnych blokach tematycznych, obejmujących sprawy m.in. budowy dróg, zamykania ruchu, czy projektu „Brama Gospodarcza Śląska”.

Warsztaty organizowane są w celu konsultacji konkretnych problemów. I tak, np. w marcu 2008 r. odbyły się warsztaty na temat zagospodarowania obiektów i terenu po byłej KWK „Saturn” w Czeladzi¹. Organizatorem warsztatów był Urząd Miasta Czeladź. Warsztaty miały pomóc w określeniu przyszłości tego unikatowego obiektu. Uczestnikami spotkania byli m.in. architekci z Politechniki Śląskiej, dr inż. arch. Jacek Owczarek dyrektor Śląskiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Barbara Klajmon Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków, burmistrz Marek Mrozowski, przedstawiciele placówek oświatowych, placówek kultury i stowarzyszeń działających w Czeladzi, a także przedstawiciele władz samorządowych miasta z przewodniczącym Rady Miejskiej Sławomirem Święchem, reprezentanci Urzędu Miasta i redakcji „Echo Czeladzi”. Wynikiem tych konsultacji jest zlecone opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu Saturna.

¹ Echo Czeladzi, kwiecień 2008, *Co po kopalni „Saturn”*

5. Burmistrz otwarty na interesantów.

W wyznaczone dni mieszkańcy mają możliwość rozmowy z Burmistrzem.

Burmistrz Miasta - Marek Mrozowski
28.09.2006

Burmistrz Miasta - Marek Mrozowski
Sekretariat:
tel. 032 76 33 693, 032 76 37 920
fax. 032 76 33 694
email: burmistrz@um.czeladz.pl
email: sekretariat@um.czeladz.pl

Burmistrz Miasta przyjmuje interesantów w:
- poniedziałki w godzinach od 15:00 do 17:00
- wtorki w godzinach od 9:00 do 12:00
Po uprzednim uzgodnieniu terminu w sekretariacie (osobiście lub telefonicznie).

6. Tablice ogłoszeniowe w całym mieście.

7. *Echo Czeladzi*

Echo Czeladzi, wydawane jako miesięcznik, jest czasopismem, które w przeciągu ostatnich czterech lat opublikowało 17 artykułów dotyczących sprawy rewitalizacji kopalni „Saturn”. Wśród nich znajduje się kilka zasługujących na większą uwagę, które dotyczą tematów nieporuszonych wcześniej w żadnym z dotąd wymienionych środków przekazu, a świadczących o podejmowaniu m.in. działań o charakterze zrównoważonego rozwoju, które dobrze wpływają na wizerunek miasta, np. o programie REMINING (maj 2004), czy o projekcie wykorzystania wód dołowych kopalni „Saturn” na cele grzewcze (wrzesień 2004).

Zestawienie ilości artykułów dotyczących kopalni „Saturn” w latach 2004-2008

Rok	2004	2005	2006	2007	2008 (do maja)
Liczba publikacji	4	3	4	4	2

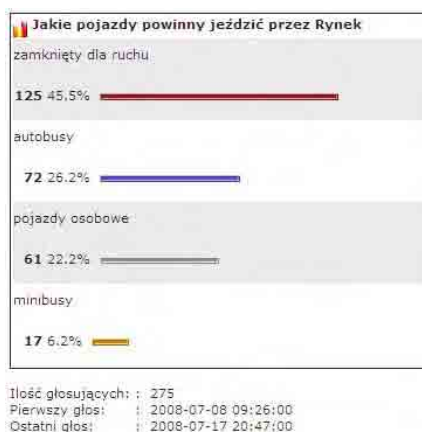
8. Sondáže

Sondáže miasto przeprowadza za pośrednictwem strony internetowej www.czeladz.pl. Obecnie tematem badania jest rodzaj środka transportu, jaki powinien funkcjonować w centrum miasta. Na omawianej stronie nie ma informacji o przeprowadzeniu sondażu na temat rewitalizacji kopalni „Saturn”.

Jakie pojazdy powinny jeździć przez Rynek

- autobusy
- minibusy
- pojazdy osobowe
- zamknięty dla ruchu

Wyniki Głosuj

9. Ankiety

Z inicjatywy miasta, w roku 2006, została przeprowadzona wśród czeladzkich gimnazjalistów ankieta, badająca ich opinie na temat dalszego rozwoju miasta. W podsumowaniu autor zapewnia, iż uzyskane w ankiecie informacje będą brane pod uwagę przy wyznaczaniu planów dalszego rozwoju.

Urząd Miasta

Co sądzą o mieście?

W końcu roku szkolnego czeladzka młodzież z ostatnich klas gimnazjów i liceum przy ul. Grodzieckiej, miała okazję wypowiedzieć się w ankiecie na temat dalszego kierunku rozwoju miasta, co chętnie widzialaby w pierwszej kolejności, jakie atrakcje, obiekty sportowe, byłoby potrzebne. Odrębne pytania dotyczyły oceny miasta, stopnia identyfikacji z miastem (okazało się, iż mamy całkiem sporo lokalnych patriotów) oraz wszelakich braków.

Oto najczęściej pojawiające się pomysły i sugestie. Na początek kluby młodzieżowe i miejsca spotkań dla młodzieży. Młodzież wskazuje na potrzebę organizacji tego typu placówek lub terenów otwartych, jednocześnie mówiąc, iż ich brak jest dla niej dotkliwie odczuwalny. Jest też potrzeba uruchomienia domu kultury – placówki w której można byłoby rozwijać swoje umiejętności artystyczne i nie tylko. Ponadto ważna dla młodzieży jest większa dbałość o czystość, zieleni i porządek – zwłaszcza w parkach. Niekorzystny w ich oczach stan parków (brak placyków, ławek, oświetlenia) nie zachęca do odpoczynku. Z kolei miejsca rozrywki – młodzież boli fakt, iż w tym celu musi jeździć do Sosnowca czy Katowic. Proponowane jest, aby kompleks rozrywkowy znalazł się na terenie dawnej KWK Saturn. Potrzebny jest basen – poza ścieżkami rowerowymi to najczęściej pojawiający się postulat z zakresu rekreacji i sportu. Remont ulic i chodników – młodzież nie zważając na fakt, iż gmina nie jest zarządcą wszystkich dróg, domaga się jednak znaczących nakładów na ten cel (do wiadomości starosty i zarządu powiatu?). Dalsze miejsca zajęły sprawy takie jak: poprawa jakości usług transportowych (KZK GOP?), odnowa budynków – szarość i zły stan techniczny to w oczach młodzieży obraz codzienny, który należy zmienić, budowa nowych mieszkań dla młodych ludzi, organizacja imprez masowych typowych dla młodzieży, na których chciałaby się wyszaleć, więcej sklepów z szeroką ofertą towarów (czyżby centrum M1 było niewystarczające pod tym względem?), kawiarnie, restauracje, skansen, muzeum.

Z całą pewnością odpowiedzi są ciekawe i będą brane pod uwagę przy wyznaczaniu dalszego rozwoju miasta.

Oprac. RAFAL KOST
Wydział Rozwoju Miasta UM

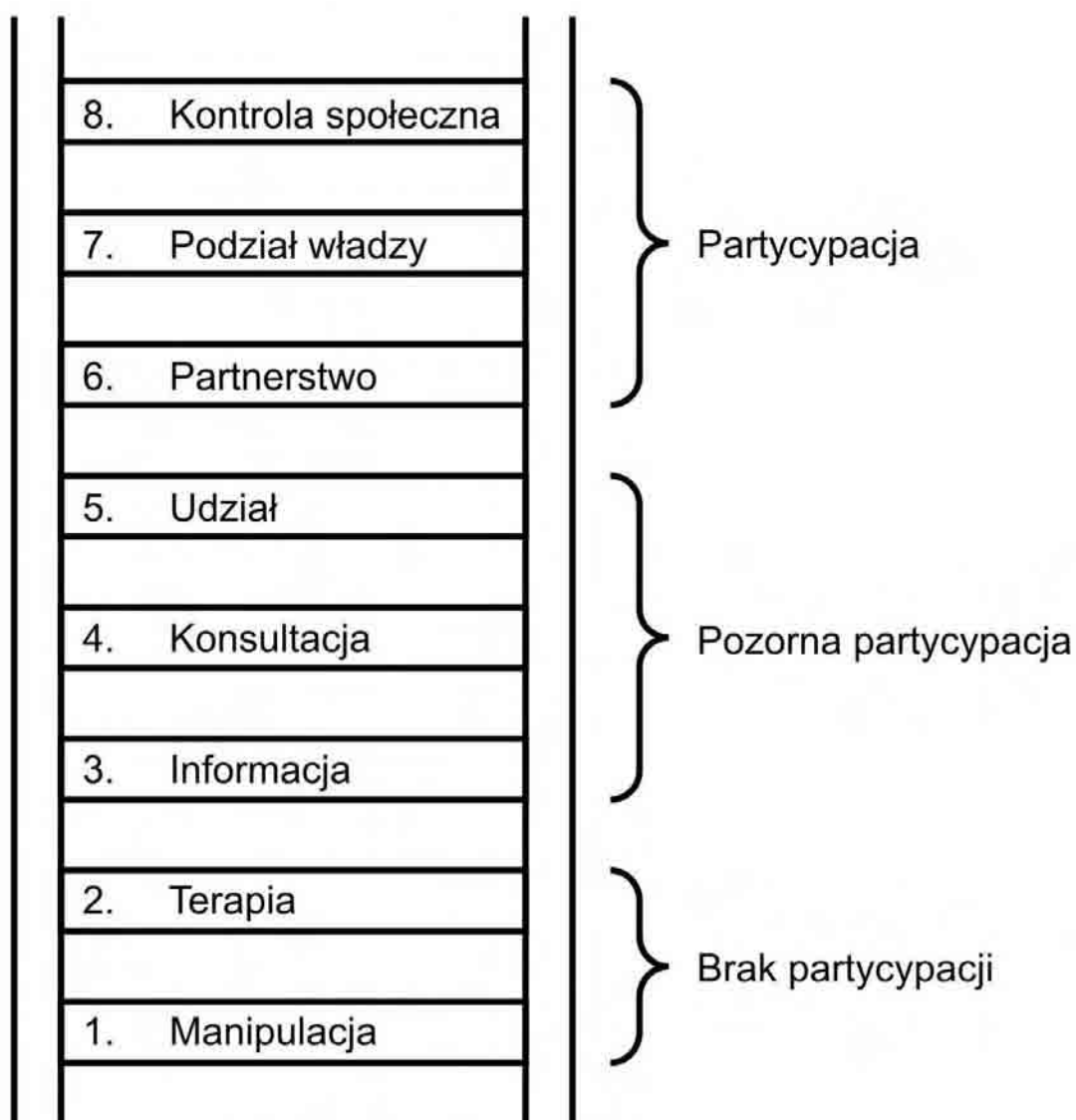
Podsumowanie

Praktyka komunikacji władz Czeladzi jest bogata w przykłady informowania i konsultowania się ze społecznością lokalną. Są to działania różnorodne i atrakcyjne, wymagające jednak bardziej zdecydowanych ruchów w kierunku rozpowszechnienia informacji związanych z podejmowanymi projektami oraz otwarciem się na dialog społeczny i wspomaganie pełnej partycypacji mieszkańców w tych procesach. Decyzje poprzedzone rzetelnym zbadaniem opinii społeczności, budują lepsze relacje z inicjatorami zmian, zmniejszają opór i dają większą szansę na powodzenie projektów. Aby stało się tak w przypadku działań związanych z rewitalizacją kopalni „Saturn”, należałoby zwrócić większą uwagę na dotarcie do szerszej społeczności oraz zaangażowanie jej na każdym stopniu projektu, nie tylko w ramach konsultacji. Aby to osiągnąć, rozpatrzyć należy wzbogacenie strony internetowej o nowe komponenty, bardziej aktywny udział pracowników Urzędu w Forum Miasta Czeladzi, organizowanie warsztatów czy imprez, które włączyłyby lokalną społeczność w proces podejmowania decyzji i realizacji projektu.

Należy nieustannie pamiętać, iż tereny po kopalni „Saturn”, są miejscem, które w silny sposób związane jest z tożsamością mieszkańców. Dlatego też, aby uniknąć oporu i niezadowolenia, kluczowym jest rozpoznanie społecznych postaw wobec każdego z projektów oraz zaangażowanie omawianej społeczności.

8.2. Partycypany proces podejmowania decyzji

Partyycja społeczna oznacza udział mieszkańców w procesie podejmowania decyzji. Może ona odbywać się na kilku szczeblach tzw. modelu drabiny partyycji społecznej (przedstawiony na rys. poniżej, Arnstein, 1971).

Pierwsze dwa szczeble tego modelu, manipulacja i terapia, zaliczane są do działań niepartycypacyjnych. Często uważa się, że te dwa etapy procesu osiągania konsensu nie mają na celu umożliwienia aktywnego udziału społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji (PPD), ale kierują się pozornym zaspokojeniem jego potrzeb w tym zakresie. Kolejne trzy szczeble drabiny: informacja; konsultacja i udział (w podejmowaniu decyzji) widziane są często w kategoriach pozornej partycypacji. Oznacza to, że społeczeństwo jest dopuszczane do wymiany poglądów i udziału w podejmowaniu decyzji, jednak wartość jego mocy decyzyjnej jest znacznie ograniczona. Ostatecznym celem procesu partycypacji społecznej są partnerstwo, podział władzy i w rezultacie kontrola społeczna, gdzie społeczeństwo rzeczywiście podejmuje ważne, dotyczące go decyzje.

Mimo że, jak pokazano na modelu powyżej, teoria partycypacyjnego podejmowania decyzji nie należy do skomplikowanych, praktyczna strona partycypacji społecznej często wywołuje dużo obaw i niepokojów. Często słyszaną opinią jest to, że z praktycznej strony, społeczne uczestnictwo w podejmowaniu decyzji jest procesem bardzo złożonym i trudnym, przez co może blokować pracę nad danym projektem. Jednakże, jak wskazują przykłady zawarte w późniejszych sekcjach tego rozdziału, jeżeli proces partycypacji społecznej jest prawidłowo zaprojektowany i dobrze przeprowadzony, może on znacznie ułatwić osiągnięcie konsensu i podjęcie wspólnej korzystnej dla wszystkich interesariuszy decyzji.

Zagospodarowanie terenów byłej kopalni Saturn w Czeladzi nie należy do zadań łatwych. Z powodu dużej roli, jaką kopalnia przez wiele lat swojej aktywności odgrywała w życiu społeczności czeladzkiej, sieć interesariuszy, mających silny stosunek emocjonalny do Saturna, jest gęsta. W rozdziale 5. tego raportu przytoczone zostały wyniki rozmów z przedstawicielami sześciu wybranych grup interesariuszy. Chociaż ta liczba być może nie była wystarczająca dla definitywnego pełnego, reprezentatywnego wskazania wszystkich konfliktów interesów wewnątrz społeczności Czeladzi, badania pozwoliły na zidentyfikowanie dużego wachlarza oczekiwań i pomysłów w sprawie zagospodarowania pokopalnianych terenów. Biorąc pod uwagę potencjalnie rozbieżne potrzeby Czeladzian reprezentujących różne grupy interesariuszy, partycypacyjny proces podejmowania decyzji powinien być zastosowany w celu podjęcia, zrównoważonej, optymalnej decyzji dotyczącej przyszłych funkcji i roli Saturna.

Proces partycypacyjnego podejmowania decyzji opiera się na dialogu społecznym. Wymaga on, więc wysoko rozwiniętej komunikacji między władzą i mieszkańcami w obrębie danej

społeczności. Podstawowym warunkiem, który powinien towarzyszyć każdemu spotkaniu jest zasada: Jesteśmy tu, aby się wzajemnie wysłuchać. Jesteśmy tu, aby poznać swoje potrzeby, obawy i pomysły.

Ten model wypracowania decyzji, co do przyszłości terenów byłej kopalni Saturn wydaje się najlepszym rozwiązaniem.

Partycypacja przedstawicieli całej społeczności Czeladzi wskazana jest, aby poznać opinie na temat:

- Funkcji, jakie pełnić będzie teren byłej kopalni, w szerszym kontekście.
- Kierunków rewitalizacji terenu, za którą odpowiedzialny jest właściciel, czyli władze miejskie Czeladzi, (reprezentant społeczności).
- Formie przyszłego nadzoru nad obiektem.
- Źródłach form finansowania. Administracja może poznać, różne sposoby finansowania powstającej instytucji,
- Dialogu społecznego. Nie ma wyraźnego konfliktu na linii mieszkańcy - władze miejskie, jak to czasem się zdarza. Istnieją warunki dla zwiększenia udziału społecznego w procesie podejmowania decyzji.
- Kanałów informacyjnych. Stosunkowo spójna struktura społeczności górniczej może ułatwić proces komunikowania i podejmowania decyzji.

Wspólne planowanie przyszłości, daje szansę na zniwelowanie politycznych przechylów w samorządzie. Jawność argumentacji buforuje możliwe niezadowolenie, pomaga w akceptacji, przyzwoleniu społecznemu. Nagłe zwroty kierunku działań już w procesie realizacji mają mniejsze szanse na wystąpienie. Sam fakt, że poprzez udział całej społeczności dość szybko dochodzi do polaryzacji, pozwala na lepsze rozważenie wszystkich argumentów. Partycypacyjny sposób podejmowania decyzji pozwala także czasem na skrócenie czasu realizacji, oraz ograniczenie kosztów. Proces może w pewien sposób integrować społeczność.

Ważną cechą PPD jest funkcja uwiarygodniająca podjęte decyzje z zewnętrznej perspektywy, na przykład Urzędu Marszałkowskiego.

Dwoma kluczowymi elementami w pierwszej fazie są: dobra identyfikacja zainteresowanych (tzw. interesariuszy), celów, oraz ustalenie komisji koordynacyjnej. Określić należy także harmonogram działań, oraz adekwatną formę komunikacji, i oczekiwania uczestników.

KROK PIERWSZY – INFORMACJA

Do pierwszych czynności należy przygotowanie informacji niezbędnych do prowadzenia prac planistycznych i ustalenie kolejności ich przygotowania, rozplanowanie zaplecza rzeczowego i finansowego, określenie udziału konsultantów i ekspertów, przygotowanie informacji o planie prac, powołanie zespołów roboczych dla poszczególnych grup (rodzajów) zadań inwestycyjnych, do których zostaną zaangażowani specjaliści z grona pracowników urzędu, lokalni eksperci oraz przedstawiciele kluczowych grup interesów. Czeladź zidentyfikowała już interesariuszy i cele, więc pozostałe warunki zdają się już być kwestia dopracowania.

Pierwszy etap procesu jest fundamentalny, chociaż trudno jeszcze dostrzec w nim dynamikę cechującą dalsze etapy procesu. Biorąc pod uwagę charakter oczywistej rewitalizacji terenów byłej kopalni „Saturn”, wykorzystanie partycypacyjnej metody podejmowania decyzji jest potencjalnie najmniej konfliktowym i prospołecznym sposobem działania. Zasięgnięcie opinii licznych grup społecznych pozwala na poznanie opinii w zakresie możliwości wykorzystania

istniejącej infrastruktury. Następnie, komisja koordynacyjna powinna zapoznać się z wynikami badań społecznych i, na podstawie ich wyników, określić optymalne metody komunikacji z mieszkańcami oraz plan postępowania w dalszych etapach prac.

KROK DRUGI – NAWIĄZANIE KONTAKTU Z MIESZKAŃCAMI

W drugim etapie, PPD przyjmuje już formę dyskusji, uruchamiając stopniowo dynamikę procesu partypacyjnego.

Drugi etap podejmowania decyzji jest już formą dyskusji, osadzonej w konkretnym czasie, na warunkach uruchamiających dynamikę procesu partypacyjnego.

Na etap drugi składa się: rozpoczęcie prac zespołów roboczych z przedstawicielami władz samorządowych, określenie procedury opracowania projektu przez komisję koordynacyjną, oraz wybór grup konsultacyjnych. Istotnym elementem jest informowanie za pomocą mediów o rozpoczęciu procesu. Na tym etapie zbiera się opinie i wnioski pozwalające na poznanie i zrozumienie potrzeb lokalnej społeczności. W teorii partypacji odnosi się to do trzeciego szczebla drabiny, gdzie pozyskujemy informację o potrzebach, ale jeszcze nie dopuszczamy mieszkańców do udziału w procesie decyzyjnym.

KROK TRZECI – SPOSÓB I METODY KOMUNIKACJI

W trzecim etapie władze lokalne wraz z zaangażowanymi mieszkańcami powinny ustalić sposób i metody komunikacji, które pozwolą najszybciej dochodzić do porozumienia podczas dyskusji. Pierwszy kontakt z mieszkańcami został już nawiązany i jak można przypuszczać, pozytywnie odebrany przez większą część mieszkańców. Należy zwracać szczególną uwagę na utrzymanie tego porozumienia. W czasie dyskusji można stosować ankiety lub formę wniosku w celu poznania stopnia akceptacji dla różnych propozycji pojawiających się podczas debaty. Na tym poziomie zacieśnia się współpraca między interesariuszami. W zależności od stopnia zaangażowania oraz sposobu, w jaki informacje oddolne są wykorzystywane, etap ten można

umieścić na 3. (informacja) lub 4. (konsultacja projektu) szczeblu drabiny partycypacji. Im większy wpływ ma społeczeństwo na jednostkę nadrzędną, tym bardziej zmierza do konsultacyjnego poziomu pracy nad projektem.

Trzeci etap PPD to również przygotowanie roboczej wersji zadań, które mogą być zgłaszane przez członków zespołów roboczych. Pracę można zacząć na poziomie spotkań diagnostyczno - projektowych w poszczególnych zespołach. Etap można uznać za zakończony, gdy robocza wersja zadań programu zostanie zaakceptowana.

Zaleca się, aby projekty przygotowywać w z aktywnych grupach roboczych, które są w stanie udzielić konsultacji i pomocy w opracowaniu optymalnego projektu. Mieszkańcy Czeladzi na bieżąco powinni pomagać w dostosowaniu projektu do własnych potrzeb. W tym etapie można wykorzystać wyniki badań opinii publicznej i popularności poszczególnych propozycji. To sprawi, że każda grupa mieszkańców będzie miała wpływ na końcową wersję projektu.

KROK CZWARTY – USTALENIE RAM PROJEKTU

Etap czwarty to praca nad kryteriami pozwalającymi później dokonać wyboru. Na tym etapie, dyskusji poddane są kwestie zaspokojenia konkretnych potrzeb społecznych, znaczenie dla gospodarki (obecnie i w przyszłości), spójność pomysłu (*ów*) ze strategiami rozwoju, czyli to, co jest charakterystyką społeczności i miejsca, jako całości (*tła*), do którego trzeba decyzje dostosować. Nie można zapomnieć też o ustaleniu wag dla poszczególnych kryteriów (*wskazników*). Rozpoznanie dzisiejszej społeczności Czeladzan jest już bardzo bogatym materiałem do analizy. Dzięki dalszej konsultacji, społeczności lokalne informują administrację o swoich potrzebach i priorytetach. To pozwala na dopasowanie projektów w sposób pozwalający uzyskać satysfakcję mieszkańców, a tym samym wzrost poparcia dla samorządu. Podczas realizacji tego etapu, czasami mogą wystąpić problemy w osiągnięciu kompromisów. Podczas wyboru najpopularniejszych (najczęściej powtarzających się propozycji), należy zwrócić uwagę na możliwości miasta i rzeczywisty potencjał byłej kopalni, aby jak najwięcej propozycji było wykorzystanych. Prawidłowe określenie wszystkich najważniejszych potrzeb potencjałów i szans pozwoli na zaakceptowanie planu w dalszych etapach partycypacyjnego procesu podejmowania decyzji.

KROK PIĄTY – SELEKCJA I WYBÓR ZADAŃ

Na piątym poziomie procesu, następuje selekcja i wybór zadań (*projektów*). Dokonuje tego komisja koordynacyjna, ale w oparciu o wyniki dyskusji zawartych w etapie czwartym. Podczas tego etapu władze konsultują z interesariuszami kluczowe elementy projektu.

Dostosowanie najpopularniejszych zadań do budynków i terenów byłej kopalni, może sprawić problemy techniczne. Należy wziąć pod uwagę możliwość kilku mniej popularnych propozycji, które zebrane razem pozwolą na większą akceptację wśród mieszkańców, a jednocześnie będą harmonijnie wpisywać się w substancję i charakter miejsca. Na podstawie uzyskanych informacji można także stworzyć kilka alternatywnych propozycji zagospodarowania terenów „Saturna”.

KROK SZÓSTY – OPRACOWANIE OSTATECZNEJ WERSJI PROJEKTU

Szósta faza to opracowanie ostatecznej wersji projektu. Podstawowymi narzędziami do opracowania są wyniki prac grup roboczych, oraz opiniowanie w zespołach konsultacyjnych.

W szóstym etapie, społeczność staje się partnerem samorządu. Jest to pierwszy krok do realnej partycypacji. Mieszkańcy decydując, biorą na siebie odpowiedzialność za własne decyzje i jednocześnie mają wpływ na własne otoczenie. Partnerstwo władz lokalnych i mieszkańców stanowi przejaw istnienia bardzo wysokiego stopnia świadomości obywatelskiej obu współpracujących ze sobą stron.

Dobrym rozwiązaniem byłby bezpośredni wybór najlepszego projektu przez mieszkańców. Podczas wszystkich etapów partycypacyjnego procesu podejmowania decyzji, pomysły i poszczególne projekty mogą ewoluować i wskazane jest, aby w miarę możliwości nanosić poprawki na bieżąco.

PRZYKŁADY DOBREGO WYKORZYSTANIA PPD

- **Rewitalizacja miasta Poznań**

Przykładem świetnie obrazującym stawianie wyżej wymienionych kolejnych kroków w partycypacyjnym procesie decyzyjnym jest rewitalizacja miasta Poznań.

W ramach Miejskiego Programu Rewitalizacji Miasta Poznań podjęto szeroki dialog społeczny między władzami miasta a jego mieszkańcami. Kroczący charakter programu miał zagwarantować uspołecznienie procesów rewitalizacyjnych. Właśnie to uspołecznienie procesów jest szczególnie ważne w przypadku planowanego zagospodarowania byłych terenów kopalni Saturn z powodu symbolicznego charakteru miejsca.

Poznań, prowadząc szeroki dialog społeczny, skupił się na różnego rodzaju konsultacjach. Dzięki nim wyłoniły się projekty mające objąć zarówno działania gminne, sektora prywatnego, jak i inicjatyw organizacji pozarządowych; zarówno projekty inwestycyjno - budowlane, jak i społeczno – ekonomiczne. Wyniki konsultacji społecznych były na bieżąco publikowane w miejskim portalu internetowym i Gazecie Wyborczej, która prowadziła akcję „Poznań na zakręcie”, oraz były transferowane do gremiów politycznych. Analizy prowadzone przez Wydział Rozwoju Miasta, połączone z konsultacjami społecznymi, pozwoliły ustalić, że głównymi obszarami problemowymi miasta są jego tereny centralne (w tym część zabytkowa). Po identyfikacji terenów, nastąpiło określenie listy problemów, na której w przypadku Poznania znalazły się: deficyt przestrzeni; problemy wynikające z niewłaściwej gospodarki przestrzennej w latach 70-tych, która zdezintegrowała historyczną tkankę miasta; system komunikacji; nierównomierne rozłożenie miejsc handlu, usług i gastronomii.

Wstępne badania nad stanem miasta nie ograniczyły się tylko do zagadnień funkcjonalno – przestrzennych. Przeanalizowano również kondycję społeczno – ekonomiczną poszczególnych dzielnic. Wyniki tych badań i sporządzone mapy deficytów społeczno – ekonomicznych: (bezrobocie, wymiar opieki społecznej, stopień aktywności gospodarczej i poziom przestępczości) pokryły się z obszarami śródmieścia i starych dzielnic. Dialog i

konsultacje ze społecznością lokalną prowadzono z udziałem moderatorów, na poziomie dzielnic. Jako że Czeladź jest małym miastem, podział na dzielnice może nie być potrzebny.

Spotkania z mieszkańcami uzyskiwały w międzyczasie wysoką akceptację społeczną i wywołały duże zainteresowanie polityków oraz organizacji społecznych.

Wiele wskazuje na to, że prowadzony konsekwentnie dialog społeczny prowadzi do przełamania bariery informacyjnej między społecznością a polityką.

Proces planowania i wprowadzania koncepcji rewitalizacji miasta Poznań trwa nadal.

Powyższy przykład posiada wiele punktów wspólnych z sytuacją wokół Saturna, (np. oba przedsięwzięcia dotyczą rewitalizacji na terenach miejskich). Warto jednak pamiętać o otwartym i uniwersalnym charakterze technik partypacyjnych. Mechanizm PPD może być wykorzystany w wielu różnych sytuacjach, jak chociażby przy podejmowaniu decyzji przy budowie dróg (przykład opisany poniżej). Wobec tego, należy traktować nabycie przez gminę umiejętności PPD jak swego rodzaju inwestycję w usprawnienie i ulepszenie procesu podejmowania różnorodnych, ważnych dla niej decyzji w przyszłości.

- **Budowa drogi ekspresowej (Austria)**

Innym zrodzonym w wyniku konsensu przykładem tego typu działań była budowa 40-kilometrowego odcinka drogi ekspresowej w Austrii.

Aby zapobiec nieporozumieniom, które mogły potencjalnie wystąpić, austrijskie Ministerstwo Infrastruktury, Transportu i Technologii postanowiło zlecić badania opinii społecznej, która miała wskazać na obawy i możliwe punkty zapalne podczas realizacji projektu. W tym przypadku nastąpiło zebranie informacji (trzeci szczebel drabiny partypacyjnej), organów rządowych z mieszkańcami okolic, w której będzie się znajdować przyszła droga.

Na podstawie cyklu rozmów, które odbywały się między stroną rządową a lokalnymi społecznościami, powstało kilka alternatywnych projektów. Co więcej, zastosowanie praktyki PPD pozwoliło na naszkicowanie optymalnej trasy drogi ekspresowej. Dzięki temu mieszkańcy mieli realny wpływ na końcową wersję projektu. Udział mieszkańców pozwolił na utworzenie kompromisowego projektu, który spełnił oczekiwania obu stron. Partnerskie podejście do projektu pozwoliło na stworzenie optymalnego rozwiązania mającego akceptację społeczną i zagwarantowanie środków na jego realizację.

8.3. Rozwój technologii, ekologia i polityka przestrzenna

PRZESTRZENIE PUBLICZNE

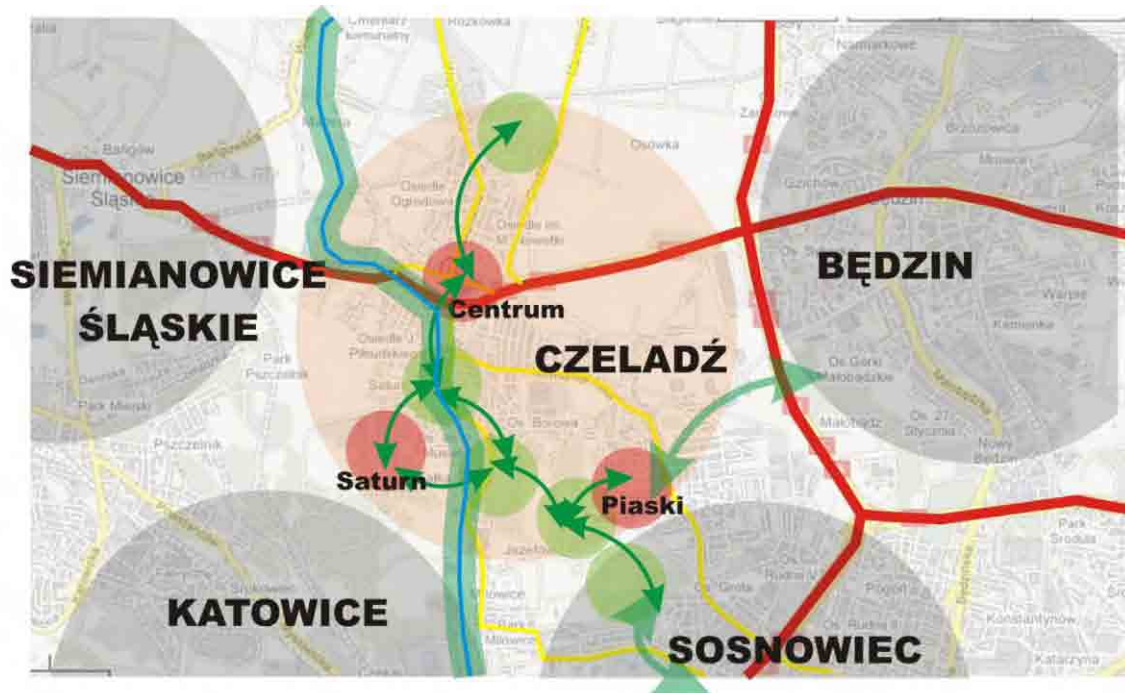
Miarą jakości życia mieszkańców jest dostępność do przestrzeni publicznych i terenów zielonych. Z przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami oraz analizy SWOT wynika, że istnieje w Czeladzi potrzeba utworzenia, przy współpracy z urbanistami i innymi specjalistami, systemu traktów pieszo-rowerowych, który łączyłby dzielnicę Piaski, centrum miasta (wraz z rynkiem i kościołem) i zabudowania "Saturna". Teren biegłby przez istniejące już tereny zielone (parki, place zabaw, tereny wokół Brynicy), a uzupełniony zostałby o ścieżki rowerowe i ciągi piesze między nimi tak, aby mógł powstać jeden ciągły trakt spacerowy. Jeżeli w budynku po kopalni powstałby kompleks kulturalno-rozrywkowy, przeznaczony do użytku mieszkańców, trakt taki mógłby mieć tam swój punkt kulminacyjny lub być jednym z przystanków (inne to np rynek czeladzki, kościół). Drugi szlak mógłby biec wzdłuż rzeki Brynicy i stanowić swoisty korytarz ekologiczny, spinający okoliczne miasta. Tereny wokół rzeki są stosunkowo łatwe do zagospodarowania, ponieważ stanowią własność gminy, nie wymagają też dużych nakładów na rekultywację.

Bardzo dobrą reklamą regionu byłoby stworzenie czegoś w rodzaju szlaku zabytków z czasów świetności Zagłębia, a omawiany trakt mógłby być jego czeladzką częścią. Byłby to znakomity przykład promocji produktu regionalnego, jakim w tym przypadku jest zabudowa poindustrialna. Okoliczne miasta- Będzin, Sosnowiec mają również wiele do zaoferowania pod tym względem, a połączenie wszystkich zabytków jednym szlakiem wpłynęłoby korzystnie na reklamę każdego z nich. Pragniemy przypomnieć, że Będzin i Czeladź to najstarsze miasta w okolicy, a Sosnowiec posiada zabytkową katedrę, pałace fabrykanckie oraz liczne parki i fabryki.

Dodatkowym bodźcem pobudzającym byłoby uruchomienie wypożyczalni rowerów, która miałaby swoje centrum w kopalni. Projekt taki funkcjonuje w wielu miastach europejskich (np w Kopenhadze), a w Polsce we Wrocławiu. Takie rozwiązanie w Czeladzi mogłoby całkowicie rozwiązać problem szybkiego przemieszczania się bez zanieczyszczenia środowiska, gdyż jest to stosunkowo małe miasto.

Aby cały projekt był zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, naszym zdaniem wypadałoby zwrócić uwagę na takie aspekty jak dostępność tych przestrzeni dla osób niepełnosprawnych, czy podjęcie działań oczyszczających Brynicę. Połączenie rynku z innymi częściami miasta być może wymusi na władzach decyzję o zbudowaniu nowej kładki pieszej nad drogą krajową nr 4.

SCHEMAT STWORZENIA SYSTEMU PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

LEGENDA

- Drogi krajowe
- Drogi pozostałe
- Zielony korytarz wokół rzeki Brynicy
- Ważne punkty na szlaku
- Istniejące tereny zielone
- Pieszno-rowerowe połączenia terenów zielonych
- Połączenia z innymi miastami

INFRASTRUKTURA

Warto, żeby Czeladź wykorzystwała środki dostępne w ramach programów Unii Europejskiej do rozwinięcia infrastruktury, wpierającej dostęp i korzystanie z obiektów utworzonych na terenach pokopalnianych. Wpłynęłoby to korzystnie również na rozwój mniej centralnie położonych osiedli, np. Piasków poprzez usprawnienie transportu publicznego (zwiększenie liczby linii oraz częstotliwości kursowania autobusów). W przypadku zaadaptowania kopalni do funkcjonowania jako lokalne centrum rozrywkowo-kulturalne dla miejscowej ludności, wskazane jest, aby przystanki środków transportu znajdowały się w jej pobliżu.

Dotyczy to również połączeń z innymi miastami aglomeracji. Dzięki promocji „Saturna” i rozbudowaniu dogodnej komunikacji Czeladź mogłaby nie tylko być „sypialnią” dla Katowic lub Sosnowca, ale także przyciągać mieszkańców tych miast na wypoczynek w trakcie weekendów, czemu sprzyjają tereny zielone usytuowane nieopodal kopalni.

Korzystnym posunięciem byłoby udostępnienie na terenach „Saturna” oraz okolicznych parków bezprzewodowej sieci WiFi, co dodatkowo motywowałoby zwłaszcza młodych ludzi do częstych odwiedzin, a także stanowiłoby udogodnienie dla działających na tym obszarze firm, organizacji i ich gości.

Warto stworzyć komputerowy model „Saturna”, pozwalający na szczegółowy ogląd wszystkich budynków oraz dowolne wizualizacje i wirtualne dodawanie nowych elementów. Model mógłby być dostępny online i stanowić istotne funkcje informacyjno-promocyjne dla potencjalnych inwestorów oraz turystów.

Zabytkowe obiekty „Saturna” - fot. własna wykonana w trakcie prac nad raportem

EKOLOGIA - ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Istotnym kierunkiem byłoby rozwijanie energii odnawialnych. Należałoby przeprowadzić niezbędne ekspertyzy techniczne, mające na celu stwierdzenie dostępności naturalnych źródeł energii na terenie Czeladzi i okolic (energia słoneczna, wiatrowa, wody geotermalne, energia wodna). Tym procesom towarzyszyć mogą działania edukacyjne na temat technologii pozyskiwania energii ze źródeł alternatywnych, realizowane w specjalnym punkcie informacyjnym na terenie kopalni.

Korzystnym dla miasta mogłoby się okazać zaangażowanie w „Wieloletni Program Promocji Biopaliw lub innych paliw odnawialnych” przygotowany przez Ministra Gospodarki. Celem programu jest stworzenie warunków dla opłacalności produkcji i stosowania biopaliw w Polsce.

Program proponuje m.in. działania mające na celu zwiększenie popytu na biopaliwa ciekłe, stworzenie wydzielonych stref (w centrach miast i na terenach chroniących przyrodę) dostępnych wyłącznie dla ekologicznego transportu publicznego, zwolnienie z opłat za

parkowanie dla użytkowników pojazdów stosujących biopaliwa ciekłe, zwolnienia firm z opłat za korzystanie ze środowiska, system zachęcający do zakupu pojazdów i maszyn wyposażonych w silniki przystosowane do spalania biopaliw w ramach zamówień publicznych oraz edukację i promocję wykorzystania biopaliw.

Istotnym punktem dbałości o środowisko otoczenia „Saturna”, zwiększającym atrakcyjność miejscowości dla turystów, a w konsekwencji rzutującym na sukces przedsięwzięcia rewitalizacji byłoby zwiększenie czystości rzeki Brynicy. W tym celu bardzo przydatne byłoby dokonanie szczegółowych analiz stanu zanieczyszczenia wód rzeki oraz ustalenie największego źródła tych zanieczyszczeń, a następnie opracowanie strategii zmniejszenia ich stężenia lub całkowitego usunięcia.

Wszelkie budynki planowane na terenie „Saturna” mogłyby zostać zaprojektowane jako obiekty ekologiczne wykorzystujące „zielone technologie”, jak np. domy pasywne w Ekocentrum w Stryszowie.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I WALKA Z BEZROBOCIEM

W Czeladzi panuje dosyć wysokie bezrobocie. Aby pobudzić lokalną gospodarkę i zaktywizować ludność warto by stworzyć dogodne warunki rozwoju dla przedsiębiorczości. Szczególnie istotne jest stymulowanie innowacyjności, co wiąże się ze tworzeniem dla niej dogodnego środowiska. Część pomieszczeń po kopalni można przeznaczyć na użytek parku technologicznego lub laboratoriów naukowych albo też inkubatora przedsiębiorczości. Metody te realizowane są z dużym sukcesem na terenie Polski i Europy, pomagają społecznościom tworzyć nowe miejsca pracy i przyciągając inwestorów. Gdyby na terenie „Saturna” założyły swoje siedziby zróżnicowane podmioty gospodarcze, sprzyjałoby to nawiązywaniu współpracy i poszukiwaniu innowacyjnych rozwiązań bazujących na specyficznej lokalizacji. Korzystne byłoby znalezienie specjalizacji biznesowo technologicznej „Saturna”. Ze względu na obiecujący rozwój lotnictwa lekkiego w regionie mogłaby to być właśnie ta dziedzina. Alternatywnie, można skupić się na innowacyjnych firmach z obszaru zielonych technologii. Przydział miejsc dla firm w „Saturnie” mógłby się wówczas odbywać na zasadzie konkursu na eko-innowacje. Działalności biznesowej towarzyszyłaby edukacyjna, z akcentem na zrównoważony rozwój, który jest tematem coraz bardziej zyskującym na znaczeniu w skali europejskiej.

Wielu interesariuszy zgłasza potrzebę utworzenia w Czeladzi szkoły wyższej, co rzeczywiście pomogłoby w zachęceniu młodego pokolenia do pozostania w mieście. Odremontowany i zaadaptowany budynek pokopalniany stwarzałby dogodne warunki na taką inicjatywę. Przy wyborze specjalizacji owej szkoły należałoby jednak kierować się prognozami zapotrzebowania na pracowników w regionie i kraju, a także przeprowadzić badania rynkowe wśród potencjalnych studentów, aby lepiej poznać ich zainteresowania i preferencje w zakresie form edukacyjnych.

Proponowane rozwiązania szczegółowe

Realizacja poniższych komponentów w ramach centrum na terenie „Saturna” mogłaby znacznie zwiększyć jego atrakcyjność, odpowiadając na potrzeby mieszkańców, a jednocześnie wypełniając postulaty zrównoważonego rozwoju:

basen zasilany przez kolektor słoneczny, podgrzewany z wykorzystaniem energii geotermalnej

rolkowisko w kształcie herbu Czeladzi.

centrum multimedialne udostępniające materiały na temat historii kopalni oraz informacje o mieście, w kształcie igloo, z oknami pod kątem 60 stopni, umożliwiając naturalne nagrzewanie.

dostęp do WiFi na terenach zielonych w obrębie kopalni

sala widowiskowa z możliwością projekcji filmów, wystawiania sztuk teatralnych itp. (np. mobilna scena i ściany)

boisko do piłki nożnej, siatkówki oraz koszykówki, z możliwością zimowej zmiany w taflę lodową, z wykorzystaniem energii geotermalnej lub energii wód pokopalnianych)

bar tlenowy

Bajkolandia – przeznaczony dla dzieci całoroczny park doświadczeń, umożliwiający badanie zjawisk fizycznych i chemicznych

produkcja energii poprzez spalanie biomasy roślinnej (drewna, odpadów drzewnych z tartaków, zakładów meblarskich)

elektrownia wiatrowa o mocy 1MW, co wymagałoby wykorzystania 1ha powierzchni

PRZYKŁADY ADAPTACJI OBIEKTÓW POPRZEMYSŁOWYCH

Poniżej zamieszczono dobre przykłady przekształceń obiektów poindustrialnych na potrzeby społeczeństwa. Dzięki spójnym koncepcjom rewitalizacji miejsca te stały się funkcjonalne, atrakcyjne estetycznie, przyciągając zarówno lokalną społeczność jak zagranicznych turystów i stając się wartościową przestrzenią publiczną. Zwróćmy uwagę, że obiekty te w znacznej mierze zachowały swój charakter, zyskując jednocześnie na nowoczesności i ekologicznym charakterze. Istotną wspólną cechą tych projektów jest wprowadzenie szeregu elementów interaktywnych i multimedialnych, pozwalających na poznawanie historii tych miejsc (w niektórych przypadkach również wykorzystywanych w nich w przeszłości technologii) w sposób atrakcyjny dla młodych ludzi i dostępny dla przyszłych pokoleń. Warto też postarać się o włączenie „Saturna” do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego, na którym znajduje się 800 obiektów, co zwiększyłoby zainteresowanie obiektem oraz otworzyło nowe możliwości pozyskiwania inwestorów i dotacji.

Nowe Gliwice

strona www: nowegliwice.pl

Centrum Edukacji i Biznesu Nowe Gliwice oferuje pod wynajem biura, znajdujące się w miejscu dawnej kopalni KWKW Gliwice przy ulicy Bojkowskiej. W miejscu ma powstać inkubator przedsiębiorczości, strefa aktywności gospodarczej oraz regionalny ośrodek kształcenia obejmujący między innymi Gliwicką Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości. Aby tego dokonać, podjęto się rekultywacji i zagospodarowania terenów pokopalnianych o powierzchni 15,86 ha. Projekt otrzymał współfinansowanie z funduszy unijnych.

Kiedy kopalnia zakończyła działalność, we wrześniu 1999 roku, jej likwidacja mogła oznaczać powolne niszczenie budynków. Jednak władze miasta postanowiły nie dopuścić do utraty zabytkowych obiektów, atrakcyjnych nie tylko pod względem architektonicznym, ale również lokalizacyjnym. Prace budowlane rozpoczęto w 2005 roku.

Podobnie jak w Czeladzi, mieszkańcy Gliwic darzą byłą kopalnię wielkim sentymentem. Kompleks obiektów górniczych Kopalni Węgla Kamiennego Gliwice trwale wpisał się w krajobraz miasta. Przywrócenie budynkom dawnej świetności ma dla mieszkańców nie tylko wymiar estetyczny, ale jest też przeżyciem duchowym.

Zdjęcia i wizualiacje pochodzą ze strony nowegliwice.pl

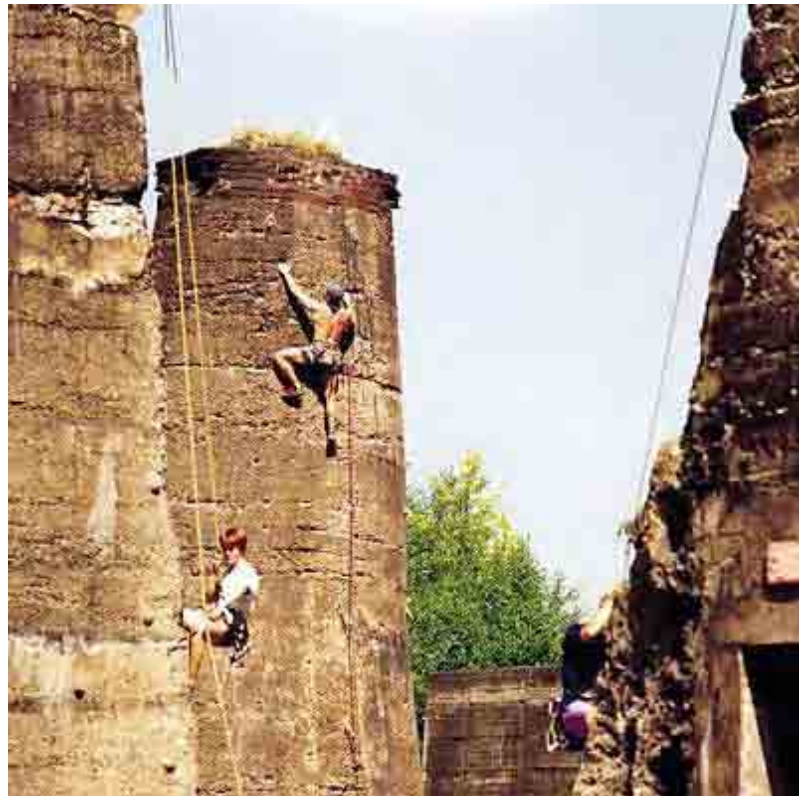
Emscher Park, Niemcy

<http://www.iba.nrw.de/main.htm>

Park, położony w dolinie rzeki Emscher w samym sercu Zagłębia Ruhry, zajmuje powierzchnię wielu hektarów między miastami Duisburg, Dortmund i Bergkamen.. Dawniej znajdowały się tam kopalnie węgla, jednak po zakończeniu wydobywania i zamknięciu kopalń, budynki zaczęły niszczyć i straszyć wybitymi szybami. Kiedy podjęto się prace rekultywacyjne, nie wszystkie budynki adaptowano na nowe funkcje. Część z nich zabezpieczono i pozostawiono w takim stanie, w jakim je zastano, jako świadectwo starej epoki.

Park jest miejscem aktywnego wypoczynku. Na jego terenie znajduje się ściana wspinaczkowa (niegdyś mur oddzielający tereny dwóch kopalni), ścieżki rowerowe o łącznej długości 230 km, trakty spacerowe. Ma tam też swoją siedzibę galeria sztuki, przeróżne przedsiębiorstwa, są też obiekty mieszkalne. Krzyżują się tu 4 szlaki turystyczne: kultury przemysłowej, natury przemysłowej, sztuki folkowej i architektury. Nocą park zamienia się w wielokolorowe miasto świateł.

Die Internationale Bauausstellung Emscher Park był projektem długoterminowym i wielkoskalowym, jego przebudowa trwała w latach 1989-1999.

zdjęcia pochodzą ze strony: www.fotodesignliedtk.de/fotoseite-iba.html

Inne tego typu obiekty, stanowiące wartościowe punkty odniesienia przy adaptacji Saturna:

- Park przemysłowy w Dortmundzie
- Fabryka Trzciny w Warszawie
- Bonarka w Krakowie
- Tate Modern w Londynie
- Manufaktura w Łodzi
- Stary Browar w Poznaniu
- Musee d'Orsay w Paryżu

8.4. Finansowanie

DOSTĘPNE FUNDUSZE:

Możliwości finansowania zaproponowanych rozwiązań ze środków krajowych, europejskich i innych

Realizacja programu zagospodarowania terenów „Saturna” wymaga znaczących nakładów inwestycyjnych. Niemożliwe jest ich finansowanie jedynie w oparciu o środki budżetowe gminy Czeladź. Analizując dotychczasowe inwestycje, można stwierdzić, że Miasto Czeladź dobrze radzi sobie z pozyskiwaniem zewnętrznych środków finansowych na inwestycje miejskie (np. rewitalizację starówki).

Wsparcie finansowe może w najbliższej przyszłości pochodzić z następujących źródeł:

A. FUNDUSZE UNIJNE

- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego [8]

Program ten ma na celu podniesienie atrakcyjności regionów przez odnajdywanie ich atutów i inwestowanie w nie. Dotyczy to zwłaszcza rozwoju infrastruktury, a także potencjału mieszkańców danego regionu. Program ten odwołuje się do idei zrównoważonego rozwoju poprzez dążenie do całościowego traktowania wybranych obszarów (uwzględnia nie tylko rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, ale także potrzebę kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska).

W przypadku Czeladzi, najbardziej zasadne wydaje się odwołanie do Działania 3.3. „Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne”. Jednym z jego celów jest „rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych, przez zmianę dotychczasowych funkcji

na gospodarcze, społeczne, edukacyjne, zdrowotne, rekreacyjne i turystyczne” – a więc takie, które odpowiadają potrzebom miasta Czeladź.

Interesującym przykładem rewitalizacji miasta są działania podjęte na warszawskiej Pradze. Projekt rewitalizacji zniszczonych kamienic („Renowacja kamienic praskich o znaczeniu historycznym wraz z adaptacją pomieszczeń na cele społeczne”[9]) został zrealizowany dzięki funduszom ZPORR w ramach Działania 3.3. Dzielnica zdecydowanie zyskała na estetyce, mieszkańcy tego obszaru czują się bezpieczniej, poprawił się komfort ich życia.

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Działalność Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego koncentruje się na następujących dziedzinach:

- a. inicjatywach na rzecz rozwoju lokalnego oraz zatrudnienia;
- b. działalności średnich i małych przedsiębiorstw;
- c. rentownych inwestycjach produkcyjnych, umożliwiających tworzenie lub utrzymywanie trwałego zatrudnienia, infrastruktury, rozwoju turystyki;
- d. inwestycjach w dziedzinie kultury, ochrony i poprawy stanu środowiska;
- e. rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

- Europejski Fundusz Społeczny

Wspiera tzw. działania miękkie, na rzecz społeczeństwa. Jednym z priorytetów jest edukacja przez całe życie (*life long learning, life long education*) – wg naszych badań bardzo oczekiwane funkcje na przedmiotowym obszarze po rewitalizacji.

Umożliwia także inwestycje materialne, na zasadzie tzw. *cross-financingu* (do 10% środków).

Z rozmów z interesariuszami wynika, że istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na podniesienie poziomu edukacji, podniesienie poziomu przedsiębiorczości w społeczeństwie. Wielu Czeladziarzy zwraca uwagę na potrzebę otwarcia placówek o charakterze edukacyjnym (uniwersytet trzeciego wieku, edukacyjne zajęcia dla dzieci – w tym językowe). Wskazywano również na wysoki stopień bezrobocia i konieczność przekwalifikowania byłych pracowników „Saturna”.

Wszystkie te działania mogłyby być sfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W jego ramach można podjąć działania takie jak: organizowanie kursów dla osób bezrobotnych, organizowanie miejsc pracy, działania na rzecz rozwoju społeczeństwa uwzględniające ochronę środowiska, tworzenie programów edukacyjnych (nie tylko dla młodzieży – program „edukacji przez całe życie” jest jednym z najważniejszych obecnie priorytetów UE).

W ramach restrukturyzacji terenów po „Saturnie” możliwe byłoby skorzystanie ze środków finansowych EFS. Wnioski o dofinansowanie z funduszu można składać do 30 grudnia 2015 roku.[10]

B. FUNDUSZE EOG

Środki z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego w wysokości 1,167 mld euro muszą zostać wykorzystane do 30 kwietnia 2009 r.. Mechanizmy Finansowe pełnią funkcje uzupełniające w stosunku do działań realizowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE oraz służą realizacji Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 – 2013.

O środki finansowe mogą ubiegać się wszystkie instytucje sektora publicznego i prywatnego oraz organizacje pozarządowe, działające w interesie publicznym. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać 85%, gdy współfinansowanie pochodzi z budżetu państwa lub budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach Mechanizmów wyznaczono Priorytety, z których wymienione poniżej mają bezpośrednie odniesienie do rozważanych planów zagospodarowania „Saturna”:

- a. ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez m. in. redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii;
- b. promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami;
- c. ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast;
- d. rozwój zasobów ludzkich poprzez m. in. promowanie wykształcenia i szkoleń, wzmocnienie w samorządzie i jego instytucjach potencjału z zakresu administracji lub służby publicznej, a także wzmocnienie procesów demokratycznych [11].

C. NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

NFOŚiGW jest znanym i wykorzystywanym źródłem dotacji i preferencyjnych kredytów dla podmiotów podejmujących inwestycje pro-środowiskowe, w tym związane z rewitalizacją obszarów zdegradowanych. Podstawowymi formami finansowania takich zadań przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do preferencyjnych kredytów bankowych, uruchamianie linii kredytowych w bankach (np. Bank Ochrony Środowiska), czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego. [1]

D. WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W KATOWICACH

WFOŚiGW w Katowicach wspiera przedsięwzięcia o charakterze ekologicznym, poprzez udzielanie dotacji i pożyczek na preferencyjnych warunkach. Fundusz preferuje finansowe wspomaganie wnioskodawców, którzy w realizowane przedsięwzięcia angażują też środki własne. [2]

E. KREDYTY BANKOWE

Komercyjne kredyty bankowe, ze względu na duże koszty finansowe związane z oprocentowaniem, nie powinny być brane pod uwagę jako podstawowe źródła finansowania inwestycji, lecz jako uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

a. Bank Ochrony Środowiska

Miasto Czeladź może ubiegać się o finansowanie inwestycji z kredytów bankowych pochodzących m.in. z BOŚ. Bank oferuje pomoc w zidentyfikowaniu potrzeb i możliwości w zakresie finansowania ze środków Unii Europejskiej oraz korzystne współfinansowanie projektów inwestycyjnych objętych programami unijnymi, w postaci kredytów pomostowych, na pokrycie kwalifikowanych kosztów inwestycji refundowanych z funduszy unijnych.

Oferuje również kredyty uzupełniające, na pokrycie części kosztów, które nie zostaną zakwalifikowane do finansowania ze środków Unii Europejskiej.

Komercyjne kredyty inwestycyjne BOŚ: Dla inwestorów prywatnych istnieje możliwość zaciągnięcia kredytu długoterminowego, udzielanego na finansowanie działalności inwestycyjnej, w tym na: inwestycje produkcyjne, zakup nieruchomości, maszyn i urządzeń oraz środków transportu.

b. Europejski Bank Inwestycyjny: kredyty na finansowanie rozwoju regionalnego-

Ta forma kredytu ma na celu współfinansowanie projektów wspieranych przez fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz projektów zgodnych ze strategią rozwoju regionu (bez wsparcia UE) i jest skierowana do jednostek samorządu terytorialnego. W przypadku gminy Czeladź przedmiotem kredytu mogą być inwestycje w infrastrukturę turystyczną, sportową, obiekty rekreacyjne i kulturalne. [3].

c. BPH

Kredyty inwestycyjne Banku BPH, oferowane we współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym oraz Komisją Europejską, skierowane są do jednostek samorządu terytorialnego. Bank BPH oferuje samorządom Program Finansowy (Municipal Finance Facility), którego celem są projekty inwestycyjne związane z rewitalizacją miast, z infrastrukturą turystyczną, rekreacją, sportem i kulturą (np. baseny, muzea). [4]

F. OBLIGACJE MIEJSKIE

Emisja obligacji komunalnych jest jeszcze jednym sposobem pozyskania kapitału. Obligacje mogą być emitowane w przypadku, jeżeli dają szansę pozyskania środków taniej niż kredyty bankowe, a pożyczki preferencyjne nie są możliwe do pozyskania, lub wymagają własnego wkładu.

Interesującym przykładem pozyskania przez gminę funduszy są działania podjęte przez władze miasta Będzina. Wyemitowano tam obligacje komunalne na łączną kwotę 12.900.000 PLN. Kwota z obligacji pozwoliła na złagodzenie skutków deficytu budżetowego, który powstał po zainwestowaniu w budownictwo socjalne i rewitalizację miasta.[5]

Inne Przykłady miast emitujących obligacje komunalne:

- **Miasto Brzeg** wyemitowało obligacje warte ponad 6 mln złotych. Miasto będzie musiało zacząć wykupywać obligacje za 5 lat - co roku wydając na to milion złotych, ale odsetki będzie wypłacać co kwartał. [6]
- **Wągrowiec** sfinansował emisją obligacji na pokrycie wydatków na budowę i modernizację dróg, budynków mieszkalnych oraz modernizację Rynku;
- **Opole** zmodernizowało i wymieniło tabor MPK;
- **Powiat Leżajski** wyemitował obligacje na pokrycie wydatków związanych z realizacją inwestycji drogowych w ramach „Wieloletniego programu inwestycyjnego na lata 2002-2004”.
- **Połczyn Zdrój** wypuścił obligacje na sfinansowanie długu miasta. [7]

G. PRZYKŁADY ŁĄCZENIA RÓŻNYCH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA BADAŃ, PROJEKTÓW I INWESTYCJI REWITALIZACYJNYCH

- **Projekt RESCUE**

RESCUE wskazał najlepsze praktyki rewitalizacji zdegradowanych terenów przemysłowych, na podstawie analizy zastosowanych przez poszczególne kraje technik i technologii oraz metod zarządzania, które umożliwiają efektywne zagospodarowanie tego typu terenów z zachowaniem walorów kulturowych istniejących obiektów, w tym budynków i infrastruktury, przy pełnej społecznej akceptacji dla podejmowanych działań.

W Bytomiu wybrano do RESCUE obszar po byłej kopalni dolomitów. Został on wzorcowo zrewitalizowany, przy udziale środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. Obecnie teren ten znany jest jako „Dolomity - Sportowa Dolina”.

Dzięki udziałowi w programie RESCUE na terenach pokopalnianych utworzony został funkcjonujący przez cały rok kompleks rekreacyjno-sportowy DOLOMITY - SPORTOWA DOLINA. Dla miłośników sportu utworzono: trasy narciarskie z wyciągami, wypożyczalnię sprzętu sportowego, szkołę narciarską i snowboardową, tory dla quadów, pensjonat, zaplecze gastronomiczno-handlowo-usługowe, a także ok. 20 km ścieżek rowerowych. Utworzenie „Sportowej Doliny” zdecydowanie podniosło atrakcyjność miasta jako potencjalnego celu dla turystów. Potrzebę utworzenia podobnego ośrodka (być może na mniejszą skalę) deklarują mieszkańcy Czeladzi.

Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że obiekt, który powstał w Bytomiu jest krytykowany jako nieprzyjazny środowisku i niezgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Innym przykładem obszarów pokopalnianych, rewitalizowanych w ramach RESCUE jest teren byłej kopalni „Sosnowiec”.

- **W Zabrze** otwarto jedną z największych atrakcji turystycznych woj. Śląskiego – Zabytkową Kopalnię Węgla Kamiennego *Guido*. Inwestycja została sfinansowana kwotą 1,4

mln złotych. Pieniądze te pochodzą z funduszy gminy Zabrze (715 270 zł) i województwa Śląskiego (687 221 zł). Podobny schemat finansowania można zastosować w przypadku utworzenia na terenach pokopalnianych „Saturna” muzeum górnictwa.

8.5. Inne Rekomendacje

Trzydniowe warsztaty pod tytułem: Saturn 2020

Proces aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego jest jednym z najważniejszych czynników wdrażania zrównoważonego rozwoju na lokalnym poziomie. Zidentyfikowanie, zaangażowanie i wspieranie grup społecznych stanowi główny element tego procesu. Stymulacja stworzenia ruchu zaangażowanego społeczeństwa w celu rozwoju przemysłowych terenów Kopalni Saturn stanowiłaby pierwszy krok ku wdrażaniu idei zrównoważonego rozwoju w życie. Ważnym elementem tego procesu jest zachowanie charakteru „ruchu od dołu”, dlatego ciekawą propozycją może być inicjatywa trzydniowych warsztatów związanych z przyszłością terenów Saturna, podczas których społeczeństwo dostałoby możliwość wypracowania własnej wizji zagospodarowania tych terenów. Warsztaty odbyłyby się na terenie byłej kopalni przy pomocy niezależnych osób ze środowisk ekonomicznych, architektonicznych, prawniczych i urbanistycznych.

Etapy warsztatów:

I. Ustalenie niezależnej grupy osób ze środowisk ekonomicznych, architektonicznych, prawniczych i urbanistycznych oraz przygotowanie programu warsztatów i strategii marketingowej

II. Zidentyfikowanie grup interesariuszy w lokalnej społeczności (włączając organizacje i stowarzyszenia działające w tej społeczności)

III. Poinformowanie interesariuszy. Za pomocą Echa Czeladzi, komunikatów prasowych i informacji umieszczonych na stronie internetowej Czeladzi, lokalna społeczność zostałaby poinformowana o warsztatach (ze szczególnym zachęceniem do udziału w warsztatach reprezentantów lokalnych organizacji i stowarzyszeń)

IV. Warsztaty

Dzień pierwszy PRZESZŁOŚĆ

- Dyskusja grupowa ('burza mózgów') na temat przeszłości
- Analiza roli Kopalni Saturn w Czeladzi (historia przemysłu kopalnianego, kopalni, i jej roli w regionie, rewolucja przemysłowa, znaczenie kopalni dla miasta i jego mieszkańców)
- Grupowa prezentacja 'przeszłości'

Dzień drugi TERAŻNIEJSZOŚĆ

- Dyskusja grupowa ('burza mózgów') na temat terażniejszości
- Analiza stanu obecnego Kopalni Saturn (istniejące koncepcje zagospodarowania, własne refleksje, określenie sytuacji)
- Grupowa prezentacja 'terażniejszości'

Dzień trzeci PRZYSZŁOŚĆ

- Zapoznanie się z ideą zrównoważonego rozwoju
- Dyskusja grupowa ('burza mózgów') na temat zagospodarowania terenu Kopalni
- Debata z udziałem ekspertów z zakresu ekonomii, architektury, prawa i urbanistyki
- Tworzenie scenariuszy na rok 2020 (z uwzględnieniem roli kopalni Saturn)
- Grupowa prezentacja 'przyszłości'

V. Powstanie stowarzyszenia Saturn 2020

- założenie stowarzyszenia na terenie Saturna, które będzie na poziomie lokalnym kontynuowało proces dialogu społecznego między urzędem miasta i interesariuszami
- raport z warsztatów.

BIBLIOGRAFIA

PUNKT 8A

- 1A Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bieruń, czerwiec 2004, opublikowany na stronie www.bierun.pl
- 1B I. Krukowska-Szopa, Strategia informacyjno-promocyjna grup partnerskich, opublikowany na stronie www.agro-info.org.pl/files/?id_plik=830
- 2 Wikipedia, http://pl.wikipedia.org/wiki/Konsultacja_spo%C5%82eczna
- 3 Portal NGO.pl, <http://administracja.ngo.pl/x/3407864> Informacje o Dialogu Społecznym zamieszczone na <http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=433>
- 5 J. Hausner (red.), Komunikacja i partycypacja społeczna. Poradnik, Kraków 1999
- 6 Ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 r., Prawo o ochronie środowiska (Dz.U.2001.62.627, t. j. Dz.U.2008.25.150)
- 7 Ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2003.80.717 ze zm.)
- 8 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U.2002.100.908)
- 9 Ocena skutków regulacji - zasięganie opinii zainteresowanych stron w procesie tworzenia prawa, www.reformaregulacji.gov.pl/.../42959/RaportzwynikwostatecznyzacznikdoOSR1.doc
- 10 Ibidem
- 11 Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission European Commission, Brussels 2005
- 12 Ocena skutków regulacji ...
- 13 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bieruń, czerwiec 2004, opublikowany na stronie www.bierun.pl
- 14 Zasady Dialogu Społecznego przyjęte przez Radę Ministrów 22 października 2002 r.

- 15 Strategia rozwoju terytorialnego produktu turystycznego subregionu konińskiego, listopad, 2005r., Towarzystwo Społeczno-Gospodarcze "Dwa Mosty"
- 16 Raport z wyników konsultacji dotyczących zasięgania opinii zainteresowanych stron w procesie oceny skutków regulacji, www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/58E62D7C-07CC-4DF6-8C57-D2FBDBFD125F/31682/konsultacje.doc -

- 17 Statystyki odwiedzin strony [czeladz.pl](http://www.czeladz.pl), opublikowane na stronie <http://www.czeladz.pl/content/view/1155/lang,pl>
- 18 Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w gospodarstwach domowych i przez osoby prywatne w 2007 r., Główny Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/gus/45_3730_PLK_HTML.htm

PUNKT 8C

www.nowegliwice.pl
<http://www.iba.nrw.de/main.htm>

PUNKT 8B

- [1] http://www.nfosigw.gov.pl/site/images/Kryteria06_03_2008.pdf
- [2] http://www.wfosigw.katowice.pl/nowa/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=31
- [3] http://www.bgk.com.pl/fundusze/kredyt_ebi.jsp
- [4] <http://www.bph.pl/pl/firmy/kredyty/gminy>
- [5] www.bedzin.bip.info.pl/dokument.php?iddok=1312
- [6] <http://www.nto.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20080624/POWIAT05/141633422>
- [7] <http://www.propertus.ae.poznan.pl/PolitykaFinansowaGmin-Inwestycje.pdf>
- [8] www.zporr.gov.pl
- [9] www.mapa.fundusze-strukturalne.gov.pl/projekt_pdf,id,113057
- [10] www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/72FCFFAA-B3BD-494C-8282-870C0AEA607A/47482/Przewodnikpokryteriachwyboruprojektw4.pdf
- [11] http://www.fundusze-unijne.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=58

-
- ⁱ *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bieruń*, czerwiec 2004, opublikowany na stronie www.bierun.pl
- ⁱⁱ I. Krukowska-Szopa, *Strategia informacyjno-promocyjna grup partnerskich*, opublikowany na stronie www.agro-info.org.pl/files/?id_plik=830
- ⁱⁱⁱ Wikipedia, http://pl.wikipedia.org/wiki/Konsultacja_spo%C5%82eczna
- ^{iv} Portal NGO.pl, <http://administracja.ngo.pl/x/340786>
- ^v Informacje o Dialogu Społecznym zamieszczone na <http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=433>
- ^{vi} J. Hausner (red.), *Komunikacja i partycypacja społeczna. Poradnik*, Kraków 1999
- ^{vii} Ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 r., Prawo o ochronie środowiska (Dz.U.2001.62.627, t. j. Dz.U.2008.25.150)
- ^{viii} Ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U.2003.80.717 ze zm.)
- ^{ix} Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U.2002.100.908)
- ^x *Ocena skutków regulacji - zasięganie opinii zainteresowanych stron w procesie tworzenia prawa*, Ministerstwo Gospodarki, opublikowanie www.reforma-regulacji.gov.pl/.../42959/RaportwynikwostatecznyznacznikdoOSR1.doc
- ^{xi} *Ibidem*
- ^{xii} *Towards a reinforced culture of consultation and dialogue - General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission European Commission*, Brussels 2005
- ^{xiii} *Ocena skutków regulacji ...*
- ^{xiv} *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Bieruń*, czerwiec 2004, opublikowany na stronie www.bierun.pl
- ^{xv} *Zasady Dialogu Społecznego* przyjęte przez Radę Ministrów 22 października 2002 r.
- ^{xvi} *Strategia rozwoju terytorialnego produktu turystycznego subregionu konińskiego*, listopad, 2005r., Towarzystwo Społeczno-Gospodarcze "Dwa Mosty",
- ^{xvii} *Raport z wyników konsultacji dotyczących zasięganie opinii zainteresowanych stron w procesie oceny skutków regulacji*, www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/58E62D7C-07CC-4DF6-8C57-D2FBDBFD125F/31682/konsultacje.doc -
- ^{xviii} *Statystyki odwiedzin strony czeladz.pl*, opublikowane na stronie <http://www.czeladz.pl/content/view/1155/lang,pl>
- ^{xix} *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w gospodarstwach domowych i przez osoby prywatne w 2007 r.*, Główny Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/gus/45_3730_PLK_HTML.htm
- ^{xx} Stan na dzień 16 lipca 2008 roku